

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Tilastolain uudistamis- työryhmän ehdotus

7/2012

Hallinnon kehittäminen

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Tilastolain uudistamistyöryhmän ehdotus

Valtiovarainministeriön julkaisuja

7/2012

Hallinnon kehittäminen

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
PL 28 (Snellmaninkatu 1 A) 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 09 16001 (vaihe)
Internet: www.vm.fi
Taitto: Anitta Türkkän/VM-julkaisutiimi

Juvenes Print
Tampereen Yliopistopaino Oy, 2012

Kuvailulehti

Julkaisija ja julkaisu-aika	Valtiovarainministeriö, helmikuu 2012	
Tekijät	Tilastolain uudistamista valmisteleva työryhmä	
Julkaisun nimi	Tilastolain uudistamistyöryhmän ehdotus	
Asiasanat	Tilastokeskus, tutkimus, tietojenluovutus, salassapitovelvollisuus	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisuja 7/2012	
Julkaisun myynti/jakaja	Julkaisu on saatavissa pdf-tiedostona osoitteesta www.vm.fi/julkaisut . Samassa osoitteessa on ohjeet julkaisun painetun version tilaamiseen.	
Painopaikka ja -aika	Juvenes Print, Tampereen Yliopistopaino Oy 2012	
ISBN 978-952-251-312-0 (nid.) ISSN 1459-3394 (nid.) ISBN 978-952-251-313-7 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	Sivuja 74	Kieli Suomi
Tiivistelmä <p>Valtiovarainministeriö asetti 30 päivänä elokuuta 2010 työryhmän selvittämään tilastolain ja muun valtion tilastojen tuotantoa ja käyttöä koskevan lainsäädännön muutostarpeet sekä valmistelemaan tarvittavat uudistusehdotukset lainsäädäntöön. Työryhmän toimikausi päättyi 31.12.2011.</p> <p>Työryhmä on toimeksiantonsa mukaisesti laatinut luonnoksen hallituksen esitykseksi laeiksi tilastolain ja maaseutuelinkeinotilastoista annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta. Työryhmässä ei katsottu tarpeelliseksi tehdä muutosehdotuksia muuhun tilastotointa koskevaan erityislainsäädäntöön.</p> <p>Työryhmän laatiman esityksen tavoitteena on yhdenmukaistaa kansallinen tilastointia koskeva lainsäädäntö uuden Euroopan tilastoista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU:n tilastoasetus) kanssa. Lisäksi esityksen tavoitteena on edistää tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen nykyistä laajempaa hyväksikäyttöä erityisesti tieteellisessä tutkimuksessa.</p> <p>Työryhmän muistioon sisältyvät Tilastokeskuksen, Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus Tiken, Tullihallituksen ja Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n edustajien eriävät mielipiteet.</p>		

Presentationsblad

Utgivare och datum	Finansministeriet, februari 2012	
Författare	Arbetsgruppen som bereder revideringen av statistiklagen	
Publikationens titel	Tilastolain uudistamistyöryhmän ehdotus	
Publikationsserie och nummer	Finansministeriets publikationer 7/2012	
Beställningar/distribution	Publikationen finns på finska i PDF-format på www.vm.fi/julkaisut . Anvisningar för beställning av en tryckt version finns på samma adress.	
Tryckeri/tryckningsort och -år	Juvenes Print, Tampereen Yliopistopaino Oy	
ISBN 978-952-251-312-0 (hft.) ISSN 1459-3394 (hft.) ISBN 978-952-251-313-7 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	Sidor 74	Språk Finska
Sammandrag <p>Finansministeriet tillsatte den 30 augusti 2010 en arbetsgrupp som skulle utreda behoven att revidera statistiklagen och den övriga lagstiftning som gäller statens statistikproduktion och –användning, samt bereda nödvändiga förslag till ändring av lagstiftningen. Arbetsgruppens mandatperiod löpte ut den 31 december 2011.</p> <p>Arbetsgruppen har på uppdrag utarbetat ett utkast till en regeringsproposition om lag om ändring av statistiklagen samt om ändring av 2 och 3 § i lagen om landsbygdsnäringsstatistik. Arbetsgruppen såg inte något behov att ändra speciallagstiftningen som gäller det övriga statistikväsendet.</p> <p>Arbetsgruppen föreslår att lagstiftning som gäller den nationella statistikföringen skulle harmoniseras med Europaparlamentets och rådets nya förordning om europeisk statistik (EU:s statistikförordning). Ett annat mål är att främja mera omfattande användning av information som insamlats för statistiska ändamål speciellt inom den vetenskapliga forskningen.</p> <p>Arbetsgruppens promemoria inkluderar avvikande meningar från representanter för Statistikcentralen, Jord- och skogsbruksministeriets informationsservicecentral Tike, Tullstyrelsen samt Finlands Näringsliv EK.</p>		

Description page

Publisher and date	Ministry of Finance, February 2012	
Author(s)	Working Group on the Revision of the Statistics Act	
Title of publication	Tilastolain uudistamistyöryhmän ehdotus	
Publication series and number	Ministry of Finance publications 7/2012	
Distribution and sale	The publication can be accessed in pdf-format in Finnish at www.vm.fi/julkaisut . There are also instructions for ordering a printed version of the publication.	
Printed by	Juvenes Print, Tampereen Yliopistopaino Oy	
ISBN 978- 952-251-312-0 (print.) ISSN 1459-3394 (print.) ISBN 978- 952-251-313-7 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	No. of pages 74	Language Finnish
Abstract <p>On 30 August 2010, the Ministry of Finance appointed a working group to investigate the need to amend the Statistics Act and other legislation concerning the compilation and use of government statistics and to prepare the necessary proposals for amending the legislation. The working group's mandate ended on 31 December 2011.</p> <p>In accordance with its assignment, the working group has drawn up a draft Government Bill for Acts amending the Statistics Act and Sections 2 and 3 of the Act on Rural Trade Statistics. The working group did not consider it necessary to make proposals for amending any other specialised legislation concerning the compilation of statistics.</p> <p>The goal of the proposal drawn up by the working group is to harmonise the national legislation on statistics with the new Regulation of the European Parliament and of the Council on European statistics. Furthermore, the proposal aims to promote increasingly wide utilisation of data collected for statistical purposes, especially in scientific research.</p> <p>The working group's report includes dissenting opinions presented by representatives of Statistics Finland, the Information Centre of the Ministry of Agriculture and Forestry (Tike), the National Board of Customs, and the Confederation of Finnish Industries EK.</p>		

Valtiovarainministeriölle

Valtiovarainministeriö asetti 30 päivänä elokuuta 2010 työryhmän selvittämään tilastolain ja muun valtion tilastojen tuotantoa ja käyttöä koskevan lainsäädännön muutostarpeet sekä valmistelemaan tarvittavat uudistusehdotukset lainsäädäntöön. Toimeksiannon mukaan työryhmän tehtävänä oli selvittää ja täsmentää tilastolain muutostarpeet sekä tilastojen tuotantoa ja käyttöä koskevat välttämättömät muutostarpeet valtion tilastotointa koskevaan erityislainsäädäntöön, valmistella tekemiensä selvitysten perusteella hallituksen esityksen muotoon ehdotus tilastolain muuttamiseksi siten, että esitys sisältää myös valtion tilastojen tuotantoa ja käyttöä koskevan erityislainsäädännön välttämättömät muutosehdotukset, sekä tehdä muut tarvittavat uudistus- ja kehittämisehdotukset.

Työryhmän puheenjohtajana toimi lainsäädäntöneuvos Ilkka Turunen valtiovarainministeriöstä ja jäsenenä neuvotteleva virkamies Hannele Kerola valtiovarainministeriön kansantalousosastolta, budjettineuvos Elina Selinheimo valtiovarainministeriön budjettiosastolta, erikoistutkija Markku Suvanen opetus- ja kulttuuriministeriöstä, johtaja Petri Korpinen Tike:stä (maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus), ylitarkastaja Raisa Leivonen tietosuojavaltuutetun toimistosta, tilastojohtaja Jari Tarkoma Tilastokeskuksesta, osastojohtaja Päivi Hämäläinen Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta, tilastojohtaja Timo Koskimäki Tullihallituksesta, tutkuspäällikkö Heli Koski Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksesta, tutkimuskoordinaattori Merja Kauhanen Palkansaajien tutkimuslaitoksesta, tutkimusjohtaja Roope Uusitalo Valtion taloudellisesta tutkimuskeskuksesta, ekonomisti Janne Huovari Pellervon taloustutkimus PTT:stä, professori Mari Vaattovaara Helsingin yliopistosta, tilastotutkija Sirkka-Liisa Piiipponen Suomen Kuntaliitosta ja asiantuntija Seppo Saukkonen Elinkeinoelämän keskusliitto EK:sta. Työryhmän jäsenenä ja sihteerinä on toiminut lainsäädäntöneuvos Terhi Lehtonen valtiovarainministeriöstä ja sihteerinä lakimies Johanna Rantanen Tilastokeskuksesta.

Markku Suvaselle oli nimetty työryhmän asettamisen yhteydessä varajäseneksi kulttuuriasiainneuvos Esa Pirnes opetus- ja kulttuuriministeriöstä, Petri Korpiselle johtaja Johanna Laiho-Kauranne Tike:stä, Raisa Leivoselle toimituspäällikkö Elisa Kumpula tietosuojavaltuutetun toimistosta, Jari Tarkomalle tilastojohtaja Hannele Orjala Tilastokeskuksesta, Päivi Hämäläiselle lakimies Ari-Pekka Ollila Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta, Roope Uusitalolle eko-

nomisti Tomi Kyyrä Valtion taloudellisesta tutkimuskeskuksesta ja Mari Vaatovaaralle professori Hannu Niemi Helsingin yliopistosta. Timo Koskimäelle nimettiin varajäseneksi 18.11.2010 alkaen tullilylitarkastaja Jaana Lehtilä Tullihallituksesta. Heli Koskelle nimettiin varajäseneksi 10.2.2011 alkaen tutkimusjohtaja Mika Maliranta Etlasta, Merja Kauhaselle erikoistutkija Ilpo Suoniemi Palkansaajien tutkimuslaitoksesta, Janne Huovarille ekonomisti Satu Nivalainen Pellervon taloustutkimus PTT:stä, Sirkka-Liisa Piipposelle kaupunkitutkimuspäällikkö Kauko Aronen Suomen Kuntaliitosta ja Seppo Saukkoselle palkkatilastopäällikkö Mikko Mankki Elinkeinoelämän keskusliitto EK:sta. Janne Huovarille nimettiin varajäseneksi 12.5.2011 alkaen ekonomisti Sami Pakarinen Pellervon taloustutkimus PTT:stä. TIKE:n edustajana ja työryhmän varsinaisena jäsenenä on toiminut Johanna Laiho-Kauranne sen jälkeen, kun Petri Korpinen siirtyi valtiovarainministeriöön määräaikaiseen tehtävään 15.8.2011 alkaen.

Työryhmä kokoontui 18 kertaa. Työryhmä on kokouksissaan kuullut asiantuntijoina Pirjo-Leena Forsströmiä CSC- Tieteen tietotekniikan keskukselta, joka esitteli Tutkimuksen tietoaineistot -hanketta ja Midras-hanketta, Eljas Orrmania Kansallisarkistosta, joka kertoi tilastoaineistojen säilyttämisestä ja hävittämisestä arkistolaitoksen näkökulmasta, Anna-Riitta Wallinia oikeusministeriöstä, joka kertoi julkisuuslain ja henkilötietolain keskeisistä kohdista suhteessa tilastosäännöksiin, Leena Storgårdsia Tilastokeskuksesta, joka esitteli Tilastokeskuksen tutkijapalvelua ja sen kehittämissuunnitelmia, Asta Mannista Helsingin kaupungin tietokeskuksesta tilastolain tarkistamistarpeista kunnan edustajan näkökulmasta, Marjut Salokannelta Helsingin yliopistosta tilastolain muutostarpeista tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta ja Mika Gissleriä Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksesta rekisteritutkimuksesta ja nykyisen lainsäädännön ongelmista. Työryhmä on lisäksi pyytänyt Suomen evankelisluterilaisen kirkon Kirkkohallitukselta, Suomen ortodoksiselta kirkollishallitukselta ja Kirkon työmarkkinalaitokselta lausunnon eräistä työryhmässä Tilastokeskusta edustavan jäsenen tilastolain 14 ja 15 §:ään tekemistä, eri tahojen tiedonantovelvollisuuksiin vaikuttavista muutosehdotuksista, jotka koskisivat myös Suomen evankelisluterilaista ja Suomen ortodoksista kirkkoa.

Työryhmä on toimeksiantonsa mukaisesti laatinut luonnoksen hallituksen esitykseksi laeiksi tilastolain ja maaseutuelinkeinotilastoista annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta. Työryhmässä ei katsottu tarpeelliseksi tehdä muutosehdotuksia muuhun tilastotointa koskevaan erityislainsäädäntöön.

Työryhmässä on lisäksi käsitelty seuraavia uudistamis- ja kehittämisehdotuksia:

1. Suomen Kuntaliitto esitti työryhmässä toiveen lisätä lakiin muutoksia kosekien neuvottelumenettelyä ja palautetiedon antamista. Kuntaliitto esitti palautetiedon määrittelyä, jossa korostettaisiin palautetiedon hyödyllisyyttä ja vertailukelpoisuutta tiedonantajalle. Palautetieto voisi olla monipuolisempi ja enemmän tiedonantajaa hyödyttävä. Kuntasektorin tilastoista tiedonantajan palautetta voidaan Kuntaliiton mukaan luonnehtia nykyisin suppeaksi, sillä se käsittää yleensä oman kunnan tietojen lisäksi maakunnan ja koko maan tiedot. Nykyisen tilastolain valmisteluajoista sähköisen tiedonsiirron menetelmät ovat kehittyneet ja muun muassa kuntien talous- ja toimintatilaston tiedonantajapalautte annetaan sähköisenä eikä enää paperisena. Teknisesti olisi mahdollista antaa kunnille/tiedonantajille tietoja myös oman kunnan, maakunnan ja koko maan tietojen lisäksi myös muista kunnista kuntavertailua varten.

Kuntaliiton mukaan monipuolinen palautetieto kannustaisi tiedonantajaa nopeampaan vastaamiseen. Myös palautetiedon antamisen aikajännteestä suhteessa tiedonantajan ilmoittamisen ajankohtaan voitaisiin ehkä säätää. Valtiovarainministeriö on asettanut ohjaustyöryhmän pohtimaan kuntatilastoinnin kehittämistä. Tavoitteena on kuntien ja kuntayhtymien talous- ja toimintatilaston tuottamisen nopeuttaminen. Tämän toteutumisen edellyttää tiedonantajilta tietojen ilmoittamista tilastoviranomaisen pyytämässä ajassa, josta voitaisiin sopia tarkemmin tiedonantajien ja tilastoviranomaisten välisessä neuvottelumenettelyssä.

Työryhmässä todettiin, että nykyinen tilastolaki on tältä osin kattava ja edistysellinen, koska muissa Euroopan maissa ei ole vastaavaa mainintaa ko. laissa. Tämän vuoksi lain tasolla ei ole tarpeen tehdä lisää säännöksiä neuvottelumenettelystä ja palautetiedon antamisesta, vaan neuvottelumenettelyä ja palautetiedon antamista tulisi kehittää ja uudistaa yhteistyöryhmätasolla.

2. Sosiaali- ja terveysalan tilastojen tuottamisesta ja julkaisemisesta säädetään sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tilastotoimesta annetussa laissa (409/2001). Lain 1 §:n mukaan laissa tarkoitettuja tilastoja tuottaa ja julkaisee sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, joka toimii tilastolain (62/1994) 3 §:n 1 momentissa tarkoitettuna tilastoviranomaisena. Laki on sosiaali- ja terveydenhuollon alalla toteutettujen organisaatiouudistusten johdosta tältä osin vanhentunut.

Työryhmä toteaa, että edellä mainitun johdosta lakia olisi tarpeen uudistaa. Lain valmisteluvastuu kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle. Työryhmän sosiaali- ja terveysministeriöstä saaman tiedon mukaan terveydenhuollon lainsäädännön uudistamisen yhteydessä on tarpeen tehdä vähintään peruserviointi edellä mainitun lain uudistamistarpeista tai mahdollisesti valmistella lain muuttaminen osana tätä kokonaisuutta.

3. Työryhmä on työnsä yhteydessä nostanut esiin tietojen etäkäytön kehittämis- ja laajentamistarpeen. Tilastokeskuksella on jo muutaman vuoden ajan ollut toiminnassa online-etäkäyttöpalvelu. Myös ns. MIDRAS-projekti on pilotoinut etäkäyttöä. Näiden kahden etäkäyttöhankkeen yhdistämistä on selvitetty valtiovarainministeriön asettamassa Rekisteriaineistojen etäkäyttöjärjestelmien yhteiskehittämisen työryhmän (TURE) 30.9.2011 valmistuneessa loppuraportissa. Valtiovarainministeriö on 11.11.2011 lähettänyt yhteiskehittämisen työryhmän loppuraportin lausuntokierrokselle, jonka määräaika päättyy 21.12.2011.

Toimivan ja yhtenäisen etäkäyttöympäristön kehittämistä pidettiin yhteiskehittämisen työryhmässä tarpeellisena. Yhteistoimintaan pohjaava etätöyöpöytäympäristön toimintamalli vähentäisi työryhmän näkemyksen mukaan päällekkäistä työtä, helpottaisi ja monipuolistaisi rekisteritutkimuksen tekemistä, tarjoaisi tutkimuksen tueksi uuden teknisen ratkaisun ja parantaisi julkisin varoin kerätyn tiedon saatavuutta ja uudelleenkäytömahdollisuuksia. Toimintamalli parantaisi erityisesti tietosuojamielessä arkaluontoisten aineistojen käytettävyyttä ja yhdistämistä useammilta viranomaisilta.

Yhteiskehittämisen työryhmä katsoi, että etäkäyttöympäristön kehittäminen vaatii useiden hallinnonalojen ja toimijoiden yhteistyötä. Toiminnan organisoimiseksi tarvitaan hallinnollinen toimija, joka vastaa palvelun kehittämisestä, toiminnasta ja sopimuksista ja toimii tietoteknisten palvelujen tilaajana.

4. Työryhmässä keskusteltiin siitä, miten tutkijoiden tietämystä salassapidosta ja sen vaikutuksista ja siitä aiheutuvista velvoitteista voitaisiin lisätä. Työryhmässä sovittiin, että asiaa jatkovalmistellaan erikseen tilastoviranomaisten ja tietosuojavaltuutetun toimiston yhteistyönä.

Työryhmän muistioon sisältyvät Tilastokeskuksen, Tullihallituksen, Tiken (Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus) ja Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n edustajien eriävät mielipiteet.

Saatuana työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa ehdotuksensa valtiovarainministeriölle.

Helsingissä 30. päivänä joulukuuta 2011

Ilkka Turunen

Janne Huovari

Päivi Hämäläinen

Merja Kauhanen

Hannele Kerola

Johanna Laiho-Kauranne

Heli Koski

Timo Koskimäki

Raisa Leivonen

Sirkka-Liisa Piipponen

Seppo Saukkonen

Elina Selinheimo

Markku Suvanen

Jarko Tarkoma

Roope Uusitalo

Mari Vaattovaara

Terhi Lehtonen

Johanna Rantanen

Sisällys

Esityksen pääasiallinen sisältö	17
Propositionens huvudsakliga innehåll	18
Yleisperustelut	19
Yksityiskohtaiset perustelut	42
Laki tilastolain muuttamisesta	53
Lag om ändring av statistiklagen	58
Eriävät mielipiteet	65

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi tilastolain ja maaseutuelinkeinotilastoista annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tilastolakia ja maaseutuelinkeinotilastoista annettua lakia.

Esityksen tavoitteena on yhdenmukaistaa kansallinen tilastointia koskeva lainsäädäntö uuden Euroopan tilastoista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU:n tilastoasetus) kanssa. Lisäksi esityksen tavoitteena on edistää tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen nykyistä laajempaa hyväksikäyttöä erityisesti tieteellisessä tutkimuksessa.

Tilastolakiin ehdotetaan lisättäväksi tilastoviranomaisen ammatillista riippumattomuutta koskeva säännös. Tilastolain tietojen salassapitoa ja julkisuutta koskevaa säännöstä muutettaisiin siten, että tilastotarkoituksiin kerättyjen viranomaistoimintaa koskevien tietojen osalta säännöksessä otettaisiin nykyistä täsmällisemmin huomioon perustulaisissa ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa tarkoitettun julkisuusperiaatteen toteutuminen.

Lain tarkoitusta koskevaa säännöstä muutettaisiin niin, että lain tarkoituksena olisi edistää myös tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen käyttöä tieteellisissä tutkimuksissa ja yhteiskuntaoloja koskevissa tilastollisissa selvityksissä. Esityksen mukaan tieteellistä tutkimusta varten voitaisiin antaa käyttöoikeus nykyistä laajemmin myös salassa pidettäviin tietoihin tietyin laissa tarkkarajaisesti määritellyin edellytyksin. Tutkijoiden vaihtolovelvollisuutta ja tietojen hyväksikäyttökieltoa koskevaa sääntelyä selkiytettäisiin.

Lakiin lisättäisiin myös EU:n tilastoasetusta vastaava säännös julkiseen käyttöön tarkoitettujen tiedostojen muodostamisesta ja käytöstä.

Tilastolain salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevaan pykälään lisättäisiin säännökset salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta Euroopan tilastojärjestelmään kuuluvien viranomaisten sekä edellä mainittujen tilastoviranomaisten ja Euroopan keskuspankkijärjestelmän jäsenten kesken.

Esityksen mukaan tilastolakiin lisättäisiin säännökset tietojen säilytysajasta sekä tietojen luovuttamisen tavoista ja keinoista sekä säännös oikaisuvaatimuksen käytöstä valitusta edeltävänä muutoksenhakuvaiheena. Hallintopäätöksen tiedoksianto koskevaa säännöstä muutettaisiin niin, että tiedoksianto olisi mahdollista tehdä myös sähköisenä tiedoksiantona. Esityksen mukaan Tilastokeskuksen tiedonkeruuvaltuuksia laajennettaisiin. Esityksessä ehdotetaan tilastolakiin tehtäväksi myös eräitä teknisiä ja terminologisia muutoksia.

Lisäksi esitykseen sisältyy maaseutuelinkeinotilastoista annetun lain muutosehdotus, jolla eräitä laissa olevia säädösviittauksia ehdotetaan ajantasaistettaviksi sekä maaja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen tiedonsaantioikeutta eräin osin laajennettaisiin.

Esitykseen sisältyvät lait ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lagar om ändring av statistiklagen och av 2 och 3 § i lagen om landsbygdsnäringsstatistik

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att statistiklagen och lagen om landsbygdsnäringsstatistik ändras.

Syftet med propositionen är att förenhetliga den nationella lagstiftningen om statistikföring med Europaparlamentets och rådets nya förordning om europeisk statistik (EU:s statistikförordning). Syftet med propositionen är dessutom att särskilt i vetenskaplig forskning främja en mer utbredd användning av uppgifter som samlats in för statistiska ändamål.

Det föreslås att det till statistiklagen fogas en bestämmelse om statistikmyndighetens yrkesmässiga oberoende. Statistiklagens bestämmelse om sekretessbelagda och offentliga uppgifter föreslås bli ändrad så att det i bestämmelsen när det gäller sådana uppgifter om myndighetsverksamhet som samlats in för statistiska ändamål exaktare ska beaktas att den offentlighetsprincip som avses i grundlagen och lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet iakttas.

Bestämmelsen om lagens syfte föreslås bli ändrad så att lagens syfte är att även främja användningen av uppgifter som samlats in för statistiska ändamål i vetenskaplig forskning och statistiska utredningar av samhällsförhållandena. Enligt propositionen kunde man för vetenskaplig forskning i större omfattning ge tillgång även till sekretessbelagda uppgifter på vissa villkor som är exakt avgränsade och definierade i lag. Bestämmelserna om forskarnas tystnadsplikt och förbud mot utnyttjande av uppgifterna föreslås bli förtydligade. Till lagen ska också fogas en

bestämmelse om bildande och användning av filer avsedda för offentligt bruk som motsvarar bestämmelserna i EU:s statistikförordning.

Till statistiklagens paragraf om utlämnande av sekretessbelagda uppgifter ska fogas bestämmelser om utlämnande av sekretessbelagda uppgifter bland myndigheterna som hör till det europeiska statistiksystemet samt ovan nämnda statistikmyndigheter och medlemmarna av Europeiska centralbankssystemet.

Enligt propositionen ska det i statistiklagen tas in bestämmelser om förvaringstiden för uppgifter och om sätt och metoder för att lämna ut uppgifter samt dessutom en bestämmelse om användning av begäran om omprövning såsom ett rättsmedel som föregår besvär. Bestämmelsen om delgivning av förvaltningsbeslut föreslås bli ändrad så att delgivningen även ska kunna göras som elektronisk delgivning. Enligt propositionen ska Statistikcentralens datainsamlingsbefogenheter utvidgas. Det föreslås att även vissa tekniska och terminologiska ändringar görs i statistiklagen.

I propositionen ingår dessutom ett förslag till ändring av lagen om landsbygdsnäringsstatistik, i vilket det föreslås att vissa hänvisningar i lagen till författningar uppdateras och att jord- och skogsbruksministeriets informationstjänstcentrals rätt att få uppgifter utvidgas till vissa delar.

De lagar som ingår i propositionen föreslås träda i kraft så snart som möjligt.

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Tässä esityksessä toteutetaan Euroopan parlamentin ja neuvoston Euroopan tilastoista annetusta asetuksesta (EY) N:o 223/2009 johtuvat muutos- ja täsmennystarpeet kansallisen tilastotoimea koskevan lainsäädännön tasolla. Esitykseen sisältyy myös eräitä muita perustuslaista ja yleislainsäädännöstä johtuvia tilastotarkoituksia varten kerättävien tietojen saatavuutta, luovutusta ja muuta käsitelyä koskevia muutosehdotuksia. Lisäksi esityksessä ehdotetaan tehtäväksi eräitä teknisiä, ensisijassa säännöksissä käytettyä terminologiaa yhtenäistäviä ja täsmentäviä muutoksia. Esityksessä ei ehdoteta muutoksia tilastoviranomaisten tai tilastoja laativien muiden viranomaisten laatimien tilastojen julkisuuteen.

Vaikka valtion tilastotoimea koskeva lainsäädäntö on kokonaisuudessaan varsin laaja sekä liittyy usean viranomaisen toimialaan ja sitä koskevaan erityissäätelyyn, on esityksen valmistelussa todettu, että välittömiä lainsäädännöllisiä muutostarpeita kohdistuu vain tilastolakiin ja maaseutuelinkeinotilastoista annettuun lakiin.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Tilastolaki

Tilastolaki, joka on valtion tilastotoimea koskeva yleislaki, annettiin 23 päivänä huhtikuuta 2004 ja se tuli voimaan saman vuoden toukokuun 1 päivänä. Samassa yhteydessä muutettiin myös viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 24 §:ää. Tilastolakia on sen voimassaolon aikana muutettu vain kerran (laki 1439/2009). Muutos koski lain 23 §:n uhkasakkosäännöstä ja se tapahtui 2010 voimaan tulleen aluehallintouudistuksen johdosta. Seuraavassa on selostettu tarkemmin vain lain niitä säännöksiä, joita koskevia muutosehdotuksia sisältyy tähän esitykseen.

Tilastolain yleisiä säännöksiä koskeva 1 luku sisältää säännökset lain soveltamisalas-

ta, valtion tilastotoimen ja tilastoja laativien viranomaisten määritelmistä ja lain tarkoituksesta.

Lain 1 § sisältää soveltamisalaa koskevan säännöksen. Sen mukaan tilastolaissa säädetään valtion viranomaisten tilastojen laatimisessa sovellettavista tiedonkeruuta sekä tilastojen suunnittelua ja laadintaa koskevista menettelytavoista ja periaatteista. Pykälän mukaan viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki ja henkilötietolaki tulevat toissijaisesti sovellettaviksi, kun kysymys on tietojen keräämisestä, luovuttamisesta, suojaamisesta ja muusta käsittelystä tilastoja laadittaessa. Euroopan yhteisön tilasto-ohjelmaan sisältyviin tilastoihin sovelletaan pykälän mukaan yhteisön tilastoista annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 322/2007 [kumottu asetuksella (EY) N:o 223/2009]. Tilastolain säännöksiä sovelletaan kuitenkin vain niiltä osin kuin neuvoston asetus ei tule sovellettavaksi. Edellä mainitun soveltamisalaa koskevan aineellisen rajauksen lisäksi lakiin sisältyy myös sen yksittäisiä säännöksiä koskevia organisatorisia rajauksia, jotka perustuvat lain 2 §:n sisältämiin tilastoviranomaisista tai tilastoja laativaa muuta viranomaista koskeviin määritelmiin. Lisäksi lain 5 luku koskee vain Tilastokeskusta. Tilastolain soveltamisalan kannalta on lisäksi merkitystä sillä, että laissa ja myös käytännön tilastotuotannossa Euroopan yhteisön tilasto-ohjelman ja kansallisen tilastotuotannon tarpeita varten kerättyjä tietoja käsitellään yhtenä kokonaisuutena eikä niiden eriyttäminen ole käytännön syistä mahdollista.

Valtion tilastotoimesta ja tilastoja laativista viranomaisista säädetään lain 2 §:ssä. Valtion tilastotoimen tehtävänä on pykälän mukaan huolehtia yhteiskuntaoloja ja niiden kehitystä kuvaavien tilastojen laatimisesta yleistä käyttöä varten. Pykälä sisältää myös tilastoviranomaisen, tilastoja laativan muun viranomaisen, tiedonantajan, tiedonantovelvollisen sekä tiedonantajien edustajan ja tiedonantovelvollisten edustajan määritelmät.

Tilastolain tarkoitus määritellään lain 3 §:ssä. Sen mukaan lain tarkoituksena on yhteiskunnallista päätöksentekoa ja suunnitte-

lua varten tarvittavan luotettavan tilastotiedon saannin varmistamiseksi sekä kansainväliseen tilastoyhteistyöhön liittyvien velvoitteiden toteuttamiseksi yhtenäistää ja tehostaa tietojen keruussa, käsittelyssä, käytössä, luovuttamisessa ja säilyttämisessä sovellettavia periaatteita ja menettelytapoja, edistää hyvän tilastotavan noudattamista valtion tilastotoimessa sekä varmistaa, että niiden oikeudet toteutuvat, jotka luovuttavat tietoja tilastointia varten tai joita tiedot koskevat.

Tilastolain tietojen keräämistä koskeva 2 luku sisältää säännökset tietojen keräämisessä noudatettavista periaatteista, kerättävistä tiedoista, tilastoviranomaisen neuvottelu- ja tiedonantovelvoitteista, tilastoviranomaisen tietojen keräämistä koskevasta päätöksestä ja tiedonkeruusta tiedottamisesta, tiedonantovelvollisuudesta vapauttamisesta sekä tiedottamisvelvollisuudesta tietoja kerätessä.

Tietojen keräämisessä noudatettavista periaatteista säädetään lain 4 §:ssä, kerättävistä tiedoista lain 5 §:ssä, tilastoviranomaisen neuvottelu- ja tiedonantovelvoitteesta lain 6 §:ssä, tilastoviranomaisen tietojen keräämistä koskevasta päätöksestä ja tiedonkeruusta tiedottamisesta lain 7 §:ssä sekä tiedonantovelvollisuudesta vapauttamisesta lain 8 §:ssä. Näihin säännöksiin ei tässä esityksessä ehdoteta muutoksia.

Tiedottamisvelvollisuudesta tietoja kerätessä ja palautetietojen antamisesta säädetään lain 9 §:ssä. Pykälän mukaan tilastoja laativan viranomaisen on kirjallisesti selostettava tiedonantajille tietojen käyttötarkoitus, tilastojen laatimisen menettelytavat, tiedonantovelvollisuus perusteluineen tai se, että tietojen antaminen on vapaaehtoista, tiedonantajan oikeudet, tietojen suojaamisjärjestelyt ja säilytysajat sekä muut tarpeelliset tietojen antamiseen vaikuttavat seikat. Tiedonantovelvollisille, lukuun ottamatta valtion viranomaisia, on pykälän mukaan annettava tilastotiedoista tarkoituksenmukaisella tavalla palautetieto.

Tilastolain tietojen käsittelyä ja tilastojen laatimista koskeva 3 luku sisältää säännökset tietojen käsittelyssä noudatettavista periaatteista sekä tilastojen laadusta ja saatavuudesta.

Lain 10 § sisältää säännökset tietojen käsittelyssä noudatettavista periaatteista. Tilasto-

tarkoituksia varten kerättyjä tietoja on pykälän mukaan käsiteltävä niin, ettei kenenkään yksityisyys tai liike- tai ammattisalaisuus vaarannu. Lisäksi tietoja on käsiteltävä hyvää tilastotapaa noudattaen ja tilastoalalla yleensä sovellettavien kansainvälisten suositusten ja menettelytapojen mukaisesti. Säännös edellyttää myös, että tiedot on tilastotuotannon kaikissa vaiheissa asianmukaisesti suojattu.

Tilastotietojen laadusta ja saatavuudesta säädetään lain 11 §:ssä. Säännöksen mukaan tilastojen on oltava mahdollisimman luotettavia ja niiden on annettava oikea kuva yhteiskuntaoloista ja niiden kehityksestä ja että ne laaditaan mahdollisuuksien mukaan yhdenmukaisia käsitteitä, määritelmiä ja luokituksia käyttäen. Tilastot tulee säännöksen mukaan laatia niin, etteivät niistä ole suoraan tai välillisesti tunnistettavissa ne, joita tilastot koskevat, ellei tunnistamista koskeva tieto ole tilastolain mukaan julkinen. Pykälän mukaan tilastot on julkistettava, lukuun ottamatta eräitä pääoma- ja rahoitusmarkkinoihin koskevia tilastoja, mahdollisimman pian niiden valmistumisen jälkeen.

Tilastolain tilastotarkoituksiin kerättyjen tietojen luovuttamista koskeva 4 luku sisältää säännökset tietojen salassapidosta ja julkisuudesta sekä salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta.

Lain 12 §:ssä säädetään tietojen salassapidosta ja julkisuudesta. Pykälän mukaan tilastotarkoituksia varten annettujen tietojen julkisuudesta ja salassapidosta on voimassa, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään. Salassapito ei kuitenkaan koske valtion ja kunnallisten viranomaisten toimintaa ja julkisten palvelujen tuottamista kuvaavia tietoja eikä tilastolain 18 §:ssä tarkoitettuja yritys- ja yhteisötietoja. Pykälässä säädetään myös niin sanottua asianosaisjulkisuutta koskevasta rajauksesta.

Salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta säädetään lain 13 §:ssä. Riippumatta siitä, mitä viranomaisten velvollisuudesta luovuttaa salassa pidettäviä tietoja muulla lailla säädetään, tilastoviranomaisen tilastotarkoituksiin saamia tietoja voidaan säännöksen mukaan luovuttaa ulkopuolisille vain tilastoissa tai muussa erityisesti valtion tilastointia koskevassa laissa säädetyin perustein taikka sen nimenomaisella suostumuksella,

jota tiedot koskevat. Tietoja ei saa säännöksen mukaan luovuttaa käytettäväksi tutkimuksessa, valvonnassa, oikeudenkäynnissä, hallinnollisessa päätöksenteossa tai muussa vastaavassa henkilöä, yritystä, yhteisöä tai säätiötä koskevan asian käsittelyssä. Tilastoviranomainen voi kuitenkin säännöksen mukaan luovuttaa tilastotarkoituksiin keräämiään salassa pidettäviä tietoja yhteiskuntaoloja koskevia tieteellisiä tutkimuksia ja tilastollisia selvityksiä varten. Henkilötietoja ja muiden tilastoyksiköiden tunnistetietoja ei kuitenkaan saa luovuttaa. Välttämättömät tunnistetiedot voidaan kuitenkin luovuttaa toiselle tilastoviranomaiselle sen toimialaan kuuluvien tilastojen laatimista varten. Säännös sisältää myös tietojen edelleen luovutuksen sekä luovutustoimivaltaa koskevan säännöksen. Koska edellä mainittu koskee vain tilastoviranomaisia, sisältyy pykälään lisäksi tilastoja laativia muita viranomaisia koskeva erityissäännös, jonka mukaan näiden viranomaisten tilastoja varten erikseen keräämien tietojen luovuttamiseen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 28 §:ssä säädetään.

Tilastolain 5 luku koskee vain Tilastokeskuksen tilastointia. Luku sisältää säännökset Tilastokeskuksen oikeudesta kerätä tietoja tiedonantovelvollisuuden nojalla, Tilastokeskuksen oikeudesta kerätä henkilötietoja tiedonantovelvollisuuden nojalla, tiedonantovelvollisuutta koskevista rajoituksista, tietoineistojen käytöstä, yrityksiä ja yhteisöjä koskevien tietojen julkisuudesta sekä salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta.

Tilastokeskuksen oikeudesta kerätä tietoja tiedonantovelvollisuuden nojalla säädetään lain 14 §:ssä, joka sisältää asiaa koskevan pääsäännön ja jota rajoittavat lain 15 ja 16 §:n säännökset. Pykälän mukaan siinä erikseen mainitut organisaatiot ovat velvollisia antamaan salassapitosäännösten estämättä tilastokeskukselle tilastojen laatimisen kannalta välttämättömiä toimialaansa koskevia tietoja. Tiedonantovelvollisia organisaatioita ovat valtion viranomaiset, kunnat ja kuntayhtymät, elinkeinonharjoittajat, kuntien ja valtion liikelaitokset, Eläketurvakeskus, Kansaneläkelaitos ja lakisääteistä sosiaalivakuutusta harjoittavat vakuutuslaitokset sekä edellä mainittuihin ryhmiin kuulumattomat, lailla

tai lain nojalla annettuja julkisia hallintotehtäviä hoitavat tahot. Tiedonantovelvollisia koskevat tietoryhmät on lueteltu yksityiskohtaisesti säännöksessä.

Lain 15 § sisältää erityissäännöksen Tilastokeskuksen oikeudesta kerätä henkilötietoja tiedonantovelvollisuuden nojalla. Säännöksen mukaan siinä erikseen mainitut organisaatiot ovat velvollisia antamaan salassapitosäännösten estämättä Tilastokeskukselle tilastojen laatimisen kannalta välttämättömiä toimialaansa koskevia henkilötietoja. Tiedonantovelvollisia organisaatioita ovat valtion viranomaiset, elinkeinonharjoittajat ja muut työnantajat, Eläketurvakeskus, Kansaneläkelaitos ja kuntien eläkevakuutus sekä lain tai lain nojalla tehdyn päätöksen perusteella koulutusta järjestävät organisaatiot. Tiedonantovelvollisia koskevat tietoryhmät on lueteltu yksityiskohtaisesti säännöksessä. Lisäksi säännös sisältää arkaluonteisten henkilötietojen keräämistä koskevan rajauksen.

Tiedonantovelvollisuutta koskevista yleisistä rajoituksista säädetään lain 16 §:ssä ja tietoineistojen käytöstä lain 17 §:ssä. Näihin säännöksiin ei tässä esityksessä ehdoteta muutoksia.

Yrityksiä ja yhteisöjä koskevien tietojen julkisuudesta säädetään lain 18 §:ssä. Pykälän mukaan Tilastokeskuksen tehtävän on pitää tilastojen laadintaa varten hallussaan olevien tietojen pohjalta yritys- ja toimipaikkarekisteriä, jonka sisältämät tiedot ovat säännöksessä yksityiskohtaisesti säädettyssä laajuudessa julkisia. Rekisteriin tehdyillä merkinnöillä ei ole oikeusvaikutuksia. Jokaisella on lisäksi oikeus saada rekisteristä tietoja kopiona tai sähköisessä muodossa viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 16 §:n 3 momentin estämättä. Rekisteröidyillä on säännöksen mukaan henkilötietolain mukainen oikeus kieltää itseään koskevien tietojen käsittely. Rekisteriin merkittyjen henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan muutoinkin, mitä henkilötietolaissa säädetään.

Lain 19 §:ssä salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskeva erityissäännös, joka antaa Tilastokeskukselle lain 13 §:ää laajemat mahdollisuudet luovuttaa tietoja tieteellistä tutkimusta ja tilastollista selvitystä varten. Tilastokeskus voi pykälän mukaan luovuttaa edellä mainittuja tarkoituksia var-

ten tunnistetietoineen tiedot lästä, sukupuolesta, koulutuksesta ja ammatista edellyttäen, että tietojen saajalla on henkilötietolain mukainen oikeus käsitellä näitä tietoja. Tilastokeskukselle toimitettujen kuolemansyytietojen luovuttamiseen sovelletaan kuitenkin, mitä siitä erikseen säädetään. Kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain (459/1973) mukaan Tilastokeskus voi antaa luvan tietojen saamiseen kuolintodistuksista ja muista kuolemansyyn selvittämistä koskevista asiakirjoista tieteellistä tutkimusta, tilastointia sekä viranomaisen suunnittelu- ja selvitystyötä varten noudattaen, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa säädetään.

Tilastolain erinäisiä säännöksiä koskeva 6 luku sisältää Ahvenanmaata koskevat erityissäännökset sekä säännökset kustannusten korvaamisesta, ulkopuolisten palvelujen käytöstä, uhkasakosta, tilastosalaisuuden rikkomisesta, tiedonantovelvollisuuden rikkomisesta, hallintopäätöksen tiedoksiannosta ja muutoksenhausta sekä voimaantulo- ja siirtymäsäännökset.

Ahvenanmaata koskevat erityissäännökset ja kustannusten korvaamista koskevat säännökset sisältyvät lain 20 ja 21 §:ään.

Lain 22 § koskee ulkopuolisten palvelujen käyttöä. Pykälän mukaan tilastoja laativa viranomainen voi antaa toimeksiantona suoritettavaksi tilastotuotannon eri vaiheisiin liittyviä osa- tai tukitehtäviä. Säännöksen mukaan toimeksiantojen käyttöä ja ehtoja harkittaessa ja valvontaa järjestettäessä on erityisesti otettava huomioon tietosuojanäkökohdat.

Uhkasakon asettamista koskevat säännökset sisältyvät lain 23 §:ään. Jos tiedonantovelvollinen laiminlyö tietojen antamisen määräaikana, voi aluehallintovirasto säännöksen mukaan tilastoviranomaisen hakemuksesta velvoittaa tietojen antamiseen uhkasakolla. Uhkasakon määräämisen edellytyksenä on, että tilastoviranomainen on käynyt tiedonantovelvollisen kanssa tilastolaissa tarkoitetut neuvottelut.

Lain 24 ja 25 § sisältävät rangaistussäännökset tilastosalaisuuden rikkomisesta ja tiedonantovelvollisuuden rikkomisesta.

Hallintopäätöksen tiedoksiannosta säädetään lain 26 §:ssä. Pykälän mukaan tilastoja

laativien viranomaisten päätökset saadaan antaa asianomaisille tiedoksi lähettämällä ne postitse. Säännös sisältää myös tiedoksisaantijankohtaa koskevan säännöksen.

Lain 27 § sisältää muutoksenhakua koskevat säännökset. Tilastoja laativien viranomaisten tilastolain nojalla tekemiin päätöksiin haetaan muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Säännöksen mukaan päätökset voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevina, jollei valitusviranomainen kiellä täytäntöönpanoa.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset sisältyvät lain 28 §:ään.

Laki tilastokeskuksesta

Tilastokeskuksesta annetun lain 1 §:n mukaan valtion tilastotointa varten on valtiovarainministeriön hallinnonalalla Tilastokeskus. Tilastokeskuksen tehtävänä on lain 2 §:n mukaan laatia yhteiskuntaoloja koskevia tilastoja ja selvityksiä sekä huolehtia valtion tilastotoimen yleisestä kehittämisestä yhteistyössä muiden valtion viranomaisten kanssa. Lisäksi Tilastokeskus suorittaa sille erikseen säädetyt tai määrätyt muut tehtävät. Viimeksi mainittuihin tehtäviin kuuluu muun muassa väestölaskentalaisissa tarkoitetun väestö-, asunto- ja kiinteistölaskennan sekä asunto- ja elinkeinotutkimuksesta annetussa laissa (924/1975) tarkoitetun tutkimuksen toteuttaminen. Tilastokeskuksen tehtävänä on myös huolehtia kuolemansyyn selvittämisestä annetussa laissa tarkoitettujen asiakirjojen ja tietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tilastotoimea koskeva lainsäädäntö

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tilastotoimea koskevia säännöksiä sisältyy lakiin maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksesta, lakiin maaseutuelinkeinotilastoista ja lakiin maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä.

Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksesta annetun lain 1 §:n mukaan tietopalvelukeskus on maa- ja metsätalousministeriön alainen palveluyksikkö, jonka tehtävä on tuottaa ja julkaista maaseutuelinkei-

notilastoista annetun lain mukaisia tilastoja sekä tuottaa maaseutuelinkeinojen tilastointiin ja tietohuoltoon liittyviä palveluja. Lisäksi tietopalvelukeskuksen tehtävänä on ylläpitää maaseutuelinkeinorekisteristä annetussa laissa (1515/1994, kumottu lailla 284/2008) tarkoitettuja rekistereitä ja tuottaa tietohallinnon asiantuntijapalveluita maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla.

Maaseutuelinkeinotilastoista annetun lain 1 §:n mukaan maatalo- ja puutarhatalouden sekä niihin liittyvän kaupan ja jalostuksen samoin kuin muiden maaseutuelinkeinojen harjoittamista koskevia tilastoja tuottaa ja julkaisee maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus (tilastoviranomainen). Lain 2 § sisältää säännökset tiedonantovelvollisuudesta. Tietojen käsittelyä, sallassapitoa ja luovuttamista koskevan 3 §:n mukaan lakia sovelletaan myös maaseutuelinkeinorekisteristä annetun lain mukaisen rekisterinpidon yhteydessä kerättyihin tilastotietoihin. Tietojen keräämisen perusteissa ja järjestämisessä, tietojen käsittelyssä ja tilastojen laatimisessa sekä tietojen sallassapidossa ja luovuttamisessa noudatetaan, mitä tilastolaissa (62/1994, kumottu lailla 280/2004) säädetään. Sen estämättä, mitä tilastolain 18 §:n 2 momentissa (voimassa olevan lain säännös 13 §) säädetään, tietopalvelukeskus voi luovuttaa tieteellistä tutkimusta ja tilastollista selvitystä varten myös tunnistetiedoilla tiedot iästä, sukupuolesta, koulutuksesta ja ammatista edellyttäen, että tietojen saajalla on henkilörekisterilain (471/87, kumottu lailla 523/1999) mukainen oikeus kerätä ja tallettaa näitä tietoja.

Maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä annetun lain 3 §:n mukaan tietojärjestelmää käytetään muun muassa tilastollisiin tarkoituksiin ja tutkimukseen. Tietojärjestelmän rakennetta ja sisältöä koskevan 4 §:n mukaan rekisterinpidon yhteydessä voidaan kerätä tietoja myös tilastotarkoituksiin. Lain 5 §:n mukaan Maaseutuvirasto, Elintarviketurvallisuusvirasto sekä maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus pitävät maa- ja metsätalousministeriön ohjauksessa maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmän rekistereitä sekä vastaavat talletettujen tietojen oikeellisuudesta kukin oman toimialansa osalta.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tilastotoimea koskevan lainsäädäntö

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tilastotoimea koskevia säännöksiä sisältyy lakiin sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tilastotoimesta, lakiin terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta, lakiin terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä, lakiin lääkealan turvallisuus ja kehittämiskeskukselta ja lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (159/2007). Sosiaali- ja terveysministeriön tarkoituksena on käynnistää edellä mainittua lainsäädäntöä koskeva tarkistus- ja uudistustyö.

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen tilastotoimesta annetun lain 1 §:n mukaan lakia sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon ja sen kehitystä kuvaavien tietojen käsittelyyn tilastotarkoitusta varten. Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastoja tuottaa ja julkaisee Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (aikaisemmin sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus), joka toimii tilastolaissa (62/1994, kumottu lailla 280/2004) tarkoitettuna tilastoviranomaisena. Terveydenhuoltoon koskevien tietojen käsittelystä tilastotarkoituksessa säädetään lisäksi terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annetussa laissa. Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastointitehtävien hoitamisessa noudatetaan lisäksi toissijaisesti tilastolakia ja henkilötietojen käsittelyyn henkilötietolakia.

Tiedonantovelvollisuudesta säädetään lain 2 §:ssä ja tietojen keräämisestä päättämisestä, neuvotteluelvelvoitteesta sekä tiedon tarpeen arvioinnista lain 3 §:ssä.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos saa lain 4 §:n mukaan käyttää tiedonantovelvollisilta keräämiään tunnistetiedot sisältäviä tietoja tilastotarkoituksiin vain siten, että henkilötunnukset on muutettu sellaiseen muotoon, ettei yksittäisiä henkilöitä voida niiden perusteella tunnistaa. Laitos saa lisäksi käyttää keräämiään tietoja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetussa laissa tarkoitettuun tutkimustoimintaan. Myös tutkimustarkoitukseen käytettävien tietojen tunnistetiedot tulee muuttaa edellä tarkoitettulla tavalla.

Tietojen salassapidosta ja luovuttamisesta säädetään lain 5 §:ssä. Säännöksessä viitataan kerättyjen tietojen salassapidon ja luovutuksen osalta vuonna 2004 kumotun vanhan tilastolain säännöksiin. Säännöksen mukaan kerätyt tiedot ei saa luovuttaa käytettäväksi yksittäistä henkilöä tai perhettä koskevassa hallinnollisessa päätöksenteossa eikä muussa vastaavassa asioiden käsittelyssä. Kerättyjen tietojen luovuttamiseen ei sovelleta myöskään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 28 §:ää, jossa säädetään viranomaisen luvasta salassa pidettävän asiakirjan saamiseen.

Lain 6 §:n mukaan laitos saa säilyttää tiedonantovelvollisilta keräämiään tunnistetiedot sisältäviä tietoja niin kauan kuin se on tietojen käyttötarkoitusten kannalta välttämätöntä. Sen jälkeen tiedot on hävitettävä vuoden kuluessa, jollei arkistolaitos arkistolain (831/1994) nojalla määrää tietoja säilytettäväksi pysyvästi. Tietojen käyttötarkoitusten välttämättömyyden arvioinnista on voimassa, mitä henkilötietolaissa säädetään poikkeuksista arkaluonteisten tietojen käsittelykieltoon.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain 1 §:n mukaan väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi, sairauksien ja sosiaalisten ongelmien ehkäisemiseksi sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja sen palvelujen kehittämiseksi on Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Laitos on sosiaali- ja terveysministeriön alainen.

Lain 2 §:n mukaan laitoksen tehtävän on muun muassa toimia tilastolain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna tilastoviranomaisena ja ylläpitää alan tiedostoja ja rekistereitä siten kuin niistä erikseen säädetään sekä huolehtia tehtäväalueensa tietoperustasta ja sen hyödyntämisestä. Lain 5 §:n 1 momentin mukaan tilastointitehtäviin ja laitoksen ylläpitämiin valtakunnallisiin terveydenhuollon henkilörekistereihin kerättävistä tiedoista, niiden luovuttamisesta ja salassapidosta on voimassa, mitä niistä erikseen säädetään.

Terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä annetun lain 1 §:n mukaan terveydenhuollon valtakunnallisilla henkilörekistereillä tarkoitetaan valtakunnallisia keskusrekistereitä, jotka sisältävät henkilön terveydentilaa, sairautta tai vammaisuutta taik-

ka häneen kohdistettuja hoitotoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimia koskevia tietoja. Lain 2 §:n mukaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella (aikaisemmin Sosiaali- ja terveyshallituksella) ja lääkelaikoksella voi niille laissa tai asetuksessa säädettyjen tilastointi-, suunnittelu-, tutkimus- ja valvontatehtävien hoitamiseksi olla asetuksella säädettyjä terveydenhuollon valtakunnallisia henkilörekistereitä. Laissa tarkoitettuihin henkilörekistereihin talletetut henkilötiedot on lain 4 §:n mukaan pidettävä salassa.

Lääkealan turvallisuus ja kehittämiskeskuksesta annetun lain 1 §:n mukaan keskus on sosiaali- ja terveysministeriön alainen keskusvirasto, joka edistää väestön terveyttä ja turvallisuutta valvomalla lääkkeitä, veri- ja kudostuotteita sekä kehittämällä lääkealaa. Lain 2 §:n mukaan keskuksen tehtävänä on muun muassa pitää toimialaansa liittyviä tilastoja. Keskuksen tiedonsaantioikeudesta ja tietojen luovuttamisesta säädetään lain 7 §:ssä. Keskus ei saa säännöksen mukaan luovuttaa tehtäviä suorittaessaan saamia tietoja yksityisen tai yhteisön liike- tai ammatillisalaisuudesta tai muuta salassa pidettävää tietoa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain 1 §:n mukaan lain tarkoituksena on edistää sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen tietoturvallista sähköistä käsittelyä. Lain 7 §:n mukaan asiakastietojärjestelmästä tulee voida tuottaa muun muassa sosiaalihuollon ja terveydenhuollon palvelujen antajan oman suunnittelun, johtamisen ja tilastoinnin, sekä valtakunnallisen tutkimus- ja tilastotoiminnan kannalta tarpeelliset tiedot.

Tullilaitoksen tilastotoimea koskeva lainsäädäntö

Tullilaitoksen tilastotoimea koskevia säännöksiä sisältyy lakiin tullilaitoksesta ja tullilakiin.

Tullilaitoksesta annetun lain 1 §:n mukaan tullitoimintaa varten on valtiovarainministeriön alainen tullilaitos, jossa on keskushallintoa varten tullihallitus sekä sen alaisina tullilaboratorio ja aluehallintoa varten tullipiirejä. Lain 2 §:n mukaan tullilaitos huolehtii muun muassa ulkomaankaupan tilastoinnista sekä

muusta toimialaansa liittyvästä tilastoinnista. Valtiovarainministeriössä on vireillä tullilaitoksen organisointia ja hallinnon järjestämistä koskeva uudistustyö.

Tullilain 1 §:n mukaan lakia sovelletaan muun muassa Euroopan yhteisön lainsäädännön ohella Suomen ja muiden maiden välisen kaupan tilastointiin. Lain 32 §:ssä säädetään virhemaksusta, jona voidaan määrätä vähintään 10 ja enintään 2 500 euroa muun muassa, jos viivästys tai muu virheellisyys koskee yhteisön sisäkaupan tilastointia. Jos viivästys tai muu virheellisyys koskee yhteisön sisäkaupan tilastointia, virhemaksu voidaan lain 33 §:n mukaan määrätä kolmen vuoden kuluessa siitä ajankohdasta, jolloin tilastoilmoitus on annettu tai olisi pitänyt antaa.

Tietojen salassapidosta ja luovuttamisesta säädetään tullilain 25-27 §:ssä. Näissä säännöksissä ei käsitellä erikseen tullilaitokselle tilastotoimea varten ilmoitettujen tietojen käsittelystä. Säännösten mukaan tietojen luovuttaminen on pääsääntöisesti mahdollista vain viranomaisille tai julkista hallintotehtävää hoitaville yhteisöille näille säädettyjen tehtävien hoitamista varten.

Muiden tilastoja laativien viranomaisten tilastotoimea koskeva lainsäädäntö

Muiden tilastoja laativien viranomaisten tilastotoimea koskevia säännöksiä sisältyy ilmailulakiin sekä lakiin meriliikennetietojen keräämisestä ja meriliikenteen tilastojen laatimisesta.

Ilmailulain 177 §:n mukaan Liikenteen turvallisuusvirasto vastaa ilmailun tilastoista. Tilastotehtävää hoitaessaan Liikenteen turvallisuusvirasto noudattaa tilastolain säännöksiä. Pykälä sisältää myös tietojen ilmoitusvelvollisuutta koskevan säännöksen.

Liikenteen turvallisuusvirastosta annetun lain (863/2009) 1 §:n mukaan Liikenteen turvallisuusvirasto on liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla toimiva keskushallinnon virasto, joka vastaa liikennejärjestelmän sääntely- ja valvontatehtävistä, edistää liikenteen turvallisuutta ja kestävää kehitystä liikennejärjestelmässä sekä tuottaa liikenteen viranomaispalveluja.

Meriliikennetietojen keräämisestä ja meriliikenteen tilastojen laatimisesta annetun lain

1 §:n mukaan Liikennevirasto laatii tilastoja alusten liikennöinnistä Suomen satamissa sekä aluksissa kuljetettavista matkustaja- ja tavaramääristä. Liikennevirasto kerää suunnittelu- ja valvontatehtäviään sekä merenkulku-tilastojen laatimista varten tietoja alusten liikennöinnistä Suomen satamissa sekä aluksissa kuljetettavista matkustaja- ja tavaramääristä. Lain 2 § sisältää tietojenantovelvollisuutta koskevan säännöksen. Liikennevirasto voi lain 3 §:n nojalla antaa tarkempia määräyksiä tietojen keräämisessä ja lähettämisessä noudatettavista menettelyistä.

Liikennevirastosta annetun lain (862/2009) 1 §:n mukaan Liikennevirasto on liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla toimiva keskushallinnon virasto, joka vastaa liikenteen palvelutason ylläpidosta ja kehittämisestä valtion hallinnoimilla liikenneväylillä. Virasto edistää toiminnallaan koko liikennejärjestelmän toimivuutta, liikenteen turvallisuutta, alueiden tasapainoista kehitystä ja kestävää kehitystä.

Tilastotietojen käsittelyä koskeva yleislainsäädäntö

Yleislainsäädännössä tilastoja ja niiden laatimista varten annettujen tietojen käsittelyä koskevia säännöksiä sisältyy erityisesti lakiin viranomaisten toiminnan julkisuudesta (julkisuuslaki) ja henkilötietolakiin.

Julkisuuslain 5 §:n mukaan asiakirjalla tarkoitetaan julkisuuslaissa kirjallisen ja kuvallisen esityksen lisäksi sellaista käyttösä vuoksi yhteen kuuluviksi tarkoitettua merkeistä muodostuvaa tiettyä kohdetta tai asiaa koskevaa viestiä, joka on saatavissa selville vain automaattisen tietojenkäsittelyn tai äänen- ja kuvantoistolaitteiden taikka muiden apuvälineiden avulla. Viranomaisen asiakirjalla tarkoitetaan julkisuuslaissa viranomaisen hallussa olevaa asiakirjaa, jonka viranomaisen tai sen palveluksessa oleva on laatinut taikka joka on toimitettu viranomaiselle asian käsittelyä varten tai muuten sen toimialaan tai tehtäviin kuuluvassa asiassa. Viranomaisen laatimana pidetään julkisuuslain mukaan myös asiakirjaa, joka on laadittu viranomaisen antaman toimeksiannon johdosta, ja viranomaiselle toimitettuna asiakirjana asiakirjaa, joka on annettu viranomaisen toi-

meksiannosta tai muuten sen lukuun toimivalle toimeksiantotehtävän suorittamista varten.

Julkisuuslaki sisältää eräitä tilastoja ja niiden laatimista varten annettujen tietojen käsittelyä koskevia erityissäännöksiä.

Julkisuuslain 6 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan tulee tutkimus ja tilasto sekä niihin verrattavissa oleva yleisesti merkittävän ratkaisun tai suunnitelman esillä olevia vaihtoehtoja, niiden perusteita ja vaikutuksia kuvaava itsenäisen kokonaisuuden muodostava selvitys, silloinkin kun se liittyy muuten keskenäiseen asiaan, julkiseksi, kun se on valmis käyttötarkoitukseensa, jollei asiakirjan julkisuudesta taikka salassapidosta tai muusta tietojen saantia koskevasta rajoituksesta julkisuuslaissa tai muussa laissa säädetä.

Kansantalouden kehitystä kuvaava tilasto, talouspoliittinen aloite ja toimenpidesuunnitelma sekä muu sellainen asiakirja, johon sisältyvillä tiedoilla voi ilmeisesti olla vaikutusta pääoma- ja rahoitusmarkkinoihin, on saatettava julkisuuslain 8 §:n mukaan yleisesti julkiseksi mahdollisimman pian lain 6 ja 7 §:ssä tarkoitetun ajankohdan jälkeen.

Viranomaisen on julkisuuslain 20 §:n 1 momentin mukaan edistettävä toimintansa avoimuutta ja tässä tarkoituksessa tarvittaessa laadittava oppaita, tilastoja ja muita julkaisuja sekä tietoaineistoja palveluistaan, ratkaisukäytännöstään sekä yhteiskuntaoloista ja niiden kehityksestä toimialallaan. Laatimisevelvollisuuden tarvetta arvioitaessa on otettava huomioon, missä määrin viranomaisen toiminnasta on saatavissa tietoja asiakirjojen julkisuuden avulla tai yleisen tilastotuotannon perusteella.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 13 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä, kansantalouden kehitystä kuvaava tilasto, talouspoliittinen aloite ja toimenpidesuunnitelma sekä muut sellaiset asiakirjat, joihin sisältyvillä tiedoilla ilmeisesti voi olla vaikutusta pääoma- ja rahoitusmarkkinoilla, ennen kuin tiedot on saatettu 8 §:ssä tarkoitettulla tavalla yleisesti julkisiksi

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 16 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä,

tilastoviranomaiselle tilastojen laatimista varten annetut asiakirjat samoin kuin asiakirjat, jotka on vapaaehtoisesti annettu viranomaiselle tutkimusta tai tilastointia varten.

Viranomaisen voi, jollei lailla toisin säädetä, antaa julkisuuslain 28 §:n 1 momentin mukaan yksittäistapauksessa luvan tietojen saamiseen salassa pidettävästä asiakirjastaan tieteellistä tutkimusta, tilastointia taikka viranomaisen suunnittelu- tai selvitystyötä varten, jos on ilmeistä, ettei tiedon antaminen loukkaa niitä etuja, joiden suojaksi salassapitovelvollisuus on säädetty. Lupaa harkittaessa on huolehdittava siitä, että tieteellisen tutkimuksen vapaus turvataan. Jos asiakirjaan sisältyvät tiedot on annettu viranomaiselle sen suostumuksella, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, lupaa ei saa antaa vastoin suostumuksessa tiedon käytölle ja luovutukselle asetettuja ehtoja. Jos lupa tarvitaan usean saman ministeriön alaisen viranomaisen asiakirjasta, luvasta päättää ministeriö asianomaisia viranomaisia tarvittaessa kuultuaan.

Henkilötietolain 3 §:n 1 kohdan mukaan henkilötiedolla tarkoitetaan kaikenlaisia luonnollista henkilöä taikka hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavia merkintöjä, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään tai hänen kanssaan yhteisessä taloudessa eläviä koskeviksi. Pykälän 2 kohdan mukaan henkilötietojen käsittelyllä tarkoitetaan henkilötietojen keräämistä, tallettamista, järjestämistä, käyttöä, siirtämistä, luovuttamista, säilyttämistä, muuttamista, yhdistämistä, suojaamista, poistamista, tuhoamista sekä muita henkilötietoihin kohdistuvia toimenpiteitä.

Henkilötietolaki sisältää seuraavat tilastoja ja niiden laatimista varten annettujen tietojen käsittelyä koskevat erityissäännökset.

Henkilötietoja saa lain 7 §:n mukaan käyttää tai muutoin käsitellä vain tavalla, joka ei ole yhteensopimaton lain 6 §:ssä tarkoitettujen käsittelyn tarkoitusten kanssa. Myöhempiä henkilötietojen käsittelyä historiallista tutkimusta taikka tieteellistä tai tilastotarkoitusta varten ei pidetä yhteensopimattomana alkuperäisten käsittelyn tarkoitusten kanssa. Lain 8 § sisältää henkilötietojen käsittelyn yleisiä edellytyksiä koskevat säännökset.

Henkilötietolain 11 §:ssä säädetään arkaluonteisten tietojen käsittelykiellosta. Lain 12 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan käsittelykielto ei kuitenkaan estä tietojen käsittelyä historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka tilastointia varten. Lain 12 §:n 2 momentin mukaan arkaluonteiset tiedot on poistettava rekisteristä välittömästi sen jälkeen, kun käsittelylle ei ole 1 momentissa mainittua perustetta. Perustetta ja käsittelyn tarvetta on arvioitava vähintään viiden vuoden välein, jollei laista tai 1 momentin 13 kohdassa tarkoitettua tietosuojalautakunnan luvasta muuta johdu.

Henkilötunnusta saa lain 13 §:n 1 momentin mukaan käsitellä rekisteröidyn yksiselitteisesti antamalla suostumuksella tai, jos käsittelystä säädetään laissa. Lisäksi henkilötunnusta saa momentin 3 kohdan mukaan käsitellä, jos rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka tilastointia varten. Pykälän 3 momentin mukaan henkilötunnuksen saa myös luovuttaa osoitetietojen päivittämiseksi tai moninkertaisten postilähetysten välttämiseksi suoritettavaa tietojenkäsittelyä varten, jos henkilötunnus jo on luovutuksensaajan käytettävissä.

Henkilötietojen käsittelystä historiallista tai tieteellistä tutkimusta varten säädetään henkilötietolain 14 §:ssä. Näitä tarkoituksia varten saa henkilötietoja käsitellä muilla kuin lain 8 §:ssä säädettyillä perusteilla, jos 1) tutkimusta ei voi suorittaa ilman henkilön yksilöintiä koskevia tietoja ja jos rekisteröityjen suostumusta ei tietojen suuren määrän, tietojen iän tai muun sellaisen syyn vuoksi ole mahdollista hankkia, 2) henkilörekisterin käyttö perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuullinen johtaja tai siitä vastaava ryhmä, 3) henkilörekisteriä käytetään ja siitä luovutetaan henkilötietoja vain historiallista tai tieteellistä tutkimusta varten sekä muutoinkin toimitaan niin, että tiettyä henkilöä koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille sekä 4) henkilörekisteri hävitetään tai siirretään arkistoitavaksi tai sen tiedot muutetaan sellaiseen muotoon, ettei tiedon kohde ole niistä tunnistettavissa, kun henkilö-tiedot eivät enää ole tarpeen tutkimuksen suorittamiseksi tai sen tulosten asianmukaisuuden varmistamiseksi.

Henkilötietolain 15 §:n mukaan tilastotarkoituksia varten saa henkilötietoja käsitellä muilla kuin lain 8 §:n 1 momentissa säädettyillä perusteilla, jos 1) tilastoa ei voida tuottaa tai sen tarkoituksena olevaa tiedontarvetta toteuttaa ilman henkilötietojen käsittelyä, 2) tilaston tuottaminen kuuluu rekisterinpitäjän toimialaan ja 3) tilastorekisteriä käytetään vain tilastollisiin tarkoituksiin eikä siitä luovuteta tietoja siten, että tietty henkilö on niistä tunnistettavissa, ellei tietoja luovuteta julkista tilastoa varten.

Henkilötietolain 27 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan rekisteröidyllä ei ole henkilötietolaissa säädettyä tarkastusoikeutta, jos rekisterissä olevia henkilötietoja käytetään yksinomaan historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka tilastointia varten. Jos vain osa rekisteröityä koskevista tiedoista on sellaisia, että ne 1 momentin mukaan jäävät tarkastusoikeuden ulkopuolelle, rekisteröidyllä on pykälän 2 momentin mukaan oikeus saada tietää muut hänestä talletetut tiedot.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

EU-lainsäädäntö

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus Euroopan tilastoista (EY) N:o 223/2009 on Euroopan unionin tilastotointia koskeva yleissäädos, joka tuli voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2009. Asetuksella kumottiin muun muassa yhteisön tilastoista annettu neuvoston asetus (EY) N:o 322/97. Asetuksen voimaantulosäännöksen mukaan se on kaikilta osiltaan velvoittava, ja sitä sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa.

Euroopan tilastot ovat tilastoja, joita tarvitaan yhteisön toimien toteuttamiseen. Asetusta sovelletaan, kun laaditaan EU:n tilasto-ohjelmaan sisältyviä tilastoja. Asetuksen mukaan jäsenmaiden viranomaiset kansallisella tasolla ja komissio (Eurostat) yhteisön tasolla huolehtivat Euroopan tilastojen tuottamisesta toissijaisuusperiaatteen mukaisesti. Yksittäisten tilastojen tuottaminen kuuluu kansallisille viranomaisille, jollei EU-asetuksella toisin säädetä.

Euroopan tilastot laaditaan Euroopan unionin toiminnasta annetun sopimuksen (SEUT)

338 artiklan ja niitä täydentävien vuonna 2005 vahvistettujen käytännesääntöjen mukaisesti (Komission tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle Kansallisten ja yhteisön tilastoviranomaisten riippumattomuudesta, koskemattomuudesta ja vastuuvollisuudesta, KOM(2005) 217 lopullinen). Artiklan 338 mukaan tilastojen laatimisessa noudatetaan puolueettomuutta, luotettavuutta, objektiivisuutta, tieteellistä riippumattomuutta, kustannustehokkuutta ja tilastosalaisuutta. Käytännesäännöillä pyritään takaamaan Euroopan tilastojärjestelmän (ESS) piirissä olevien tilastovirastojen toiminnan yhdenmukaisuus ja laatu.

Euroopan tilastoja koskevassa asetuksessa kuvataan Euroopan tilastojärjestelmä (ESS), joka on Euroopan tilastonviraston (Eurostat), kansallisten tilastolaitosten (Suomessa Tilastokeskus) ja muiden kansallisten viranomaisten välinen kumppanuus. Muut kansalliset viranomaiset ovat viranomaisia, jotka toimittavat Eurostatille EU:n tilasto-ohjelman mukaisia tietoja.

Euroopan tilasto-ohjelmassa esitetään Euroopan tilastojen kehittämistä, tuottamista ja jakelua koskevat puitteet, pääasialliset alat ja suunniteltujen toimien tavoitteet enintään viiden vuoden ajaksi. Komissio laatii ohjelman täytäntöönpanosta väliarviointikertomuksen ja lopullisen arviointikertomuksen kertomuksen. Vuosittain vahvistetaan tilasto-ohjelmaan perustuva työohjelma.

Varsinaisen sisällön ja laajuuden Euroopan tilastoja koskevan asetuksen soveltamisalaan antavat Euroopan parlamentin ja neuvoston tilastokohtaiset asetukset sekä niiden perusteella annetut komission täytäntöönpanoasetukset, joita on yhteensä arviolta noin 300. Yksittäisiä tilastoja koskevat EU-säädökset määrittelevät yleensä tilaston tietosisällön ja tilastojen tuottamisaikataulun, säädösvallan siirron sekä säädöksen täytäntöönpanoon liittyvän komitologiamenettelyn. EU:n tilastoasetuksen ja yksittäisiä EU-tilastoja koskevien asetusten lisäksi ja niitä täydentävinä sovelletaan lisäksi kansallista tilastolainsäädäntöä. EU-säädöksiin ei esimerkiksi yleensä sisälly säännöksiä tiedonantovelvollisuudesta. Tiedonantovelvollisuudesta säätäminen on pääsääntöisesti jätetty kansallisen lainsäädännön varaan.

Euroopan tilastoja koskevassa asetuksessa säädetään myös tilastosalaisuudesta. Asetuksessa määritellään salassa pidettäväksi tiedoksi tiedot, joiden avulla on mahdollista suoraan tai välillisesti tunnistaa tilastoyksiköt ja siten paljastaa yksikkötietoja. Asetuksen mukaan salassa pidettäviä tietoja, eräin asetuksessa erikseen säädettyin poikkeuksin, saa käyttää yksinomaan tilastotarkoituksiin. Kansallisten tilastolaitosten ja muiden kansallisten viranomaisten sekä komission (Eurostatin) on toimivaltansa puitteissa toteutettava kaikki tarvittavat lainsäädännölliset, hallinnolliset, tekniset ja organisaatiota koskevat toimenpiteet salassa pidettävien tietojen fyysisen ja loogisen suojan turvaamiseksi.

EU:n tilastoasetuksella varmistetaan myös yksilöiden suojelu henkilötietojen käsittelyssä ja täsmennetään Euroopan tilastojen osalta säännöt, joista säädetään muun muassa yksilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä ja näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä (95/46/EY). Direktiivin tavoitteena on muun muassa perusoikeuksien ja -vapauksien erityisesti yksityisyyden suojan toteuttaminen, henkilötietojen vaihdon ja liikkuvuuden kehittäminen sekä henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön yhdenmukaistaminen jäsenvaltioiden kesken.

Lisäksi asetuksella pyritään turvaamaan tiedeyhteisölle nykyistä laajemmat käyttöoikeudet Euroopan tilastojen kehittämisessä, tuottamisessa ja jakelussa käytettäviin salassa pidettäviin tietoihin analyysejä varten tieteellisen kehityksen edistämiseksi.

Tilastoperiaatteista säädetään asetuksen 2 artiklassa. Näitä periaatteita ovat ammatillinen riippumattomuus, puolueettomuus, objektiivisuus, luotettavuus, tilastosalaisuus ja kustannustehokkuus. Asetuksen 3 artikla sisältää eräiden asetuksen soveltamisalan kanalta keskeisten käsitteiden määritelmät. Artiklassa määritellään muun muassa tilastoyksikkö, salassa pidettävät tiedot, käyttö tilastotarkoituksiin sekä suora ja välillinen tunnistaminen.

EU:n tilastoasetuksen 19 artikla mahdollistaa julkiseen käyttöön tarkoitettujen tiedostojen (Public Use Files) muodostamisen. Niillä tarkoitetaan kaikkien saatavilla olevia tiedostoja, joista on poistettu tunnistetiedot ja joita

on muutoinkin käsitelty siten, ettei yksittäistä tilastoyksikköä voi tunnistaa suoraan tai välillisesti. Asetuksen 3 artiklaan sisältyy myös suoran ja välillisen tunnistamisen määritelmät.

Euroopan tilastoja varten kerättyjen salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta säädetään asetuksen 21 artiklassa. Artiklan mukaan salassa pidettäviä tietoja voidaan luovuttaa toiselle Euroopan tilastojärjestelmään kuuluvalle viranomaiselle sekä Euroopan tilastojärjestelmän viranomaisen ja Euroopan keskuspankkijärjestelmän jäsenen välillä Euroopan keskuspankin työohjelman mukaisiin tilastoihin.

EU:n tilastoasetuksen 23 artiklassa säädetään käyttöoikeudesta salassa pidettäviin tietoihin tieteellisiä tarkoituksia varten. Säännöksen mukaan kansalliset tilastoviranomaiset voivat toimivaltansa puitteissa myöntää käyttöoikeuden sellaisiin salassa pidettäviin tietoihin, joiden perusteella tilastoyksiköt on mahdollista tunnistaa ainoastaan välillisesti, tutkijoille, jotka suorittavat tilastollisia analyysyjä tieteellisiä tarkoituksia varten.

EU:n tilastoasetuksen 26 artikla edellyttää, että jäsenvaltiot ryhtyvät tarpeellisiin toimenpiteisiin tilastosalaisuuden rikkomisen ehkäisemiseksi ja seuraamusten määräämiseksi tällaisten rikkomusten johdosta.

Ruotsi

Ruotsissa tilastoista ja niiden tuotannosta säädetään laissa ja asetuksessa julkisista tilastoista [Lag om den officiella statistiken (2001:99), Förordning om den officiella statistiken (2001:100)]. Lain perusteella annettussa asetuksessa määritellään julkiset tilastot ja ne viranomaiset, jotka vastaavat virallisesta tilastosta. Näitä viranomaisia kutsutaan tilastovastuullisiksi viranomaisiksi (statistiskansvariga myndigheter) ja näitä on Tilastollisen keskustoimiston (Statistiska centralbyrån) lisäksi 25 muuta viranomaista. Tilastollinen keskustoimisto vastaa sektoritoimialat ylittävistä tilastoista sekä julkisen tilaston yhteensovittamisesta ja valvonnasta. Muut tilastovastuulliset viranomaiset vastaavat toimialansa tilastoista.

Julkisia tilastoja pidetään tilastolain mukaan yleistä informaatiota, selvitystoimintaa

ja tutkimusta varten. Lain mukaan julkisen tilaston tulee olla luotettava ja yleisesti saatavilla sekä varustettu Ruotsin virallisen tilaston tunnuksella. Tilastot on asetuksen mukaan dokumentoitava, laatuluokiteltava ja julkaistava maksutta ja oltava yleisesti saatavilla sähköisessä muodossa yleisen tietoverkon kautta. Henkilötietolakia [Personuppgiftslagen (2001:99)] sovelletaan tilastojen tuottamisessa, jollei julkisista tilastoista annettu laki sisällä siitä poikkeavia säännöksiä.

Virallisen tilaston tuottamisessa ja julkistamisessa tulee ottaa huomioon tarve suojata fyysisten ja juridisten henkilöiden etua. Virallisen tilaston sisältämiä tietoja ei saa yhdistää muiden tietojen kanssa siinä tarkoituksessa, että yksityisen henkilön henkilöllisyys paljastuu. Julkisuus- ja salassapitolakia [Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)] sovelletaan tilastotietojen salassapittoa.

Laki sisältää säännökset niistä viranomaisista sekä yrityksistä ja yhteisöistä, jotka ovat velvollisia ilmoittamaan tietoja tilastovastuulliselle viranomaiselle sekä ilmoitusvelvollisuuden piirissä olevat tietoryhmät.

Tilastovastuullinen viranomainen saa käsitellä henkilötietoja tilastojen tuottamisessa. Laissa todetaan nimenomaisesti, että henkilötietojen käsittely koskee myös henkilönumeroa. Arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä voidaan kuitenkin rajoittaa asetustasoisin säännöksin. Asetuksen mukaan tietoja, joita käsitellään tilastojen valmistamisessa, saadaan käsitellä myös muussa tilastotuotannossa ja tutkimuksessa, jollei tämän käsittelyn tarkoitus ole yhteensopimaton sen tarkoituksen kanssa, johon tiedot on kerätty.

Laki sisältää säännökset myös tilastojen valmistamista varten kerättyjen tietojen luovuttamisesta. Kun tilastovastuullinen viranomainen luovuttaa tietoja, joita ei suoraan voida liittää yksilöön, saa viranomainen luovutuksen yhteydessä varustaa tiedot tunnistella, jonka tilastovastuullinen viranomainen voi liittää henkilönumeroon tai vastaavaan, jotta tietoja on mahdollista myöhemmin täydentää. Tämä toimenpide voidaan tehdä, jos se, jolle tiedot luovutettiin, käyttää niitä tutkimukseen tai tilastotarkoitukseen ja tällä on erityinen tarve täydentää myöhemmin tietoja. Näin luovutettuja tietoja voidaan käsitellä vain tutkimus- ja tilastotarkoituksissa.

Tilastovastuullisen viranomaisen on hävitettävä henkilötiedot, kun niitä ei enää tarvita käyttötarkoitukseensa. Hallitus tai sen määräämä viranomainen voi määrätä poikkeukset tästä velvollisuudesta, jos seulonta vaarantaisi tietoarkiston tarkoituksen olla osa kansallista kulttuuriperintöä tai se olisi ristiriidassa tutkimuksen tietotarpeiden kanssa. Tässä yhteydessä tulee ottaa erityisesti huomioon yksityisen henkilön yksityiselämän suojan tarpeet. Tiedot, joita ei seulota, tulee toimittaa arkistoviranomaisille.

Laki sisältää lisäksi säännökset pakkokeinoista. Jos tiedonantovelvollinen ei täytä velvollisuuttaan, saa se viranomainen, joka on pyytänyt tietoja, kehottaa tätä täyttämään velvollisuutensa. Tiedonantovelvollinen, joka ei noudata kehotusta, voidaan sakon uhalla velvoittaa siihen. Uhkakakon asettaa kehoituksen tehnyt viranomainen. Hallinto-oikeus voi määrätä asetetun uhkakakon täytäntöön pantavaksi.

Tilastolain perusteella tehdystä kehottamisesta tai uhkakakon asettamista koskevasta päätöksestä tai päätöksestä, jolla joku on velvoitettu osallistumaan tilastolliseen tutkimukseen, ei saa valittaa. Muista päätöksistä saa valittaa yleiseen hallintotuomioistuimeen.

Lain rangaistusvastuuta koskevien säännösten mukaan se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta ei täytä tiedonantovelvollisuuttaan tai antaa virheellisiä tietoja, tuomitaan sakkoon. Sakkorangaistusta ja uhkakakoa ei voida tuomita samasta teosta. Lisäksi laki sisältää rangaistussäännökset, jotka koskevat tilannetta, jossa julkisen tilaston tietoja on lain vastaisesti yhdistetty niin, että yksityisen henkilön henkilöllisyys paljastuu.

Ruotsin tilastollinen keskuslaitos on yhteistyössä valvontaviranomaisen (Datainspektionen), sosiaalihuollon (Socialstyrelsen) ja eettisen tutkinnan keskusneuvoston (Centrala etikprövningsnämnden) kanssa antanut ohjeet, jotka koskevat henkilötietojen käsittelyä tutkimustoiminnassa (Personuppgifter i forskningen – vilka regler gäller?, juli 2009)

Norja

Norjassa tilastoista ja niiden tuotannosta säädetään laissa julkisista tilastoista ja Tilastollisesta keskuslaitoksesta [Lov om offisiell

statistikk og Statistisk Sentralbyrå (1989-06-16 nr 54)]. Lain tarkoituksena on edistää tehokasta ja tarkoituksenmukaista tilastotuo-
ttoa säätelemällä tietojen keräämistä ja käyttöä tilastollisiin tarkoituksiin. Lain mukaan julkisia tilastoja ovat tilastot, jotka Tilastollinen keskuslaitos tai muu valtiollinen organisaatio tuottaa yleiseen käyttöön.

Tilastollinen keskuslaitos on julkisia tilastoja laativa ja julkaiseva keskusviranomainen. Keskuslaitoksella on oikeus käyttää valtionhallinnon ja kunnallishallinnon valtakunnallisia hallinnollisia tietojärjestelmiä julkisten tilastojen laatimisessa. Tilastollinen keskuslaitos on ammatillisesti riippumaton organisaatio ja se toimii kuninkaan määräämän ministeriön alaisuudessa.

Lain mukaan kuningas päättää virallisten tilastojen laatimisesta. Kuninkaan määräyksellä tai päätöksellä voidaan jokainen velvoittaa antamaan tietoja, jotka ovat välttämättömiä virallisten tilastojen laatimiseksi, jollei laissa säädetty salassapitovelvollisuus ole tämän esteenä. Tiedonantovelvollisuudelle voidaan asettaa määräaika ja määrätä missä muodossa tiedot on annettava. Se, joka on asettanut tiedonantovelvollisuuden, voi määrätä uhkakakon tiedonantovelvollisuuden laiminlyöneelle taholle.

Laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden mukaan se, joka työskentelee virallisia tilastoja tuottavassa organisaatiossa, on velvollinen huolehtimaan, etteivät ulkopuoliset pääse tai saa tietää tilastojen laatimisessa käytettyjä tietoja, jotka koskevat yksityishenkilöä tai elinkeino- ja yritystoimintaa tai teknisiä laitteita ja toimintaperiaatteita. Salassapitovelvollisuus koskee vain niitä tietoja, jotka on kerätty julkisen tilaston laatimista varten. Laissa säädetty salassapitovelvollisuus, joka koskee yksityishenkilöiden tietoja, lakkaa 100 vuoden kuluttua ja salassapitovelvollisuus, joka koskee elinkeino- ja yritystoimintaa koskevia tietoja, lakkaa 60 vuoden kuluttua.

Tietojen käyttöä koskevien säännösten mukaan tiedonantovelvollisuuden tai vapaaehtoisuuden perustella saatuja tietoja voidaan käyttää hyväksi vain julkisen tilaston laatimista varten tai siihen tarkoitukseen, jonka valvontaviranomainen (Datatilsynet) on hyväksynyt ja joka ei vaaranna valtion turvallisuutta. Edellä mainittu salassapitovelvollisuus

suus koskee tällöin myös tiedon saajaa. Tiedon luovuttaja voi asettaa tiedon käyttöä ja suojausta koskevia ehtoja.

Lain mukaan tiedonantovelvollisuuden tai vapaaehtoisuuden perustella saatuja tietoja ei saa missään tapauksessa julkistaa siten, että ne voidaan yhdistää tiedonantovelvolliseen tai muuhun tunnistettavaan yksityishenkilöön tämän vahingoksi tai, että tästä aiheutuu kohututonta vahinkoa viranomaiselle, yritykselle tai yhteisölle.

Laki sisältää lisäksi rangaistussäännökset, jotka koskevat tiedonantovelvollisuuden, tiedon käytön ja tiedon julkistamisen rikkomistapauksia.

Tanska

Tanskassa tilastoista ja niiden tuotannosta säädetään laissa Tanskan tilastoista [Lov om Danmarks Statistik (LBK nr 599 af 22/06/2000)]. Lain mukaan tilastotoimen keskusviranomaisena toimii Tanskan tilastoviranomainen (Danmarks Statistik). Tilastoviranomainen on itsenäinen organisaatio ja sitä johtaa hallitus, joka koostuu tilastojohtajasta ja kuudesta asiantuntijajäsenestä. Hallitus päättää Tanskan tilastoviranomaisen työsuunnitelmasta ja sovittaa yhteen julkista ja ei-julkista tilastotuotantoa. Lisäksi hallitus päättää missä laajuudessa tietoja kerätään tilastotuotantoa varten. Valtion tilastojohtaja johtaa ammatillisesti ja hallinnollisesti Tanskan tilastoviranomaista.

Lain mukaan julkisten viranomaisten ja instituutioiden on tilastoviranomaisen hallituksen vahvistaman työsuunnitelman mukaan ja tilastoviranomaisen pyynnöstä ilmoitettava niiden hallussa olevat tiedot. Laissa on asetettu tiedonantovelvollisuus erikseen säädettyjen tietojen osalta myös elinkeinonharjoittajilla, elinkeinoa harjoittamattomille yhteisöille ja eräille muille tahoille. Jos tiedonantovelvollinen laiminlyö ilmoittaa tiedot ajallaan taikka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta ilmoittaa virheellisiä tietoja, seuraa teosta sakkorangaistus.

Tanskan tilastolaki ei sisällä säännöksiä luottamuksellisten tilastotietojen käsittelystä, vaan tästä säädetään erikseen. Keskeisimmät tätä koskevat säännökset sisältyvät lakiin henkilötietojen käsittelystä [Lov om behan-

dling af personoplysninger (LOV nr 429 af 31/05/2000)] ja hallintolakiin [Forvaltningslov (LBK nr 1365 af 07/12/2007)] sekä EU:n tilastoasetukseen (EY 223/2009). Henkilötietolain mukaan tietoja, jotka on kerätty vain tilastotuotantoa tai tieteellistä tutkimusta varten, ei saa myöhemmin käsitellä muussa tarkoituksessa. Hallintolain mukaan luottamuksellisia tietoja, jotka on kerätty yksinomaan tilastotuotantoa varten tai tieteellisen tutkimuksen yhteydessä, ei saa luovuttaa hallintoviranomaisille toiseen käyttötarkoitukseen. Tilastoviranomaisen hallitus on lisäksi vahvistanut säännöt, jotka koskevat tutkijoiden pääsyä tilastoviranomaisen tunnistamattomiin mikroaineistoihin (Regler for adgang til afidentificerede mikrodata under Danmarks Statistiks forskerordninger 23.4.2003).

Tilastoviranomaisen henkilökunnalla on hallintolain ja rangaistuslain mukaan vaitiolovelvollisuus. Tämä velvollisuus koskee myös tutkijoita.

Viro

Virossa tilastoista ja niiden tuotannosta säädetään valtion tilastolaissa [riikliku statistika seadus (RT I 2010, 41, 241)]. Tilastoviranomaisia ovat Tilastovirasto (Statistikamet) ja Viron Pankki rahoitus- ja maksutilastojen osalta [Eesti Panga seadus (RT I 1993, 28, 49)].

Tilastolaissa määritellään valtion tilastotoimen tarkoitus, tilastotiedot, tilastotietojen antajat, tilastotoimen viisivuotinen ohjelma sekä tilastoinnin periaatteet ja laatuvaatimukset, joiden osalta viitataan erityisesti Euroopan Unionin asetuksiin. Tilastolaissa säädetään myös Tilastoviraston tehtävistä, pääjohtajan ja johtokunnan nimittämisestä sekä pääjohtajan ja johtokunnan tehtävistä. Laissa on myös määritelty väestölaskennan, huoneistolaskennan ja maatalouslaskennan sisältö. Tilastojen laatimiseksi käytetään tilastolain mukaan ensisijaisesti tiedostoihin koottuja tietoja sekä viranomaisten ja juridisten henkilöiden toiminnassa syntyviä tietoja, kun näiden tietojen pohjalta on mahdollista tehdä laatuvaatimukset täyttäviä tilastoja.

Tilastoviranomaisella on tilastolain mukaan oikeus käsitellä tilastotietojen kokoamiseksi henkilötietoja henkilötietosuojalaissa

[Isikuandmete kaitse seadus (RT I 2007, 24, 127)] säädetyssä tarkoituksessa ja siinä säädettyjä menettelytapoja noudattaen. Tilastoviranomaisen ei tarvitse ilmoittaa henkilöille tämän tietojen käyttämisestä tilastotarkoitukseen. Henkilöllä on kuitenkin oikeus tutustua tilastoviranomaisen hänestä keräämiin tietoihin. Tilastoviranomaisella on oikeus muodostaa eri lähteistä saaduista tiedoista tilastollisia rekistereitä, jos laissa ei ole toisin säädetty. Tietoja voidaan käyttää valtiollisten tilastojen laatimiseksi huolimatta siitä, mihin tarkoitukseen tiedot on alun perin kerätty. Tilastoviranomainen säilyttää henkilötietoja henkilötunnusineen tietojen tarkistuksen ajan. Tämän jälkeen henkilötunnus on säilytettävä muista tiedoista erillään siten, että tiedot voidaan myöhemmin yhdistää.

Tilastotietojen antajan on annettava tiedot tilastointia varten tilastoviranomaisen asettamien ohjeiden ja määräaikojen mukaisesti. Tietojen toimittaminen tilastoviranomaiselle tapahtuu maksutta.

Tilastotietoja julkistetaan puolueettomasti ja objektiivisesti. Tilastotietoja julkistetaan vain sellaisessa muodossa, jossa yksityisen henkilön tietoja ei voida suoraan tai välillisesti tunnistaa. Myös muun tilastoyksikön kuten yrityksen vastaavat tiedot ovat luottamuksellisia, lukuun ottamatta laissa mainittuja poikkeuksia, jotka koskevat lähinnä yrityksen eräitä perustietoja.

Luottamuksellisia henkilö- ja muita tietoja voidaan käyttää tieteellisiin tarkoituksiin. Tilastolaissa on säännökset siitä, miten tietojen luovutus tapahtuu tässä tapauksessa. Olenainen menettely on tilastoviranomaisen ja tietojen hyväksikäyttäjän solmima tietojen luovutus sopimus, jossa määritellään yksityiskohtaisesti tietojen käyttötarkoitus ja tietojen luottamuksellinen ja tietoturvallinen käsittely.

Jos tilastotietojen antajaksi määriteltä laininlyö tietojen toimittamisen tai esittää väärää tietoa, tilastoviranomaisella on oikeus antaa tietojen antajalle erillinen ohjekirje laininlyönnin tai virhetietojen korjaamiseksi. Laissa on säännös ohjekirjeen muodosta. Tilastoviranomaisella on oikeus tehostaa ohjekirjettä enintään 2000 euron uhkasakolla. Luottamuksellisen tiedon laittomasta levittämisestä tai muusta kuin tilastollisesta hy-

väksikäytöstä voidaan oikeudessa määrätä tilastolaissa säädetty sakkorangaistus.

2.3 Nykytilan arviointi

Keskeisin voimassa olevaa tilastolakia koskeva kritiikki liittyy tilastoja varten kerättyjen tietojen käyttöön ja saatavuuteen tieteellistä tutkimusta varten. Tutkijayhteisö on kokenut tilastolain säännökset tältä osin liian rajoittaviksi sekä säännösten tulkinnan hyvin tiukaksi ja yksinomaan tilastosalaisuutta painottavaksi. Myös tilastoviranomaisten tulkintalinjaukset on koettu osittain epäyhtenäisiksi. Tutkijayhteisöjen lisäksi nämä julkisen hallinnon tietovarantojen tietojen saatavuuteen liittyvät ongelmat on tiedostettu myös laajemmin yhteiskunnassa ja ne ovat tulleet esille muun muassa seuraavissa selvityksissä ja työryhmien loppuraporteissa.

Valtioneuvoston kanslian vuonna 2009 asettama talouskasvun edellytysten vahvistamista tarkastellut työryhmä, niin sanottu kasvutyöryhmä, joka etsi keinoja nopeuttaa tuottavuuden kasvua Suomessa 2010-luvulla, ehdotti loppuraportissaan ”Suomi 2020 – Tuumasta toimeen” (valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 11/2010) muun muassa seuraavaa. Julkisten palvelujen ja hallinnon ICT-pohjainen modernisointi on liitettävä toimintatapojen muutokseen. ICT-ratkaisujen avulla on yhdistettävä hallinnon, liike-elämän ja järjestöjen palvelut helppokäyttöisiksi ja riittävän yhtenäiseksi asiakaslähtöiseksi palvelukokonaisuudeksi, jota tukevat yhteiset tietojärjestelmät ja tietokannat. Palvelukokonaisuuden on oltava mahdollisimman yhtenäinen sekä helposti ja tasapuolisesti kansalaisten löydettävissä ja käytettävissä. Toiminta järjestetään valtakunnalliseksi aina, kun se on mahdollista. Palvelujen on perustuttava asiakkaan näkökulmasta yhden luukun periaatteen ja viranomaisen näkökulmasta tietojen kertakirjautumisperiaatteen pohjalle. Tämän kehityksen tiellä olevat juridiset, hallinnolliset ja muut esteet on purettava.

Valtiovarainministeriö asetti helmikuussa 2009 tilastotoimen tehostamista ja alueellistamista valmistelevan työryhmän. Työryhmän loppuraportti, joka julkaistiin 1 päivänä maaliskuuta 2010, sisälsi muun muassa tilastolain tarkastamista koskevia ehdotuksia.

Työryhmä katsoi, että tilastoviranomaisten ammatillinen itsenäisyys tulisi EU:n tilastoasetuksen mukaisesti tuoda nykyistä selkeämmin esille tilastolaissa, tilastoviranomaisten tiedonkeruuvaltuuksia tulisi täsmentää, tilastoja varten kerättyjen tietojen tutkimuskäyttöä koskevan sääntelyn tulisi olla EU:n tilastoasetuksen mukainen, salassapitovelvollisuuden rikkomistapauksissa tutkijoita tulisi koskea vastaavat seuraukset kuin tilastoviranomaisia, Suomen Pankille tulisi tilastolaissa turvata tiedonsaantioikeus EU:n tilastoasetuksen mukaisesti sekä tilastoviranomaisten tulisi toimia tietojen luovutustapauksissa mahdollisimman yhdenmukaisella tavalla. Työryhmä ehdotti lisäksi, että asian valmistelua varten asetettaisiin laajapohjainen työryhmä ja että Tilastokeskus asettaisi muiden tilastoviranomaisten, tutkijoiden ja tiedonantajien edustajista koostuvan yhteistyöryhmän käsittelemään tietojen luovuttamiseen liittyviä käytäntösääntöjä ja muita periaatteellisia linjauksia.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti vuonna 2009 poikkihallinnollisen selvityshankkeen kartoittamaan ja koordinoimaan julkisin varoin tuotettujen tietoaaineistojen ja tietovarantojen hyödyntämisen tehostamista (Tutkimuksen tietoaaineistot - selvityshanke). Hankkeen ohjausryhmän toimeksiannosta Tieteen tietotekniikan keskus CSC ja sen koama asiantuntijaryhmä tekivät asiasta taustaselvityksen, jonka lopputulokset on maaliskuussa 2010 julkaistu raportissa ”Tutkimuksen tietoaaineistot - Olennaisen käsikirja päätäjille”. Lainsäädännön osalta raportissa todetaan muun muassa, että tietoaaineistojen laajemmalle hyödyntämiselle aiheuttaa haasteita erityisesti maksuperustelaki ja tilastolakiin liittyvät tietosuojakysymykset. Raportissa ehdotetaan, että tilastolakia ja muuta rekisteritietojen saatavuutta tutkimuskäyttöön koskevaa lainsäädäntöä tulisi muuttaa ja yhtenäistää käytäntöjä.

Tutkimuksen tietoaaineistot - selvityshankkeen ohjausryhmä antoi vuodenvaihteessa 2010 - 2011 loppuraporttinsa ”Tieto käyttöön - Tiekartta tutkimuksen sähköisten tietoaaineistojen hyödyntämiseksi” (Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2011:4). Tiekartassa ehdotetaan konkreettisia toimenpiteitä, joiden avulla julkisesti rahoitettujen tietoa-

neistojen hyödyntämistä tutkimuksessa voitaisiin laajalti edistää. Raportissa ehdotetaan muun muassa lainsäädännön tarkistamista niin, että tietoaaineistot olisivat laajalti yhteiskunnan käytössä ja yhtenäinen lainsäädäntö tukisi tietoaaineistojen saatavuutta ja hyödyntämistä tutkimuksessa ja päätöksenteossa. Lainsäädännön tulisi ohjata selkeästi niin tietoaaineistoja tuottavien tai hallinnoivien organisaatioiden kuin niiden käyttäjienkin toimintaa ja siitä olisi poistettu tulkinnanvaraisuus ja ristiriidat. Tietosuojakysymykset tulisi ottaa huomioon ja ratkaista niin, etteivät ne estäisi laadukkaan tutkimuksen tekoa. Konkreettisena toimenpide-ehdotuksena ohjausryhmä ehdotti, että tilastolain uudistuksessa huomioitaisiin tutkimuksen ja päätöksenteon erityistarpeet ja lakia kehitettäisiin niin, että tutkijoilla olisi jatkossa nykyistä laajempi mahdollisuus hyödyntää tilastoaaineistoja henkilötietolainsäädännön ja EU:n tilastoasetuksen mukaisesti.

Valtioneuvoston asettama Arjen tietoyhteiskunnan neuvottelukunta on vuonna 2010 hyväksynyt strategian ”Tuottava ja uudistuva Suomi – Digitaalinen agenda vuosille 2011-2020. Strategian mukaan kansallista vahvuuttamme, laadukkaita ja laajoja tietovarantoja, tulee hyödyntää nykyistä paremmin. Yhteiskuntamme on luotava tiedon käyttöä tukevat menettelyt ja avoimet käytännöt. Verovaroin tuotetun julkisen datan tulisi olla etsimättä ja helposti kaikkien saatavilla yksityiselämän suoja ja turvallisuus huomioiden. Edellä mainitun johdosta neuvottelukunta esittää, että lainsäädäntöä tulisi muuttaa avoimen tiedon ja digitaalisten sisältöjen hyödyntämistä edistäväksi yksilön ja oikeudenhaltijoiden oikeudet huomioon ottaen. Lisäksi tulisi ohjeistaa esim. tulosohjauksen kautta toimijoita siten, että tiedon ja sisältöjen käyttö lisääntyy.

Valtiovarainministeriö asetti helmikuussa 2010 työryhmän valmistelemaan julkishallinnon tietovarantojen saatavuuden ja käytön edistämistä. Työryhmän toimikausi päättyi vuoden 2011 lopussa. Työryhmän tehtävänä oli muun muassa arvioida, mitkä tietovarannot on mahdollista ja tarkoituksenmukaista saada laajalti käyttöön. Lisäksi työryhmän tehtävänä oli arvioida maksuttomuuden ja hinnoittelumuutosten budjettivaikutukset se-

kä tehdä tarvittavat esitykset korjauksiksi valtionhallinnon budjettikehyksiin.

Valtioneuvosto antoi maaliskuussa 2011 periaatepäätöksen julkisen sektorin digitaalisten tietoaaineistojen saatavuuden parantamiseksi ja uudelleenkäytön edistämiseksi. Periaatepäätöksen tavoitteena on edistää ensisijaisesti viranomaistehtävän toteuttamisen yhteydessä tuotettujen sekä muiden julkisrahoitteisten ja julkisen sektorin hallinnoimien, luovutettavissa olevien tietoaaineistojen uudelleenkäyttöä.

Pääministeri Kataisen hallituksen 17 päivänä kesäkuuta 2011 päivätyssä hallitusohjelmassa todetaan muun muassa, että julkisin varoin tuotettuja tietovarantoja avataan kansalaisten ja yritysten käyttöön. Tavoitteena on julkisen sektorin hallinnoimien digitaalisten tietoaaineistojen saattaminen helposti uudelleenkäytettävässä muodossa tietoverkkojen kautta kansalaisten, yritysten ja yhteisöjen, viranomaisten, tutkimuksen ja koulutuksen hyödynnettäväksi.

Tilastoja varten kerättyjen tietojen käsitteilyn merkitys tieteellisessä tutkimuksessa on otettu huomioon myös EU:n tilastoasetuksessa. Asetuksen 23 artiklan mukaan kansalliset tilastoviranomaiset voivat toimivaltansa puitteissa myöntää käyttöoikeuden sellaisiin salassa pidettäviin tietoihin, joiden perusteella tilastoyksiköt on mahdollista tunnistaa ainoastaan välillisesti, tutkijoille, jotka suorittavat tilastollisia analyysejä tieteellistä tutkimusta varten. Vastaavaa oikeutta ei sisälly voimassa olevan tilastolain säännöksiin. Lisäksi EU:n tilastoasetuksen johdanto-osan kohta 26 sisältää tieteellisen kehittämisen edistämismääräyksen, jonka mukaan tiedeyhteisön olisi saatava laajemmat käyttöoikeudet Euroopan tilastojen kehittämisessä, tuottamisessa ja jakelussa käytettäviin salassa pidettäviin tietoihin analyysejä varten tieteellisen tutkimuksen edistämiseksi Euroopassa. Sen vuoksi olisi parannettava tutkijoiden käyttöoikeutta salassa pidettäviin tietoihin tieteellisiä tarkoituksia varten vaarantamatta kuitenkaan salassa pidettävien tilastotietojen edellyttämää korkeaa suojan tasoa. Edellä mainitut seikat huomioon ottaen olisi julkisen sektorin tiedon hyväksikäytön edistämiseksi tieteellisessä tutkimuksessa ja sääntelyn selkeyden

vuoksi perusteltua täsmentää tilastolain sääntelyä tältä osin.

Tilastolakiin liittyy myös eräitä muita ai-neellisia ja teknisiä täsmennys- ja muutostarpeita, jotka perustuvat joko EU:n tilastoasetukseen tai kansallisen lainsäädännön sisältöä ja tulkintaa koskeviin seikkoihin. Erityisesti näistä täsmentämistä vaativista tarpeista voidaan tässä yhteydessä mainita tilastoja varten kerättyjen viranomaistoimintaa koskevien tietojen salassapidon alan suhde perustuslain 12 §:ssä ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa tarkoitettuun julkisuusperiaatteeseen. Tämän johdosta olisi perusteltua täsmentää tilastolain sääntelyä tältä osin.

Tilastolaissa viitataan Euroopan yhteisön tilastoista annettuun neuvoston asetukseen (EY) N:o 322/97, joka on kumottu Euroopan tilastoista annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksella (EY) N:o 233/2009. Asetus on sen voimaantulosäännöksen mukaan kaikilta osin velvoittava ja sitä sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa. Tämän vuoksi olisi perusteltua täsmentää tilastolain sääntelyä tältä osin.

EU:n tilastoasetuksen johdanto-osan kohdan 20 mukaan Euroopan tilastoja kohtaan tunnetun luottamuksen vahvistamiseksi kunkin jäsenvaltion kansallisten tilastoviranomaisten sekä komissioon kuuluvan yhteisön tilastoviranomaisen on oltava ammatillisesti riippumaton. Asetuksen 2 artikla sisältää ammatillista riippumattomuutta koskeva määrittelysäännöksen. Myös asetuksen 1 artiklan säännökset painottavat ammatillisen riippumattomuuden merkitystä. Tilastoviranomaisen ammatillista riippumattomuutta korostetaan lisäksi komission tiedonannossa Euroopan parlamentille ja neuvostolle KOM(2011) 211, joka koskee eurooppalaisten tilastojen laadunhallinnan tehostamista erityisesti finanssipolitiikan, makrotalouspolitiikan ja rakenneuudistusten valvonnassa. Tilastoviranomaisen ammatillista riippumattomuutta koskevaa nimenomaista säännöstä ei sisälly voimassa olevaan tilastolakiin. Tilastolakiin olisi perusteltua lisätä asiaa koskeva säännös.

EU:n tilastoasetuksen 19 artiklassa säädetään julkiseen käyttöön tarkoitetuista tiedoista, joilla tarkoitetaan kaikkien saatavilla

olevia tiedostoja, joista on poistettu tunnistetiedot ja joita on muutoinkin käsitelty siten, ettei yksittäistä tilastoyksikköä voi tunnistaa suoraan tai välillisesti. Tilastolaissa ei ole asiaa koskevaa erityissäännöstä. Julkisen sektorin tiedon hyväksikäytön edistämiseksi ja sääntelyn selkeyden vuoksi olisi perusteltua lisätä tilastolakiin asiaa koskeva säännös.

EU:n tilastoasetuksen 21 artiklassa säädetään salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta Euroopan tilastojärjestelmään kuuluvien viranomaisten (ESS-viranomainen) sekä edellä mainittujen tilastoviranomaisten ja Euroopan keskuspankkijärjestelmän jäsenten kesken. Voimassa oleva tilastolaki ei sisällä tilastoviranomaisten välistä tietojen vaihtoa lukuun ottamatta säännöksiä artiklassa tarkoitettujen viranomaisten välisestä tietojen luovuttamisesta, joten tilastolakia olisi perusteltua täsmentää tältä osin.

Perustuslakivaliokunta on useassa yhteydessä katsonut, että perustuslain 10 §:ssä tarkoitettuna yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta tärkeitä sääntelykohteita ovat ainakin rekisteröinnin tavoite, rekisteröitävien henkilötietojen sisältö, niiden sallitut käyttötarkoitukset mukaan luettuna tietojen luovutettavuus sekä tietojen säilytysaika henkilörekistereissä ja rekisteröidyn oikeusturva. Näiden seikkojen sääntelyn lain tasolla tulee lisäksi olla kattavaa ja yksityiskohtaista. Valiokunta on todennut lailla säätämisen vaatimuksen ulottuvan myös mahdollisuuteen luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla. Tilastolakiin ei sisälly tällä hetkellä täsmällisiä säännöksiä tilastoja varten kerättyjen tietojen säilytysajasta eikä tietojen luovuttamisen tavoista ja keinoista, joten tilastolakiin olisi perusteltua lisätä asiaa koskevat säännökset.

Hallintolain (434/2003) muutoksella (581/2010) lakiin lisättiin uusi 7 a luku, joka koskee oikaisuvaatimusmenettelyä. Hallintolain uusien säännösten mukaan laissa säädetään erikseen, jos päätökseen saa vaatia oikaisua. Tilastolaissa on säännös muutoksenhausta. Sen sijaan laki ei sisällä säännöksiä oikaisuvaatimuksen käytöstä valitusta edeltävänä muutoksenhakuvaiheena. Tämän vuoksi tilastolain sääntelyä olisi tältä osin perusteltua täsmentää.

Tilastolain 5 luku sisältää Tilastokeskuksen tilastotointa koskevat erityissäännökset. Valtion tilastotoimen yleisviranomaisena toimivan Tilastokeskuksen tiedonkeruuvaltuuksia koskevat säännökset eivät vastaa sisällölliseltä ja organisatoriselta laajuudeltaan kaikilta osin kansallisen tason tilastoinnin tai Euroopan tilasto-ohjelman asettamia nykyisiä vaatimuksia. Tämän vuoksi olisi perusteltua täsmentää tilastolain sääntelyä tältä osin.

Voimassa oleva tilastolaki sisältää lisäksi eräitä terminologisia epäyhtenäisyyksiä joko sisäisesti tai suhteessa yleis- ja erityislainsäädäntöön. Nämä epäkohdat ovat ensisijaisesti teknisiä eikä niillä ole välittömiä aineellisia vaikutuksia. Selkeyden vuoksi olisi perusteltua täsmentää tilastolain sääntelyä myös tältä osin.

Maaseutuelinkeinotilastoista annetun lain 3 §:ssä säädetään tietojen käsittelystä, salassapidosta ja luovuttamisesta. Säännös sisältää viittaukset maaseutuelinkeinorekisteristä annettuun lakiin (1515/1994), joka on kumottu maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmistä annetulla lailla (284/2008) ja tilastolakiin (62/1994), joka on kumottu tilastolailla (280/2004) sekä henkilörekisterilakiin (471/1987), joka on kumottu henkilötietolailla (523/1999). Näiden seikkojen johdosta maaseutuelinkeinotilastoista annetun lain asianomaista säännöstä olisi perusteltua muuttaa.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on toteuttaa kansallisessa lainsäädännössä ne Euroopan tilastoista annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen sisältyvät säännökset, jotka edellyttävät voimassa olevan tilastointia koskevan lainsäädännön tarkistamista tai täsmentämistä. Lisäksi esityksen tavoitteena on, ottaen huomioon myös julkisen hallinnon tietovarantojen tietojen käytön tehostamista koskevat yleiset periaatetason linjaukset, edistää tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen nykyistä laajempaa hyväksikäyttöä tieteellisessä tutkimuksessa, joka on eräs keskeinen yhteiskuntamme hyvinvoinnin

kasvun ja taloudellisen menestyksen osatekijä. Näiden tavoitteiden toteuttamisen reunaehtoina on tässä esityksessä otettu huomioon tilastosalaisuutta, yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa sekä liike- ja ammattisalaisuuden turvaamista koskevat vaatimukset.

3.2 Keskeiset ehdotukset

Esityksessä ehdotetaan tilastolakiin tehtäväksi edellä mainittujen tavoitteiden toteuttamisen edellyttämät aineellisoikeudelliset muutokset sekä lisäksi eräitä teknisiä ja terminologisia muutoksia.

Tilastolakiin lisättäisiin EU:n tilastoasetuksessa tarkoitettu tilastoviranomaisen ammatillista riippumattomuutta koskeva säännös.

Tilastolain tietojen salassapitoa ja julkisuutta koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että tilastotarkoituksiin kerättyjen viranomaistoimintaa koskevien tietojen osalta säännöksessä otettaisiin nykyistä täsmällisemmin huomioon perustuslain 12 §:ssä ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa tarkoitettua julkisuusperiaatteen toteutuminen.

Tilastotarkoituksiin kerättyjen tietojen tutkimuskäytön edistämiseksi ja mahdollistamiseksi sekä hallitusohjelmassa asetettujen julkisen tiedon hyväksikäytön edistämistä koskevien tavoitteiden toteuttamiseksi tilastolakiin ehdotetaan tehtäväksi seuraavat muutokset ja lisäykset. Lain tarkoitusta koskevaa säännöstä muutettaisiin niin, että lain tarkoituksena olisi myös edistää tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen käyttöä tieteellisissä tutkimuksissa ja yhteiskuntaoloja koskevissa tilastollisissa selvityksissä. Lakiin lisättäisiin EU:n tilastoasetusta vastaava säännös julkiseen käyttöön tarkoitettujen tiedostojen muodostamisesta ja käytöstä. Salassa pidettävien tietojen luovutusta koskevaa säännöstä täsmennettäisiin siten, että tutkijoille voitaisiin antaa käyttöoikeus myös salassa pidettäviin tietoihin tietyin laissa tarkkarajaisesti määritellyin edellytyksin. Tutkijoiden vaitiolovelvollisuutta ja tietojen hyväksikäyttökieltoa koskevaa sääntelyä selkiytettäisiin erityisesti mahdolliset väärinkäyttötilanteet ja niiden seuraamukset huomioon ottaen.

Tilastolain salassa pidettävien tietojen luovuttamista koskevaan pykälään ehdotetaan li-

sättäväksi EU:n tilastoasetusta vastaavat säännökset salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta Euroopan tilastojärjestelmään kuuluvien viranomaisten (ESS-viranomainen) välillä sekä Suomen Pankin ja Euroopan keskuspankkijärjestelmän jäsenten kesken.

Koska tilastotarkoituksiin kerättyjen tietojen käsittelyssä on yleensä kysymys myös henkilötietojen käsittelystä, ehdotetaan tilastolakiin lisättäväksi säännökset tietojen säilytysajasta sekä tietojen luovuttamisen tavoista ja keinoista. Hallintolakiin vuonna 2010 tehtyjen oikaisuvaatimusta koskevien muutosten johdosta tilastolakiin lisättäisiin säännös oikaisuvaatimuksen käytöstä valitusta edeltävänä muutoksenhakuvaiheena. Tilastolain hallintopäätöksen tiedoksiantoa koskevaa säännöstä muutettaisiin siten, että tiedoksianto olisi mahdollista tehdä myös sähköisenä tiedoksiantona.

Tilastolakiin sisältyviin Tilastokeskuksen henkilötietojen keräämistä koskeviin erityissäännöksiin ehdotetaan tehtäväksi eräitä laajennuksia, jotka perustuvat ensisijaisesti tilastoinnin uusiin ja täsmentyneisiin tietotarpeisiin, rekisteripohjaisesti toteutettavan tiedonkeruun edistämiseen sekä hallinnollisen taakan vähentämiseen.

Tilastolaissa oleva viittaus jo kumottuun Euroopan yhteisön tilastoista annettuun neuvoston asetukseen (EY) N:o 322/97 ehdotetaan muutettavaksi siten, että asianomaisessa säännöksessä viitattaisiin 11 päivän maaliskuuta 2009 annettuun, voimassa olevaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen Euroopan tilastoista (EY) N:o 233/2009.

Tilastolakiin ehdotetaan tehtäväksi myös eräitä muita teknisiä, ensisijassa säännöksissä käytettyä terminologiaa yhtenäistäviä ja täsmentäviä muutoksia.

Lisäksi maaseutuelinkeinotilastoista annetun lain 3 §:ää ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos siten, että säännöksessä olevat viittaukset olisivat ajan tasalla ja vastaisivat voimassa olevaa yleislainsäädäntöä.

Esityksen valmistelussa selvitettiin mahdollisuutta laajentaa tilastolain 14 §:n 2 momentissa säädettyä kuntien ja kuntayhtymien talous-, toimitila-, henkilöstö- ja toiminnan voimavaroja koskevaa tiedonantovelvollisuutta siten, että säännös koskisi myös Suo-

men evankelisluterilaista ja ortodoksista kirkkoa. Asiasta kuultiin esityksen valmistelun yhteydessä kirkkokuntia, jotka suhtautuivat ehdotukseen varauksellisesti. Näistä seikoista johtuen ja koska nykyinen sopimukseen perustuva tietojen toimittaminen on toiminut riittävän hyvin ja yhteistyö tilastokeskuksen sekä edellä mainittujen kirkkokuntien välillä on ollut joustavaa ja ongelmantonta, ei tiedonantovelvollisuuden laajentamista ehdotetulla tavalla katsottu tarkoituksemukaiseksi ottaa tässä vaiheessa tähän esitykseen.

Esityksen valmistelussa tehtyjen selvitysten mukaan valtion tilastotuotantoa koskevaan lainsäädäntöön ei ole ilmennyt muilta osin välttämättömiä muutos- tai uudistustarpeita. Sosiaali- ja terveysministeriön tarkoituksena on käynnistää hallinnonalan rekisterilainsäädäntöä koskeva tarkistus- ja uudistustyö, joka tulee koskemaan myös hallinnonalan tilastotoimea koskevaa sääntelyä.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Julkisen hallinnon tietovarantojen taloudellisen arvon määrittäminen on erittäin vaikeaa. Julkisen hallinnon tietoaaineistoihin ja niiden käyttöön liittyvien aktiviteettien euroääräisen laajuuden ja kasvun mittaaminen on todettu erittäin haasteelliseksi tehtäväksi ja vaikeasti selvitettäväksi asiaksi. Tällä hetkellä on olemassa vain vähän kvantitatiivista tutkimustietoa siitä, minkälaisia yhteiskunnallistaloudellisia vaikutuksia julkisen tiedon saatavuudella on.

Tilastokeskuksen osalta esityksen taloudellisia vaikutuksia on arvioitu tilastolain 3 §:n tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen tutkimus- ja tilastollisten selvitysten käytön edistämismahdollisuudesta, tilastolain 13 a §:n julkiseen käyttöön tarkoitettujen tiedostojen tuottamisen ja ylläpidon näkökulmasta sekä tilastolain 13 § 3 momentin mukaisissa tilanteissa, joissa käyttöoikeus voidaan antaa sellaisiin salassa pidettäviin tietoihin, joiden perusteella välillinen tunnistaminen on mahdollista. Taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa on otettu huomioon sekä kustannuksia lisäävät, että niitä laskevat

muutosvaikutukset. Taloudelliset vaikutukset on arvioitu lisäyksenä nykyisiin kustannuksiin. Tilastokeskuksen etäkäyttöjärjestelmän kehittämisestä ja tilastolain muuttamisesta aiheutuvia taloudellisia vaikutuksia ei ole täsmällisesti mahdollista eritellä. Sinänsä etäkäyttöjärjestelmän kehittäminen ja sen käyttöönotto ei ole tämän esityksen välitön seuraus, vaan järjestelmän suunnittelua ja kehitystä on tehty itsenäisenä hankkeena. Etäkäyttöjärjestelmä edistää kuitenkin myös tässä esityksessä tehtyjen muutosehdotusten täytäntöönpanoa ja sitä on lisäksi järkevä kehittää tulevaisuudessa nyt ehdotettuja uudistuksia tukevasti.

Tilastokeskus luovuttaa vuosittain yli 130 käyttöilupaa edellyttävää tutkimusaineistoa. Tilastokeskuksen tulot näistä toimeksiannoista ovat noin 300 000 euroa. Hankkeittain tulot vaihtelevat muutamista sadoista euroista noin 25 000 euroon. Kokonaisuutena tarkasteltuna tutkijapalveluista saatavat tulot eivät vastaa kustannuksia.

Tilastolain muutosehdotusten aiheuttamat vaikutukset tilastoviranomaisten kustannuksiin ja tuloihin perustuvat tutkijoille tarjottavien palvelujen lisääntymiseen, aineistojen suunnitteluun, koostamiseen ja ylläpitoon sekä tarvittavien metatietojen ja käyttäjätuen lisäämiseen. Ehdotettu välillisen tunnistamisen salliminen vähentäisi tietojen anonymisoinnista johtuvia kustannuksia. Toisaalta esitys saattaisi lisätä muun muassa tietojen luovuttamisesta johtuvaa hallinnollista työtä, jos tietopyynnöt lisääntyvät määrällisesti tai laajuudeltaan taikka muuttuvat sisällöllisesti nykyistä monipuolisemmiksi. Myönnettyjen käyttöoikeuksien määrän kasvaminen lisäisi tilastoviranomaisten tuloja.

Koska esityksellä ei muuteta tietojen käyttäjiltä perittävien maksujen määräytymisen perusteita, ei ehdotetuilla muutoksilla ole tässä suhteessa tutkijoiden kannalta välittömiä kustannuksia alentavia vaikutuksia. Aineistojen muokkaamiseen tilastoviranomaisessa käytettävä työaika saattaa kuitenkin vähentyä erityisesti sen vuoksi, ettei luovutettavia tietoja tarvitsisi enää täysin anonymisoida. Tämän seurauksena tilastoviranomaisten tutkijoilta perimät maksut saattaisivat alentua. Tietopyyntöjen valmistelun hallinnolliset kustannukset käyttäjille voisivat myös edellä

mainituista seikoista johtuen vähentyä. Toisaalta tietoja käyttävien tahojen hallinnolliset kustannukset saattaisivat myös lisääntyä johtuen siitä, että tietopyyntöjen käsittelyn perusteeksi saatetaan tarvita nykyistä tarkempia selvityksiä esimerkiksi henkilötietojen suojan sekä liike- tai ammattisalaisuuden suojan varmistamiseksi.

Julkiseen käyttöön tarkoitettujen tiedostojen tuottaminen tulee vaatimaan tietosuojamenetelmien kehittämistä ja aineistojen muokkaamista siten, että aineistot on suojattu suoralta ja välilliseltä tunnistamiselta. Julkiseen käyttöön tarkoitettujen tiedostojen päivittäminen ja uudistaminen tulee edellyttämään lisäksi määrävuosittain kehittämistä ja tuottamispanostuksia. Esimerkiksi yhden laadukkaan julkiseen käyttöön tarkoitetun tiedoston muodostaminen vaatii arviolta noin yhtä henkilötyövuotta vastaavan työpäivän. Julkiseen käyttöön tarkoitetut tiedostot ovat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 34 §:n nojalla maksuttomia käyttäjille.

Esityksellä ei liene merkittäviä kustannuksia lisääviä vaikutuksia Tiken maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen, Tullihallituksen tai Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintaan aineistojen luovuttajana. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen oman tutkimustoiminnan käyttöön toisilta tilastoviranomaisilta saatavan aineiston hankintakustannukset saattavat alentua, mutta toisaalta esimerkiksi mahdollisten etäkäyttöpalveluiden hyödyntämien voi tuoda kustannuksia, joten kokonaiskulujen ei voida arvioida muuttuvan merkittävästi.

(Esityksen taloudellisia vaikutuksia koskeva osuus täsmentyy jatkovalmistelussa.)

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Tilastolain 3 §:n mukaan lain tarkoituksena on turvata yhteiskunnallista päätöksentekoa ja suunnittelua varten tarvittavan tilastotiedon tuotanto sekä varmistaa niiden oikeuksien toteutuminen, jotka luovuttavat tietoja tilastointia varten tai joita tiedot koskevat. Tässä esityksessä pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että lain tarkoituksena olisi edistää myös tilastotarkoituksia varten kerät-

tyjen tietojen käyttöä tieteellisissä tutkimuksissa ja yhteiskuntaoloja koskevista tilastollisista selvityksistä. Tieteellisen tutkimuksen edistämismääräyksiin sisältyy myös EU:n tilastoasetuksen tavoitteisiin.

Tilastotoimi perustuu eettisille toimintaperiaatteille, joilla pyritään varmistamaan tilastojen laatu sekä tietojen käyttäjien ja antajien luottamus tilastojen laatijoita kohtaan. Tilastosalaisuus on tilastotuotannon perustavaa laatua oleva ja kansainvälisesti vahvistettu tilastoeettinen periaate. Tilastoeettisiin periaatteisiin kuuluu myös tietoisena annetun suostumuksen periaate, jonka mukaan tietojen antamisen tulee perustua tietoiseen ja yksilöityyn suostumukseen silloin, kun tiedot kerätään suoraan tiedonantajilta vapaaehtoisuuden perustuen. Vapaaehtoisessa tietojen antamisessa tilastojen laatimista varten, jota yksityisiltä henkilöiltä ja kotitalouksilta tapahtuva tiedonkeruu pääasiassa on, on tilastosalaisuudesta huolehtiminen tärkeää luotettavien tietojen saamiseksi tiedonantajilta. Luottamuksen säilyttäminen vaikuttaa myös yritystiedonkeruun edellytyksiin sekä yrityksiä koskevien tietojen ja tilastojen laatuun. Tiedot eri tilastovirastoista maailmalta osoitavat, että erityisesti haastattelu- ja kyselytutkimusten vastausosuudet ovat korkeimmat niissä maissa, joissa luottamus instituutioihin on hyvä. Luottamus tilastoviranomaisiin on Suomessa perinteisesti ollut vahva.

Haastattelu- ja kyselytutkimuksissa vastaajat antavat tietoja hyvin henkilökohtaisista ja myös arkaluonteisista asioistaan. Kyselytutkimuksissa ihmisten vastausalttiuteen on arvioitu vaikuttavan muun muassa tutkimuksen tarkoitus ja tavoitteet, tietojen käyttötarkoitus ja -tapa, luottamus tiedonkerääjään, vastaajan tunnistamattomuus ja muut tietosuojan sekä liike- ja ammattisalaisuuden suojaan liittyvät seikat. Tiedonkeruun yhteydessä on vastaaja kyettävä vakuuttamaan siitä, että edellä mainitut tekijät toteutuvat tiedonkeruun yhteydessä vastaajan kannalta myönteisellä tavalla. Suomalaisilla tilastoviranomaisilla on tällä hetkellä hyvä maine luotettavana tiedonkerääjänä. Luottamuksen puuttuminen saattaisi johtaa epätoimimukaisiin tai puutteellisiin vastauksiin taikka kieltäytymiseen osallistumasta koko tutkimukseen. Tämä heikentäisi tietojen ja niiden perusteella laadittavien ti-

lastojen laatua. Tämä vaikuttasi myös saatujen vastausten määrään ja lisäisi paineita kasvattaa otoskokoja sekä nostaisi näin tiedon keruun kustannuksia.

Lakiehdotuksen 13 §:n mukaan tilastoviranomainen voi luovuttaa tilastotarkoituksia varten keräämiään salassa pidettäviä tietoja tieteellistä tutkimusta ja yhteiskuntaoloja koskevaa tilastollista selvitystä varten siten, että vain suorat tunnistetiedot on poistettu. Käyttöoikeus voidaan siis antaa tietoihin, joiden perusteella tilastoyksikkö voidaan tunnistaa välillisesti. Voimassa olevan lain mukaan myös välillisen tunnistamisen mahdollistavat tiedot on pitänyt poistaa. Tilastotarkoituksia varten kerättyjä tietoja ei ole siten aina voitu luovuttaa käytettäväksi riittäväällä tarkkuudella esimerkiksi muiden viranomaisten tekemiin tilastollisiin selvityksiin. Lakiehdotuksen antama mahdollisuus luovuttaa välillisesti tunnistettavia tietoja mahdollistaisi myös viranomaistoiminnassa tietosäällöltään kattavampien ja parempien aineistojen käytön, joiden pohjalta viranomaiset voisivat jatkossa tehdä myös itse tilastollisia selvityksiä muuttuviin tarpeisiinsa. Tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen pohjalta tehtävät tilastolliset selvitykset ovat keskeisiä esimerkiksi koulutuksen ja tutkimuksen suunnittelun ja seurannan näkökulmasta.

Tietosuojavaltuutetun toimiston kannalta ehdotetut muutokset toteutuessaan aiheuttavat työmäärän lisääntymistä, koska henkilötietojen käsittely olisi mahdollista nykyistä useammassa tutkimushankkeessa. Tieteellisen tutkimuksen tarkoituksissa tapahtuva henkilötietojen käsittely voisi yksittäisissä tutkimushankkeissa koskea kymmenien tuhansien henkilöiden henkilötietoja ja tutkimustarkoituksissa muodostuvat henkilörekisterit olisivat suuria. Usein tutkimusrekistereihin sisältyy myös sellaisia tietoja, jotka ovat henkilötietolaissa tarkoitettuja arkaluonteisia henkilötietoja. Kun kysymyksessä on suuri määrä tietoja, tutkimusrekistereihin talletettavat tiedot voidaan saada viranomaisten luvalla eikä tutkittavilta pyydetäisi suostumusta henkilötietojen käsittelyyn. Tällöin henkilötietojen käsittelyn valvontaviranomaisen eli tietosuojavaltuutetun rooli yksityisyyden suojaa koskevan perusoikeuden turvaajana korostuu. Tietosuojavaltuutetun toimis-

tolle olisi odotettavissa lisätyötä viranomaisille, tutkijoille ja tutkittaville annettavan ohjauksen ja neuvonnan lisäksi Tilastokeskuksen konsultoinnista esimerkiksi silloin, kun tietoja luovutettaessa haluttaisiin saada tarkempi arvio tutkimushankkeessa toteutettavan henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esityksen keskeisimmät muutokset liittyvät tilastoviranomaisten mahdollisuuden luovuttaa tilastotarkoituksia varten kerättyjä tietoja tieteelliseen tutkimukseen. Suomalaiset rekisteriaineistot ovat kansainvälisesti verrattuna korkealaatuisia ja kattavia. Tieteelliseen tutkimukseen voitaisiin esityksen mukaan luovuttaa myös sellaisia tietoaineistoja, joihin sisältyvien tietojen avulla tilastoyksiköt olisivat välillisesti tunnistettavissa, kunhan tietosuojasta ja –turvasta olisi muuten huolehdittu riittäväällä tavalla. Esitys on sopusuhteissa EU:n tilastoasetuksen kanssa ja sen tavoitteena on edistää tieteellisen tutkimuksen mahdollisuuksia. Ehdotuksen toteuttamisen jälkeenkin tilastolain säännökset tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen luovuttamisesta ovat tiukempia kuin henkilötietojen käsittelyä koskevat yleislainsäädäntöön sisältyvät säännökset.

Esityksen tavoitteena on edistää tieteellisen tutkimuksen mahdollisuuksia ja saattaa suomalaisen tutkimuksen toimintaedellytykset tältä osin samalle tasolle kuin muissa Pohjoismaissa. Tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen käyttämistä tieteellisessä tutkimuksessa on Suomessa vaikeuttanut voimassa olevan tilastolain 13 §, mikä mahdollistaa vain täysin anonymisoitujen aineistojen luovuttamisen tutkimuskäyttöön. Aineistojen muokkaaminen tunnistamattomaan muotoon on aiheuttanut lisäkustannuksia ja myös joissakin tapauksissa viivästyttänyt tietoaineistojen saamista tutkimuskäyttöön. Käytännössä voimassa oleva tilastolaki on myös vaikeuttanut kattavien esimerkiksi koko väestöä koskevien tietoaineistojen luovuttamisen sekä vaikeuttanut myös pieniä, mutta tutkimuksen kannalta tärkeitä, ryhmiä koskevan tieteellisen tutkimuksen tekemistä. Anonymisoitujen otantaan perustuvien aineistojen

avulla on ollut vaikea tutkia esimerkiksi erilisiä pieniä alueita tai pieniä, mutta tärkeitä väestöryhmiä koskevia kysymyksiä.

Ehdotetut muutokset edistäisivät suomalaisen tutkijoiden mahdollisuuksia osallistua kansainvälisiin yhteistutkimuksiin suomalaisia aineistoja käyttäen. Lisäksi muutosehdotukset voisivat parantaa saatavilla olevien tutkimusaineistojen laatua ja mahdollistaisivat osaltaan korkealaatuisemman tutkimuksen. Samalla helpottuisi useiden yhteiskunnallisesti ajankohtaisten kysymysten analysointi kansainvälisesti korkeatasoisella ja yhteiskunnallisesti merkittävällä tavalla. Aineistojen käytön helpottumisen voi myös odottaa lisäävän suomalaista yhteiskuntaa koskevaa tutkimusta ja mahdollistavan uusia kysymyksiä ja teemoja koskevan tutkimuksen tekemisen. Aineistojen käyttöön saamisen nopeutuminen helpottaisi yhteiskuntapolitiittisten uudistusten vaikutusten arviointia ja mahdollistaisi uudistusten vaikutusten arvioinnin aikaisempaa nopeammin. Suurempi määrä korkealaatuista yhteiskunnallisiin kysymyksiin vastaavaa tutkimustietoa tarkoittaisi myös sitä, että julkisen sektorin politiikkapäätöksiä olisi mahdollista perustaa aiempaa laadukkaampaan tietoon, jonka pohjalta voitaisiin allokoida resursseja aiempaa paremmin. Koko yhteiskunnan näkökulmasta tilastolakiin ehdotetut muutokset mahdollistaisivat yhteiskunnallisten resurssien nykyistä tehokkaamman käytön ja suuremman tuoton julkisille tutkimusinvestoinneille.

Lakiehdotukseen sisältyvä toinen keskeinen muutos liittyy julkiseen käyttöön tarkoitettujen tiedostojen muodostamiseen. Tiedostot helpottaisivat erityisesti suomalaista yhteiskuntaa koskevien tietojen käyttöä opetuksessa ja palvelisivat myös uusien tutkijoiden koulutusta yhteiskuntatieteellisillä aloilla. Lisäksi ehdotus tukee myös julkisen tiedon hyödyntämisen edistämistä koskevia tavoitteita, joita on kuvattu tämän esityksen kohdassa 2.3. Tilastoaineistojen nykyistä laajempi käyttö opetuksen ja opiskelun yhteydessä lisää tilastojen tunnettuutta ja edistää tilastomenetelmien osaamista sekä kasvattaa kansalaisia vastuullisiksi tiedon käyttäjiksi. Tämä luo yhteistä tietopohjaa yhteiskunnallisista ilmiöistä päättäjille, viranomaisille ja kansalaisille sekä mahdollistaa nykyistä laa-

jempaa keskustelua yhteiskunnassa ja syventää yhteiskunnallista ymmärrystä kaikissa kansalaisryhmissä. Aineistojen avautuessa ja julkisten tiedostojen käytön lisääntyessä voidaan ryhtyä harmonisoimaan niiden hyödyntämisen prosesseja, jolloin aineistojen käytettävyys edelleen kasvaa menetelmien yhtenäistyessä.

Kunnissa tehdään merkittävä osa yhteiskuntaan vaikuttavista ja sitä koskevista päätöksistä. Päätöksenteon tueksi tarvitaan aikaisempaa laadukkaampaa ja moniulotteisempaa tutkimus- ja tilastotietoa. Ajantasainen, nopeasti saatava, luotettava ja vertailukelpoinen tieto mahdollistaa yleisesti resurssien tehokkaamman kohdentamisen. Erityisesti kattava ja luotettava tilastotieto luo tietopohjan kuntien päätöksentekoa varten muun muassa niiden pyrkiessä parantamaan toimintansa vaikuttavuutta niin tasa-arvon kuin tuottavuudenkin osalta.

Kuntien keskimääräinen koko on kasvanut viime vuosina kuntaliitosten myötä. Vuonna 2010 keskimääräinen kuntakoko oli noin 16 000 asukasta, kun se vielä vuonna 2000 oli noin 11 500 asukasta. Kuntauudistuksen myötä kuntien keskimääräinen koko tulee jatkossakin kasvamaan. Kuntatasoinen tieto ei nykyisin enää riitä kunnan toiminnan ja palvelujen suunnittelussa ja toteutuksessa. Suurissa kaupungeissa tämä tarve laajempaan alueelliseen tietoon on ollut jo pitkään. Kuntakohtaisesti tarvitaan tietojen yhdistämistä ja monen tilastoaineiston kohdistamista tietylle kunnanosa-alueelle esimerkiksi kaupunginosittain tai vanhan liitoskunnan osalta. Päätöksentekoa varten pitää olla riittävästi tietoa palvelu- ja asuinalueiden voimavaroista.

Tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen hyödyntämistä tieteellisessä tutkimuksessa edistävän muutosehdotuksen positiivisten yhteiskunnallisten vaikutusten toteutumisen laajuus riippuu myös julkisen hallinnon tietoaaineistojen hinnoittelusta. Julkisten tietoaaineistojen hinnoittelun periaatteita selvitetään valtiovarainministeriön asettamassa julkisen hallinnon tietovarantojen saatavuuden ja käytön edistämistä valmistelevassa työryhmässä (VM125:02/2007).

5 Asia valmistelu

5.1 Valmisteluvaiheet

Valtiovarainministeriö asetti 30.8.2010 työryhmän selvittämään tilastolain ja muun valtion tilastojen tuotantoa ja käyttöä koskevan lainsäädännön muutostarpeita. Työryhmän tuli valmistella tarvittavat uudistusehdotuksen lainsäädäntöön. Työryhmässä olivat edustettuina valtiovarainministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, Tietosuojavaltuutetun toimisto, Tilastokeskus, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Tullihallitus, Suomen Kuntaliitto, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, Palkansaajien tutkimuslaitos, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Pellervon taloudellinen tutkimuskeskus, Helsingin yliopisto ja Elinkeinoelämän keskusliitto.

Työryhmässä on ollut kuultavana valtiovarainministeriön, oikeusministeriön, CSC – Tieteen tietotekniikan keskus Oy:n, Kansallisarkiston, Helsingin yliopiston, Helsingin kaupungin tietokeskuksen, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Tilastokeskuksen erityisasiantuntijoita. Työryhmä on lisäksi pyytänyt Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Kirkkohallitukselta, Suomen ortodoksiselta kirkollishallitukselta ja Kirkon työmarkkinalaitokselta lausunnon eräistä työryhmässä käsitellyistä tiedonantovelvollisuuksista koskevista laajennusehdotuksista.

Toimeksiantonsa mukaisesti työryhmä valmisteli luonnoksen hallituksen esitykseksi

Eduskunnalla laeiksi tilastolain ja maaseutuelinkeinotilastoista annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta ja luovutti sen tammikuussa 2012 valtiovarainministeriölle. Valtiovarainministeriö lähetti xxkuussa 201X esitysluonnoksen lausuntokierrokselle. Lausuntokierroksen jälkeen esityksen jatkovalmistelu on tapahtunut virkatyönä valtiovarainministeriössä.

Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä on käsitellyt esityksen kokouksessaan X päivänä xxxkuuta.201X. Ministeriryhmä . . . (täydentyy jatkovalmistelussa)

Esitysluonnos on tarkastettu . . . (täydentyy jatkovalmistelussa)

5.2 Lausunnot ja niiden huomioon ottaminen

Luonnoksesta hallituksen esitykseksi on pyydetty lausunnot . . . (täydentyy jatkovalmistelussa)

Lausunnon antoivat . . . (täydentyy jatkovalmistelussa)

Annettujen lausuntojen perusteella hallituksen esitysluonnosta on . . . (täydentyy jatkovalmistelussa)

Tämä hallituksen esitys on laadittu edellä tarkoitettun työryhmän valmisteleminen ehdotusten, esityksestä saatujen lausuntojen ja esityksen jatkovalmistelussa esille tulleiden kehittämis- ja uudistamistarpeiden pohjalta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotusten perustelut

1.1 Laki tilastolain muuttamisesta

1 §. *Lain soveltamisala.* Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä nyt oleva viittaus Euroopan yhteisön tilastoista annettuun neuvoston asetukseen (EY) N:o 322/97 korvattaisiin viittauksella Euroopan tilastoista annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 223/2009. Viimeksi mainittu asetus on tullut voimaan vuonna 2009 ja sillä on kumottu muun muassa ensiksi mainittu neuvoston asetus. Lisäksi säännökseen tehtäisiin edellä mainitusta viittauksesta johtuva sen sanamuotoa täsmäntävä tekninen korjaus. Muilta osin säännös pysyisi sisällöltään muuttumattomana.

2 §. *Valtion tilastotoimi ja tilastoja laativat viranomaiset.* Pykälän 2 momentin 1 kohdassa tilastoviranomaisena mainitaan muun muassa Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetulla lailla (668/2008), joka tuli voimaan vuoden 2009 alussa, kumottiin sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksesta annettu laki (1073/1992). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annettun lain 2 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan laitoksen tehtävänä on toimia tilastolain 2 §:n 2 momentissa tarkoitettuna tilastoviranomaisena Tämän johdosta säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskukseen sijaan tilastoviranomaisena mainittaisiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Säännös pysyisi sisällöltään muuten muuttumattomana.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin tilastoviranomaisen ammatillisesta riippumattomuudesta. Sääntelytarve perustuu EU:n tilastoasetukseen. Ammatillisen riippumattomuuden laajuudesta ja sisällöstä säädetään EU:n tilastoasetuksen 1 artiklassa ja 2 artiklan 1 a) kohdassa. Viimeksi mainitun säännöksen mukaan ammatillisella riippumattomuudella tarkoitetaan sitä, että tilastoja on kehitettävä, tuotettava ja jaettava riippumattomasti ja va-

paana kaikkesta poliittisten ryhmien tai eturyhmien tai yhteisön tai kansallisten viranomaisten painostuksesta tämän kuitenkaan rajoittamatta institutionaalisia järjestelyjä. Asetuksen johdanto-osan 20 kohdan mukaan Euroopan tilastoja kohtaan tunnetun luottamuksen vahvistamiseksi kunkin jäsenvaltion kansallisten tilastoviranomaisten on oltava ammatillisesti riippumattomia. Tilastoviranomaisen ammatillista riippumattomuutta on korostettu myös komission tiedonannossa Euroopan parlamentille ja neuvostolle KOM(2011) 211, joka koskee eurooppalaisten tilastojen laadunhallinnan tehostamista erityisesti finanssipolitiikan, makrotalouspolitiikan ja rakenneuudistusten valvonnassa. Edellä tarkoitettu 2 artikla sisältää myös yleisten tilastoperiaatteiden määritelmät.

Ehdotetun uuden 3 momentin mukaan tilastoviranomaiset ja tilastoja laativa muut viranomaiset olisivat ammatillisesti riippumattomia hoitaessaan tilastojen kehittämiseen, tuottamiseen ja jakeluun välittömästi liittyviä tehtäviä. Näiden viranomaisten olisi toimitettava puolueettomasti, objektiivisesti, luotettavasti ja kustannustehokkaasti sekä huolehdittava tilastosalaisuuden suojaamisesta. Puolueettomuudella tarkoitettaisiin sitä, että tilastoja on kehitettävä, tuotettava ja jaettava neutraalilla tavalla ja että kaikkia käyttäjiä on kohdeltava yhdenvertaisesti. Objektiivisuudella tarkoitetaan sitä, että tilastoja on kehitettävä, tuotettava ja jaettava systemaattisella, luotettavalla ja tasapuolisella tavalla. Luotettavuudella tarkoitetaan sitä, että tilastojen on mitattava mahdollisimman totuudenmukaisesti, tarkasti ja johdonmukaisesti sitä todellisuutta, jota ne on suunniteltu edustamaan ja mikä edellyttää tieteellisten perusteiden käyttämistä lähteiden, menetelmien ja menettelyjen valinnassa. Kustannustehokkuudella tarkoitetaan sitä, että tilastotuotannon kustannusten on oltava suhteessa tavoiteltujen tulosten ja hyötyjen merkitykseen, voimavaroja on käytettävä optimaalisesti, vastaajille aiheutuva rasite on minimoitava sekä tiedonhankinnassa käytetään ensisijassa olemassa olevia tietolähteitä. Tilastosalaisuudella tarkoitetaan sitä, että suoraan tilastotarkoituk-

siin tai välillisesti hallinnollisista tai muista lähteistä saatuja yksittäisiin tilastoyksiköihin liittyviä salassa pidettäviä tietoja suojataan sekä estetään tietojen käyttö muihin tarkoituksiin ja tietojen laitton paljastaminen. Edellä mainitut määritelmät sisältyvät EU:n tilastoasetuksen 2 artiklan 1 b-f kohtiin.

3 §. Lain tarkoitus. EU:n tilastoasetuksen 23 artikla sisältää erillissäännöksen käyttöoikeudesta salassa pidettäviin tietoihin tieteellisiä tarkoituksia varten. Lisäksi tilastoasetuksen johdanto-osan 26 kohta sisältää tieteellisen kehittämisen edistämismääräyksen, jonka mukaan tiedeyhteisön olisi saatava laajemmat käyttöoikeudet Euroopan tilastojen kehittämisessä, tuottamisessa ja jakelussa käytettäviin salassa pidettäviin tietoihin analyysijä varten tieteellisen tutkimuksen edistämiseksi Euroopassa. Sen vuoksi olisi edellä mainitun kohdan mukaan parannettava tutkijoiden käyttöoikeutta salassa pidettäviin tietoihin tieteellisiä tarkoituksia varten vaarantamatta kuitenkaan salassa pidettävien tilastotietojen edellyttämää korkeaa suojan tasoa. Edellä mainittujen seikkojen johdosta pykälä ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä lain nykyisten tarkoitusten lisäksi nimenomaisesti todettaisiin edellä tarkoitettu tieteellisen tutkimuksen edistämistavoite.

Ehdotetun säännöksen mukaan lain tarkoituksena olisi edistää myös tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen käyttöä tieteellisissä tutkimuksissa ja yhteiskuntaoloja koskevissa tilastollisissa selvityksissä. Säännös pysyisi sisällöltään muuten muuttumattomana. Tilastoja varten kerättyjen tietojen käytöstä tieteellisessä tutkimuksessa ja yhteiskuntaoloja koskevissa tilastollisissa selvityksissä säädettäisiin tarkemmin lain 13 ja 19 §:ssä.

9 §. Tiedottamisvelvollisuus tietoja kerätessä. Pykälän voimassa olevan 1 momentin mukaan tilastoja laativan viranomaisen on tietoja kerätessä kirjallisesti selostettava tiedonantajille tietyt säännöksessä tarkemmin määritellyt asiat. Koska tiedottaminen on nykyisin teknisesti mahdollista ja tarkoitukseenmukaista toteuttaa myös muussa kuin perinteisessä kirjallisessa muodossa, ehdotetaan säännöstä selkeyden vuoksi täsmennettäväksi siten, että kirjallisen muodon lisäksi tiedottamisvelvollisuus olisi mahdollista täyttää muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Täl-

lainen tapa voisi olla esimerkiksi sähköisten tiedottamiskanavien käyttö. Muilta osin säännös pysyisi sisällöltään muuttumattomana.

10 §. Tietojen käsittelyssä noudatettavat periaatteet. Pykälän voimassa olevan 1 momentin mukaan tilastotarkoituksia varten kerättyjä tietoja yhdistettäessä, säilytettäessä, hävitettäessä tai muutoin käsiteltäessä on huolehdittava siitä, ettei kenenkään yksityisyys tai liike- tai ammatillisalaisuus vaarannu. Säännöksessä käytetyn termin ”yksityisyys” sisältöä ei ole kuitenkaan lainsäädännössä yksiselitteisesti määritelty. Perustuslain 10 §:ssä käytetään käsitteitä yksityiselämän ja henkilötietojen suoja, joilla on vakiintunut oikeudellinen sisältö. Tämän johdosta säännöksen sanamuotoa muutettaisiin niin, että siinä nyt käytetty termi yksityisyys korvattaisiin nykyistä täsmällisemmällä käsitteellä ”yksityiselämän ja henkilötietojen suoja”. Ehdotetulla muutoksella ei ole tarkoitus muuttaa säännöksen aineellisoikeudellista sisältöä tai soveltamisalaa.

10 a §. Tietojen säilytysaika. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 10 a §, jossa säädettäisiin tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen säilytysajasta. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön (PeVL 14/2002) mukaan henkilötietojen suojan kannalta eräs tärkeä sääntelykohde on muun muassa tietojen säilytysaika henkilörekistereissä. Valiokunta on lisäksi korostanut, että tällaisen seikan sääntelyn lain tasolla tulee olla kattavaa ja yksityiskohtaista. Koska tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen käsittelyssä on hyvin usein kysymys myös henkilötietojen käsittelystä, on sääntelyä perusteltua täsmentää tältä osin.

Ehdotetun säännöksen mukaan tilastoviranomainen ja tilastoja laativa muu viranomainen saisi säilyttää tilastotarkoituksiin keräämänsä tiedot niin kauan kuin se olisi tilastolain tarkoituksen toteuttamisen kannalta välttämätöntä, jollei tietojen säilyttämisestä säädettäisi toisin edellä tarkoitettua viranomaisesta koskevassa muussa laissa. Tämän jälkeen tiedot olisi hävitettävä yhden vuoden kuluessa, jollei arkistolaitos arkistolain (831/1994) nojalla määräisi tietoja säilytettäväksi pysyvästi. Tietojen säilyttämisen välttämättömyyden arvioinnissa olisi otettava

huomioon, mitä henkilötietolain 12 §:n 2 momentissa säädetään. Tilastolain tarkoituksesta säädetään lain 3 §:ssä.

Ennen kuin tilastoviranomainen tai tilastoja laativa muu viranomainen hävittäisi tilastojen laatimisessa kerättyjä tietoja, olisi siitä syytä ilmoittaa arkistolaitokselle, jotta laitos voisi määrittellä kantansa tietojen säilytysarvoon ja määrätä tiedot tarvittaessa pysyvästi säilytettäväksi. Tilastoviranomaisten tai tilastoja laativan muun viranomaisen olisi lisäksi tilastolain 6 §:ssä tarkoitetuissa neuvotteluissa huolehdittava, ettei neuvottelujen lopputuloksella rajoitettaisi arkistolaitoksen mahdollisuutta määrätä tietoaineistojen pysyvistä säilytyksestä.

12 §. *Tietojen salassapito ja julkisuus.* Voimassa oleva tilastolaki ei sisällä nimenomaista säännöstä tilastotarkoituksia varten kerättyjä tietoja koskevasta vaitiolovelvollisuudesta ja hyväksikäyttökiellosta. Tilanne on koettu epäselväksi erityisesti sellaisten tilastotarkoitusten varten kerättyjä tietoja käsittelevien henkilöiden osalta, jotka eivät ole julkisoikeudellisessa virkasuhteessa. Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 23 § sisältää asiaa koskevan yleissäännöksen, jonka mukaan vaitiolovelvollisuus ja hyväksikäyttökielto koskevat myös sitä, joka harjoittelijana tai muutoin toimii viranomaisessa taikka viranomaisen toimeksiannosta tai toimeksiantotehtävää hoitavan palveluksessa taikka joka on saanut salassa pidettäviä tietoja lain tai lain perusteella annetun luvan nojalla, jollei laista tai sen perusteella annettusta luvasta muuta johdu. Edellä mainittujen seikkojen johdosta sekä sääntelyn selkeyden ja informatiivisuuden lisäämiseksi pykälän 1 momentin ensimmäiseen lauseeseen ehdotetaan lisättäväksi nimenomainen viittaus viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettussa laissa tarkoitettuun vaitiolovelvollisuuteen ja hyväksikäyttökieltoon. Tilastosalaisuuden rikkomisen seuraamuksista säädetään lain 24 §:ssä.

Voimassa olevan pykälän 1 momentin toinen lause sisältää tilastosalaisuutta koskevan poikkeussäännöksen, joka koskee viranomaisten toimintaa kuvaavia tilastotarkoituksiin kerättyjä tietoja. Säännöksen soveltamisan laajuudesta ja sen suhteesta julkisuusperiaatteeseen on käytännössä ilmen-

nyt tulkinnallista epäselvyyttä. Viranomaisia koskevien julkisten tietojen yhdenmukaisen käsittelyn vuoksi, mutta myös toiminnallisista ja taloudellisista syistä olisi perusteltua, että julkisia viranomaisia kuvaavia tietoja olisi tilastosalaisuuden estämättä mahdollista saada myös tilastoviranomaisilta edellyttäen, ettei niitä koske viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa mainittu muu salassapitoperuste kuin tilastosalaisuus. Tämän johdosta säännöksen sanamuotoa ehdotetaan selkeytettäväksi niin, että siitä nykyistä selkeämmin ja täsmällisemmin ilmenisi tilastosalaisuuden suhde perustuslain 12 §:n 2 momentissa ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 1 §:ssä tarkoitettuun yleiseen julkisuusperiaatteeseen. Säännöksen sanamuodon selkeyttämisen nimenomaisena tavoitteena on tukea ja edistää viranomaisten toimintaa koskevan yleisen julkisuusperiaatteen toteutuminen myös tilastotarkoituksia varten kerättyjen julkista viranomaista kuvaavien tietojen osalta. Säännös on tarkoitettu tulkittavaksi julkisuusperiaatteen toteutumisesta tukevasti.

13 §. *Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen.* Pykälään ehdotetaan tehtäväksi ensinnäkin sellaiset muutokset, joilla tilastolain tietojen luovuttamista koskevat säännökset yhdenmukaistettaisiin EU:n tilastoasetuksen asianomaisten säännösten kanssa. Toiseksi pykälään tehtäisiin eräitä muita sääntelyä täsmentäviä aineellisoikeudellisia muutoksia sekä eräitä rakenteellisia ja teknisiä täsmennyksiä. Tämän johdosta pykälä ehdotetaan selkeyden vuoksi muutettavaksi kokonaisuudessaan. Pykälän 1 momenttiin ei kuitenkaan ehdoteta tehtäväksi mitään muutoksia, vaan se säilyisi sekä sanamuodoltaan että sisällöltään voimassa olevan säännöksen mukaisena. Säännös toteuttaisi osaltaan myös pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa asetettuja julkisen tiedon hyväksikäytön edistämistä koskevia tavoitteita.

Pykälän 2 momentti sisältäisi säännökset niistä käyttötarkoituksista, joihin tilastotarkoituksia varten kerättyjä tietoja olisi mahdollista luovuttaa. Säännöksellä toteutettaisiin EU-tilastoasetuksen 21 ja 23 artikloiden sisältö kansallisen lainsäädännön tasolla. Jos kysymys on henkilötietojen käsittelystä, tuli-

si tietojen käsittelyyn olla myös laissa säädetty peruste.

Momentin 1 kohdan mukaan tilastoviranomainen voisi luovuttaa tilastotarkoituksiin keräämiään salassa pidettäviä tietoja tieteellistä tutkimusta ja yhteiskuntaoloja koskevaa tilastollista selvitystä varten. Säännöksessä tarkoitettuna tieteellisen tutkimuksen olisi täytettävä tiedeyhteisöjen yleisesti hyväksymät tieteellisen tutkimuksen kriteerit. Yhteiskuntaoloja koskevan rajauksen tarkoituksena olisi painottaa säännöksen nykyisen vakiintuneen tulkintakäytännön jatkumista siten, ettei tietoja voisi luovuttaa yksinomaan kaupallisia tarkoituksia palvelevia tilastollisia selvityksiä varten.

Momentin 2 kohdan mukaan tilastoviranomainen voisi luovuttaa tilastotarkoituksiin keräämiään salassa pidettäviä tietoja toiselle tilastoviranomaiselle sen toimialaan kuuluvan tilaston kehittämistä, tuottamista ja laadunparannusta varten.

Momentin 3 kohdan mukaan tilastoviranomainen voisi luovuttaa tilastotarkoituksiin keräämiään salassa pidettäviä tietoja muulle Euroopan tilastojärjestelmään kuuluvalla viranomaisella (ESS-viranomainen) sen vastuulla olevan Euroopan tilastojärjestelmään kuuluvan tilaston kehittämistä, tuottamista ja laadunparannusta varten.

Momentin 4 kohdan mukaan tilastoviranomainen voisi luovuttaa tilastotarkoituksiin keräämiään salassa pidettäviä tietoja Suomen Pankille sen vastuulla olevan Euroopan tilaston kehittämistä, tuottamista ja laadunparannusta varten. Kohdassa tarkoitettaisiin sellaista tilastotietojen vaihtoa ja luovuttamista, joka on määritelty Euroopan keskuspankin valtuuksista kerätä tilastotietoja annetun neuvoston asetuksen (EY n:o 951/2009) 1 artiklan 1 a ja 8 a kohdissa.

Pykälän 3 momentissa täsmennettäisiin ja rajattaisiin pykälän 2 momentissa tarkoitettua luovutustoimivaltaa EU:n tilastoasetuksen edellä mainituissa lainkohdissa säädetyllä tavalla. Säännöksessä ei otettaisi kantaa tietojen luovuttamisen tai käyttöoikeuden tekniseen toteuttamistapaan, vaan sen osalta noudatettaisiin lain 13 b §:n säännöksiä. Momentin mukaan tilastoviranomainen ei saisi luovuttaa 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa sellaisia tilastoyksikön tunnistetietoja,

joiden perusteella tilastoyksikkö voitaisiin tunnistaa suoraan. Tilastoviranomainen voisi kuitenkin edellä tarkoitetuissa tilanteissa antaa käyttöoikeuden sellaisiin salassa pidettäviin tietoihin, joiden perusteella tilastoyksikkö voitaisiin tunnistaa välillisesti. Säännöksen mukaan välttämättömät tunnistetiedot voitaisiin luovuttaa 2 momentin 2-4 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa.

Momentin toisen lauseen mukaan tilastoviranomainen voisi antaa käyttöoikeuden välillisesti tunnistettaviin tietoihin. Käyttöoikeuden suhdetta tietojen luovuttamiseen ei ole määritelty EU:n tilastoasetuksessa. Oikeudellisesti käyttöoikeuden on kuitenkin tulkittava antavan tietojen luovuttamista rajoitetumman mahdollisuuden käsitellä tietoja. Tämän vuoksi käyttöoikeuden myöntämisestä koskevassa päätöksessä tulisi yksilöidysti määritellä käyttöoikeuden haltija, käyttöoikeuden kohteena olevat tiedot ja niiden käyttötarkoitus. Päätöksen tulisi olla määräaikainen ja siinä tulisi asettaa tarvittavat tietojen käyttöä ja suojausta koskevat vaatimukset ja ehdot. Jos kysymys olisi välillisesti tunnistettavien henkilötietojen käsittelystä, tulisi päätöksessä ottaa huomioon myös henkilötietolaissa säädetyt henkilötietojen käsittelyn yleiset periaatteet. Käyttöoikeuden antaminen välillisesti tunnistettaviin henkilötietoihin merkitsee tosiasiallisesti henkilötietojen luovuttamista ja näin ollen käyttöoikeuden haltijasta tulee tietojen osalta rekisterinpitäjä, joka vastaa henkilötietojen käsittelyä koskevien yleis- ja erityislainsäädännössä asetettujen velvoitteiden täyttämisestä. Tietojen käyttöä ja suojausta koskeva seuranta- ja valvontavastuu säilyisi tilastoviranomaisella. Tietojen suora kopiointi olisi sallittua vain tilastoviranomaisen luvalla. Käyttöoikeuden haltijan tulisi esimerkiksi palauttaa fyysisesti käytettäväksi annetut tiedot tilastoviranomaiselle käyttötarpeen lakattua tai hävittää ne tilastoviranomaisen määräämällä turvallisella tavalla. Tietojen käyttö digitaalisessa muodossa tulisi perustua henkilökohtaisesti myönnettyyn käyttöoikeuteen, joka tulisi suojata käyttäjätunnuksella ja salasanalla tai muulla vastaavalla tietoturvalisella tavalla. Tietoverkkojen avulla tapahtuvan tietojenvälityksen tulisi täyttää tietojen suojaustason edellyttämät tietoturvaluusvaatimukset. Säännöstä sovellettaessa olisi

henkilötietojen suojaa koskevien vaatimusten lisäksi otettava huomioon myös liike- ja ammattialaisuuden suojaamista koskevat vaatimukset. Säännöksen tilastoviranomaiselle antama harkintavalta olisi yksinomaan laillisuusharkintaa.

Tilastoyksiköllä tarkoitettaisiin säännöksessä tilastotarkastelun perusyksikköä, eli luonnollista henkilöä, kotitaloutta, talouden toimijaa ja muita yrityksiä, joihin tiedot viittaavat. Määritelmä sisältyy EU:n tilastoasetuksen 3 artiklan 6 kohtaan. Suomen tilasto-toimessa tilastoyksikön määritelmään on vaikiintuneesti sisällytetty myös tapahtuma, kuten esim. rikos tai liikenneonnettomuus. Suoralla tunnistamisella tarkoitettaisiin tilastoyksikön tunnistamista sen nimen tai osoitteen tai julkisesti saatavilla olevan tunnistusnumeron perusteella. Välillisellä tunnistamisella tarkoitettaisiin tilastoyksikön tunnistamista millä tahansa muulla keinolla kuin suoralla tunnistamisella. Nämä tunnistamiskeinoja koskevat määritelmät sisältyvät EU:n tilastoasetuksen 3 artiklan 9 ja 10 kohtiin. Artiklan edellä mainittujen kohtien aineellista sisältöä määriteltäessä on säännösten sanamuodoista mahdollista tehdä se johtopäätös, että artiklan 9 kohdan on ilmeisesti tarkoitettu sisältävän tyhjentävän luettelon suoran tunnistamisen mahdollistavista keinoista. Näin ollen ”millä tahansa muulla keinolla”, kuten asia ilmaistaan artiklan 10 kohdassa, tapahtuva tunnistaminen olisi tulkittavissa välilliseksi tunnistamiseksi. Tämän johdosta, ja vaikka Euroopan tilastojärjestelmässä (ESS tilasto-ohjelma) ei tällä hetkellä käsitellä koordinaattitietoja, olisivat esimerkiksi henkilön asuinpaikan tai yrityksen toimipaikan koordinaattitieto sekä henkilön ammatti- tai koulutustieto tai yrityksen toimialatieto tulkittavissa välillisen tunnistamisen keinoiksi. Tarkkaa koordinaattitietoa voidaan kuitenkin perustellusti pitää osoitteeseen verrattavana suorana tunnisteena silloin, kun tilastoyksikö voidaan yksilöidä yksinomaan sen avulla. Sen sijaan tarkkakin koordinaattitieto, joka koskee useampaa tilastoyksikköä samanaikaisesti esimerkiksi karttapohjalla esitettynä, olisi lähtökohtaisesti tulkittavissa vain välillisen tunnistamisen mahdollistavaksi tiedoksi. Koska säännöksen ensisijaisena tavoitteena olisi mahdollistaa tilastoyksikköä koskevien

välillisten tunnistamistietojen nykyistä laajempi käsittely tieteellisessä tutkimuksessa, olisi säännöstä tulkittava tätä tarkoitusta edistävasti ja tilastoviranomaisen olisi tämän johdosta perusteltava mahdollinen kielteinen päätöksensä hyvin tarkasti ja ottaen myös huomioon sen, ettei säännöksen soveltamisessa olisi kysymys tarkoituksenmukaisuusharkinnasta. Tätä tulkintalinjaa puoltaa myös lain tarkoitusta määrittelevään 3 §:ään ehdotettu muutos, joka koskee tieteellisen tutkimuksen edistämistä.

Pykälän 4 momentti sisältäisi tietojen luovuttamista ja käyttöoikeuden antamista koskevan toimivaltasäännöksen. Muutosehdotus olisi ensisijassa tekninen ja voimassa olevaa sääntelyä selkiyttävä ja täsmentävä. Ehdotetun säännöksen mukaan tilastoviranomainen päättäisi tietojen luovuttamisesta tai käyttöoikeuden antamisesta. Luovutettuja tai käyttöoikeuden kautta saatuja tietoja ei saisi säännöksen mukaan luovuttaa edelleen, jollei tilastoviranomainen antaisi tähän lupaa. Tietojen luovuttamista tai käyttöoikeuden antamista koskevan luvan myöntämiseen sovellettaisiin muutoin, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 28 §:ssä säädetään.

Ehdotetun pykälän 5 momentti sisältäisi sisällöltään vastaavan säännöksen, joka on pykälän voimassa olevassa 3 momentissa. Myös pykälän 6 momentti olisi sanamuodoltaan ja sisällöltään nykyisin voimassa olevan pykälän 4 momentin mukainen. Näissä tapauksissa olisi kysymys teknisestä, pykälän rakenteen uudistamisesta johtuvasta muutostarpeesta.

13 a §. *Julkiseen käyttöön tarkoitettut tiedot.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 13 a §, jossa säädettäisiin julkiseen käyttöön tarkoitetuista tiedostoista. Uudella säännöksellä toteutettaisiin EU:n tilastoasetuksen 19 artiklan säännös julkiseen käyttöön tarkoitetuista tiedostoista. Säännös toteuttaisi osaltaan myös pääministeri Jyrki Kataisen hallitusohjelmassa asetettuja julkisten viranomaisten hallussa olevan tiedon hyväksikäytön edistämistä koskevia tavoitteita.

Ehdotettu säännös ei velvoittaisi tilastoviranomaista tuottamaan julkiseen käyttöön tarkoitettuja tiedostoja, vaan mahdollistaisi tämän ja ohjaisi tilastoviranomaista toimi-

maan aktiivisesti tässä asiassa. Käytännössä tällaiset julkiseen käyttöön tarkoitetut tiedostot voisivat olla hyödyllisiä esimerkiksi opiskelijoiden harjoitustöiden tai opinnäytteiden laatimista, yhteiskuntatieteen alalla toimivien uusien tutkijoiden koulutusta taikka muuta yleisellä tasolla tehtävää selvitystä varten. Julkiseen käyttöön tarkoitetut tiedostot olisi muodostettava siten, ettei aineiston yksittäisen tilastoyksikön tunnistaminen olisi milloinkaan mahdollista suoraan tai välillisesti. Tiedostoja muodostettaessa tulisi kiinnittää huomiota erityisesti aineiston otoskokoon ja kattavuuteen sekä siihen että yksittäistä tilastoyksikköä koskevat muuttujat olisi aineistossa esitetty riittävän yleisellä tasolla. Tiedostojen käsittelyyn ei tarvittaisi erillistä käyttö lupaa, vaan tilastoviranomaisen tulisi tuottaa tiedostoja jaettavaksi avoimessa tietoverkossa tai muulla niiden helpon ja nopean saatavuuden mahdollistavalla tavalla.

Ehdotetun säännöksen mukaan lain 12 §:ssä tarkoitetun salassapidon estämättä tilastoviranomainen voisi tuottaa ja antaa julkiseen käyttöön sellaisia tilastotarkoituksiin kerätyistä tiedoista muodostettuja tiedostoja, joista olisi poistettu tunnistetiedot ja jotka olisi käsitelty siten, ettei tilastoyksikköä voitaisi tunnistaa suoraan tai välillisesti.

13 b §. Tietojen luovuttamisen tavat ja keinot. Tilastolain 11 §:ssä säädetään muun muassa tilastojen julkistamisesta. Voimassa oleva tilastolaki ei kuitenkaan sisällä säännöksiä tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen luovuttamisen tavoista. Perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan henkilötietojen suojan kannalta lailla säätämisen vaatimus ulottuu myös mahdollisuuteen luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla (PeVL 14/2002). Tämän johdosta, ja koska tilastotarkoituksia varten kerättyjä tietoja luovutetaan jo nyt muun muassa teknisen käyttöyhteyden avulla, lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, joka sisältäisi yleissäännöksen tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen luovuttamisen tavoista ja keinoista.

Ehdotetun säännöksen mukaan tilastotarkoituksiin kerättyjä tietoja voitaisiin luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla, muussa teknisesti tai sähköisesti käsiteltävässä muodossa, kirjallisesti tai muulla tarkoitukseen

soveltuvalle turvallisella ja luotettavalla tavalla.

15 §. *Tilastokeskuksen oikeus kerätä henkilötietoja tiedonantovelvollisuuden nojalla.* Pykälään ehdotetaan tehtäväksi eräitä täsmennyksiä Tilastokeskuksen tilastotuotannon perusteena olevia tietotarpeita koskevien muutosten ja lisätarpeiden johdosta.

Pykälän 1 momentin 3 kohdassa säädetään henkilön taloudellista asemaa kuvaavien henkilötietojen käsittelystä. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi omistamista ja hallintaa kuvaavat tiedot. Muutosehdotuksen perusteena olisivat varallisuutta koskevan tilastoinnin täsmentyneet tietotarpeet, rekisteripohjaisesti toteutettavan tiedonkeruun edistäminen sekä hallinnollisen taakan vähentäminen tietojen keruussa. Säännösehdoituksen mukaan valtion viranomaiset olisivat velvollisia antamaan salassapitosäännösten estämättä tilastokeskukselle tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät henkilötiedot, jotka kuvaavat henkilön tuloja, sosiaalietuuksia, varallisuutta, omistamista, hallintaa ja muuta taloudellista asemaa.

Pykälän 1 momentin 6 kohdassa säädetään liikenneonnettomuutta ja tapaturmaa kuvaavien henkilötietojen käsittelystä. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi liikenneonnettomuuden ja tapaturmien seurauksia koskevat tiedot. Muutosehdotus perustuu Euroopan tilasto-ohjelman tietotarpeisiin sekä sosiaali- ja terveysministeriön, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Tilastokeskuksen tilastoyhteistyötä ja työnjakoa selvittävän työryhmän loppuraportissa (STM/4490/2009, 1.12.2010) tehtyihin ehdotuksiin. Säännösehdoituksen mukaan valtion viranomaiset olisivat velvollisia antamaan salassapitosäännösten estämättä tilastokeskukselle tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät henkilötiedot, jotka kuvaavat henkilön liikenneonnettomuuteen ja tapaturmiin osallisuutta sekä niiden syitä ja seurauksia.

Pykälän 1 momentin 9 kohdassa säädetään poliisin palvelujen käyttöä tai poliisin toiminnan kohteena olemista kuvaavien henkilötietojen käsittelystä. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi rajavartiolaitos ja tullihallitus. Muutosehdotuksen perusteena olisivat tilastoinnin uudet ja täsmentyneet tarpeet, rekisteripohjaisesti toteutettavan tiedonkeruun

edistäminen sekä hallinnollisen taakan vähentäminen tietojen keruussa. Säännösehdoituksen perusteella olisi tarkoitus saada muun muassa tullilain 23 d §:ssä tarkoitettuja ajoneuvon rekisterikilpien kuvaus- ja tunnistusjärjestelmään talletettuja henkilötietoja, joiden avulla voitaisiin parantaa matkailua ja tieliikenteen tavarankuljetusta koskevien tilastojen laadintaa ja laatutasoa. Säännösehdoituksen mukaan valtion viranomaiset olisivat velvollisia antamaan salassapitosäännösten estämättä tilastokeskukselle tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät henkilötiedot, jotka kuvaavat poliisin, rajavartiolaitoksen ja tullihallituksen palvelujen käyttöä tai näiden viranomaisten toiminnan kohteena olemista.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa asetettaisiin valtion viranomaisille velvollisuus antaa energiaa ja sen käyttöä koskevia hallussaan olevia tietoja Tilastokeskukselle. Muutosehdoituksen perusteena olisivat energiankäyttöä koskevan tilastoinnin täsmentyneet tietotarpeet, rekisteripohjaisesti toteutettavan tiedonkeruun edistäminen sekä hallinnollisen taakan vähentäminen tietojen keruussa. Tilastokeskus käyttäisi näitä tietoja rakennusten lämmitysenergiatietojen ja asumisen energiankulutustilaston laatimista varten. Säännösehdoituksen mukaan valtion viranomaiset olisivat 1 momentissa säädetyn velvollisuuden lisäksi velvollisia antamaan salassapitosäännösten estämättä tilastokeskukselle tilastojen laatimisen kannalta hallussaan olevat välttämättömät tiedot, jotka kuvaavat henkilön, yrityksen tai yhteisön omistaman tai hallitseman rakennuksen lämmitysenergiamuotoa ja energiankäyttöä.

Pykälän 5 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava lisäys kuin pykälän 1 momentin 6 kohtaan. Lisäysehdoitus koskisi liikenneonnettomuuden tai tapaturman seurauksia koskevia tietoja. Muutosehdoituksen perusteet olisivat näissä tapauksissa samat. Säännösehdoituksen mukaan arkaluonteisia henkilötietoja saisi 1 momentin 1, 3, 7, 9 ja 10 kohdan lisäksi kerätä tiedonantajilta vain silloin, kun arkaluonteinen tieto olisi vaikuttanut välittömästi koulutuksen, etuuden tai palvelun saantiin tai sen muotoon taikka kun se ilmenisi välillisesti koulutuksen, etuuden tai

palvelun saantia tai viranomaisen päätöstä tai liikenneonnettomuuden tai tapaturman syitä ja seurauksia koskevista tiedoista.

Muilta osin pykälä pysyisi asiasisällöltään muuttumattomana. Pykälään tehtäisiin kuitenkin tekninen muutos, jolla siihen lisättäväksi ehdotetun uuden 2 momentin johdosta pykälän nykyiset 2-5 momentit siirtyisivät pykälän 3-6 momenteiksi.

18 §. Yrityksiä ja yhteisöjä koskevien tietojen julkisuus. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi eräitä tietojen käyttäjien esittämiä yritys- ja toimipaikkarekisterin tietopalvelumahdollisuuksia parantavia tietoja. Lisäksi pykälän sanamuotoa selkiytettäisiin.

Pykälän 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan selkiytettäväksi siten, että säännöksestä poistettaisiin tarpeettomana siihen nyt sisältyvä osoitetta ja muuta yhteystietoa koskeva julkisuusehto. Kohdan mukaan elinkeinon- ja ammatinharjoittajien, yhteisöjen ja säätiöiden osalta julkisia olisivat tiedot yritys- ja yhteisötunnuksesta ja sen voimassaoloajasta, oikeudellisesta muodosta, nimestä, toimialasta, kielitunnuksesta, kotikunnasta sekä osoitteesta ja muista yhteystiedoista.

Pykälän 1 momentin 4 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi tiedot yrityksen tai toiminnan tyyppiluokittelusta. Tyyppiluokittelulla tarkoitettaisiin säännöksessä pienten ja keskisuurten yritysten määritelmästä annetussa EU:n komission suosituksessa (2003/361/EY) tarkoitettua luokittelua. Luokittelusta on tarpeellista erikseen säätää, sillä luokitusten muodostamisessa käytetään osin tilastosalaisuuden alaisia tietoja. Kohdan mukaan elinkeinon- ja ammatinharjoittajien, yhteisöjen ja säätiöiden osalta julkisia olisivat tiedot liikevaihdon suuruusluokasta ja yrityksen tai toiminnan tyyppiluokittelusta. Lisäyksellä ei ole arvioitu olevan tilastotarpeita varten kerättyjä tietoja koskevan liike- ja ammattisalaisuuden suojaa heikentäviä vaikutuksia.

Pykälän 1 momentin 7 kohtaan lisättäisiin tieto alkutuottajuudesta. Alkutuotannon määritelmä sisältyy arvonlisäverolain (1501/1993) 162 a §:n 6 momenttiin, jonka mukaan sillä tarkoitetaan maatalouden, metsätalouden, puutarhatalouden, metsästyksen, kalastuksen, kalankasvatuksen, ravustuksen, ravunkasvatuksen, turkistarhauksen ja po-

ronhoidon harjoittamista sekä jäkälän ja käpyjen poimintaa tai muuta tällaista luonnon tuotteen talteen ottamista. Kohdan mukaan elinkeinon- ja ammatinharjoittajien, yhteisöjen ja säätiöiden osalta julkisia olisivat tiedot arvonlisäverovelvollisuudesta, alkutuottajuudesta, työnantajana toimimisesta ja ennakkoperintärekisteriin merkitsemisestä.

Säännös pysyisi sisällöltään muilta osin muuttumattomana.

19 §. Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi tietojen käyttäjien esittämistä tarpeista johtuen tieto henkilön sosioekonomisesta asemasta. Sosioekonomista asemaa koskeva tieto muodostetaan henkilön pääasiallisen toiminnan, ammattiaseman, ammatin ja toimialan perusteella. Lisäyksellä ei ole arvioitu olevan tilastotarpeita varten kerättyjä tietoja koskevan yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa heikentäviä vaikutuksia. Lisäksi säännös ehdotetaan yhdenmukaistettavaksi sanamuodoltaan lain 3 ja 13 §:n sanamuotojen kanssa. Säännös pysyisi sisällöltään muilta osin muuttumattomana.

Pykälän 1 momentin mukaan tilastokeskus voisi sen lisäksi, mitä 13 §:n 1-4 momentissa säädettäisiin, luovuttaa tieteellistä tutkimusta ja yhteiskuntaoloja koskevaa tilastollista selvitystä varten tunnistetietoineen tiedot iästä, sukupuolesta, koulutuksesta, ammatista ja sosioekonomisesta asemasta edellyttäen, että tietojen saajalla olisi henkilötietolain mukainen oikeus käsitellä näitä tietoja.

22 §. Ulkopuolisten palvelujen käyttö. Voimassa olevan säännöksen toisen lauseen mukaan on ulkopuolisia palveluja käytettäessä, niiden ehtoja harkittaessa ja palvelujen valvontaa järjestettäessä erityisesti otettava huomioon tietosuojanäkökohdat. Oikeudellisesti tietosuojalla tarkoitetaan yleensä yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa eikä sen piiriin tämän johdosta sisällytetä esimerkiksi liike- ja ammattisalaisuuden suojaa. Tilastotarkoituksia varten kerättyjä tietoja saattaa kuitenkin koskea myös liike- ja ammattisalaisuuden suojan tarve. Tämän johdosta ehdotetaan pykälän sanamuotoa muutettavaksi niin, että säännöksessä käytetty termi ”tietosuojanäkökohdat” korvataan asian täsmällisemmin kuvaavilla termeillä ”yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa sekä liike-

tai ammattisalaisuuden suojaa koskevat näkökohdat”. Muilta osin säännös pysyisi sisällöltään muuttumattomana.

Ehdotetun säännöksen mukaan tilastoja laativa viranomaislain voisi antaa toimeksiantona suoritettavaksi tilastotuotannon eri vaiheisiin liittyviä osatehtäviä tai tukitehtäviä. Toimeksiantojen käyttöä ja ehtoja harkittaessa ja valvontaa järjestettäessä olisi erityisesti otettava huomioon yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa sekä liike- tai ammattisalaisuuden suojaamista koskevat näkökohdat.

23 §. Uhkasakko. Pykälä ehdotetaan muutettavaksi siten, että uhkasakon asettaisi aluehallintoviraston sijasta tilastoviranomaisen. Aluehallintovirastoilta on tarpeen siirtää pois eräitä sellaisia yksittäisiä tehtäviä, jotka ovat periytyneet niille lääninhallituksilta ja jotka olisi tarkoituksenmukaisinta hoitaa siinä viranomaisessa, jonka toimivaltaan asia varsinaisesti kuuluu. Voimassa olevassa uudemmassa lainsäädännössä on nykyään läh- tökohtana, että asianomainen viranomais- asettaa itse uhkasakon määräämiensä velvoitteiden tehosteeksi. Esimerkkinä tästä voidaan mainita väestötietojärjestelmästä ja Väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 52 § ja kaivoslain (621/2011) 4 §.

Jos tiedonantovelvollinen laiminlöisi tietojen antamisen määräaikana, voisi säännöseh- dotuksen mukaan 2 §:n 2 momentin 1 koh- dassa tarkoitettu tilastoviranomaisen asettaa tietojen antamisen tehosteeksi uhkasakon siten, kuin siitä uhkasakkolaisissa (1113/1990) säädetään. Uhkasakon asettamisen edellytyk- senä olisi 6 §:ssä tarkoitettujen neuvottelujen käyminen.

24 §. Tilastosalaisuuden rikkominen. Tässä esityksessä lain 12 §:n 1 momenttiin ehdote- tun muutoksen johdosta sekä sääntelyn sel- keyden ja informatiivisuuden lisäämiseksi pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi myös nimenomainen viittaus viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 23 §:ssä tarkoitettuun vaitiolovelvollisuuteen ja hy- väksikäyttökieltoon. Muutosehdotus on tek- ninen täsmennys. Muilta osin säännös pysyisi sisällöltään muuttumattomana.

Ehdotetun säännöksen mukaan rangaistus 12 ja 13 §:ssä säädetyin salassapitovelvollis- uuden sekä vaitiolovelvollisuuden ja hyväk-

sikäyttökiellon rikkomisesta tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

26 §. *Hallintopäätöksen tiedoksianto.* Pykälän sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että se vastaisi sisällöltään ja terminologialtaan nykyistä täsmällisemmin hallinnon yleislainsäädäntöä ja siinä käytettyä terminologiaa.

Voimassa olevan säännöksen mukaan tilastoja laativien viranomaisten päätökset saadaan antaa asianomaisille tiedoksi lähettämällä ne postitse. Hallintolain 10 §:ssä käytetään vastaavassa tilanteessa termiä asianosainen. Hallintolain säännös sisältää myös termin määritelmän. Tämän johdosta sekä lainsäädännön yhtenäisyyden ja selkeyden vuoksi ehdotetaan, että myös tilastolain säännöksessä käytettäisiin asiasta hallintolakiin sisältyvää ja siinä määriteltyä käsitettä asianosainen.

Sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetun lain (13/2003) 2 §:n mukaan lakia sovelletaan muun muassa hallintoasian sähköiseen vireillepanoon, käsittelyyn ja päätöksen tiedoksiantoon, jollei muualla laissa toisin säädetä. Asiakirjan todisteellisesta sähköisestä tiedoksiannosta säädetään edellä mainitun lain 18 §:ssä. Sääntelyn selkeyden ja informatiivisuuden lisäämiseksi momenttiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annettuun lakiin.

Ehdotetun säännöksen mukaan tilastoja laativan viranomaisen päätös saataisiin antaa asianosaiselle tiedoksi lähettämällä se postitse. Jollei valituksen yhteydessä muuta näytettäisi, katsottaisiin valittajan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun päätös olisi annettu postin kuljetettavaksi. Tilastoja laativan viranomaisen päätös voitaisiin antaa asianosaisille tiedoksi myös sähköisesti siten, kuin sähköisestä asioinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa säädetään.

27 §. *Oikaisuvaatimus ja muutoksenhaku.* Hallintolakiin lisättiin elokuussa 2010 voimaan tulleella lailla (581/2010) uusi 7 a Luku, joka sisältää säännökset oikaisuvaatimusmenettelystä. Hallintolain 49 b §:n mu-

kaan laissa säädetään erikseen, jos päätökseen saa vaatia oikaisua. Jos päätökseen saa hakea oikaisua, niin siihen ei saa säännöksen mukaan hakea muutosta valittamalla. Oikaisuvaatimuksen käyttöalan laajentamista yleisesti on puollettu hallintolainkäytön tasotyöryhmän mietinnössä (OM, Mietintöjä ja lausuntoja 78/2010), jossa todetaan muun muassa, että oikaisuvaatimusta koskevien menettelysäännösten kehittäminen ja oikaisuvaatimuksen käyttöalan laajentaminen vahvistaa hallintoviranomaisten roolia oikeusturvan antamisessa. Oikaisuvaatimusmenettely antaa mahdollisuuden asian uudelleen käsittelyyn valitusmenettelyä yksinkertaisemmalla ja joustavammalla tavalla, jolloin uusi päätös voidaan saada nopeammin ja edullisemmin kuin tuomioistuimessa. Myös oikeusministeriön kansliapäällikkö on kiinnittänyt asiaan huomiota ja kirjeessään valtioneuvoston kansliapäälliköille (OM 1/40/2009, 10.11.2009) puoltanut oikaisuvaatimuksen käyttämistä valitusta edeltävänä muutoksenhakuvaiheena.

Edellä mainittujen seikkojen johdosta pykälä ehdotetaan muutettavaksi kokonaisuudessaan siten, että sen 1 momentissa säädettäisiin muutoksenhakua edeltävästä oikaisuvaatimusmenettelystä. Pykälän 2 momentti sisältäisi säännökset muutoksenhausta. Muutosehdotuksen johdosta myös pykälän nimike muuttuisi siten, että siihen lisättäisiin maininta oikaisuvaatimuksesta. Pykälä koskisi lain 2 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohdissa tarkoitettujen viranomaisten päätöksiä.

Pykälän 1 momentin mukaan se, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta tilastoja laativan viranomaisen tämän lain nojalla tekemä päätös koskisi, saisi vaatia siihen oikaisua tältä viranomaiselta siten kuin hallintolaisissa (434/2003) säädetään. Pykälän 2 momentin mukaan tilastoja laativan viranomaisen oikaisuvaatimuksen johdosta antamaan päätökseen saisi hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Päätös voitaisiin säännöksen mukaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana, jollei valitusviranomainen kieltäisi täytäntöönpanoa.

1.2 Laki maaseutuelinkeinotilastoista annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Maaseutuelinkeinotilastoista annetun lain 2 §:ssä asetetaan lain 1 §:ssä tarkoitetun toiminnan harjoittajille tiedonantovelvollisuus maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskukselle. Tiedonantovelvollisuus koskee tilastojen laatimisen kannalta välttämättömiä toiminnan lajia, sijaintia, omistus- ja hallintasuhteita, tuotteita, taloutta ja toiminnan edellyttämiä tuotantopanoksia sekä muita voimavaroja ja niiden käyttöä koskevia tietoja. Pykälän 3 momentti sisältää erityissäännöksen Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen tiedonantovelvollisuudesta. Säännöksessä tarkoitettua tiedonantovelvollisuutta ehdotetaan laajennettavaksi siten, että Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen olisi annettava maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskukselle hallussaan olevia maatalouslomituspalvelujen käyttöön liittyviä tietoja kuten esimerkiksi tilakohtaisten lomituspäivien kokonaislukumäärät. Tietoja käytettäisiin tietopalvelukeskuksen tilastorekistereihin tallettujen tietojen oikeellisuuden, ajantasaisuuden ja kattavuuden varmistamiseen. Tähän saakka nämä tiedot on kerätty toiminnan harjoittajilta. Keskitetyllä tiedonkeruulla on mahdollista välttää erillisiä kyselyjä ja vähentää maaseutuelinkeinotoiminnan harjoittajien tiedonantorasitusta. Muilta osin säännös pysyisi sisällöltään muuttumattomana.

Säännösehdotuksen mukaan Maatalousyrittäjien eläkelaitos olisi velvollinen antamaan tietopalvelukeskukselle salassapitosäännösten estämättä hallussaan olevat maatalaan, sen hallintaan ja maatalouslomituspalvelujen käyttöön liittyvät tiedot sekä maatalan omistajaa ja haltijaa koskevat nimi-, henkilötunnus- ja osoitetiedot 1 §:ssä mainittujen toimintojen harjoittajista.

Maaseutuelinkeinotilastoista annetun lain 3 §:ssä säädetään tietojen käsittelystä, salassapidosta ja luovuttamisesta. Säännös sisältää viittaukset maaseutuelinkeinorekisteristä annettuun lakiin (1515/1994), joka on kumottu maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä annetulla lailla (284/2008) ja tilastolakiin (62/1994), joka on kumottu tilastolalla (280/2004) sekä henkilörekisterilakiin

(471/1987), joka on kumottu henkilötietolalla (523/1999). Näiden seikkojen johdosta maaseutuelinkeinotilastoista annetun lain 3 §:ään ehdotetaan tehtäväksi tekninen muutos siten, että siinä olevat viittaukset olisivat ajan tasalla ja vastaisivat voimassa olevaa yleislainsäädäntöä. Muilta osin säännös pysyisi sisällöltään muuttumattomana.

Pykälän 1 momentin mukaan tätä lakia sovellettaisiin myös maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmästä annetun lain (284/2008) mukaisen rekisterinpidon yhteydessä kerättyihin tilastotietoihin.

Pykälän 2 momentin mukaan tietojen keräämisen perusteissa ja järjestämisessä, tietojen käsittelyssä ja tilastojen laatimisessa sekä tietojen salassapidossa ja luovuttamisessa noudatettaisiin, mitä tilastolaisissa (280/2004) säädetään.

Pykälän 3 momentin mukaan en estämättä, mitä tilastolain 13 §:ssä säädetäisiin, tietopalvelukeskus voisi luovuttaa tieteellistä tutkimusta ja tilastollista selvitystä varten myös tunnistetiedoilla tiedot iästä, sukupuolesta, koulutuksesta ja ammatista edellyttäen, että tietojen saajalla olisi henkilötietolain (523/1999) mukainen oikeus kerätä ja tallettaa näitä tietoja.

2 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian niiden hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen.

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Valtiosääntöoikeudelliselta kannalta esitystä on tarkasteltava perustuslain yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa, asiakirjajulkisuutta ja tieteen vapautta koskevien perusoikeussäännösten näkökulmasta.

Perustuslain 10 §:n 1 momentissa turvataan jokaisen yksityiselämä ja edellytetään, että henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslain lakiviittaus henkilötietojen suojasta edellyttää lain säännöksiä tästä oikeudesta, mutta se jättää sääntelyn yksityiskohdat lainsäätäjän harkintaan. Lailla säätämisen vaatimus ulottuu perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytännön mukaan ainakin

rekisteröinnin tavoitteeseen, rekisteröitävien henkilötietojen sisältöön, niiden sallittuihin käyttötarkoituksiin mukaan luettuna tietojen luovutettavuus, tietojen säilytysaikaan henkilörekistereissä, rekisteröidyn oikeusturvaan sekä mahdollisuuteen luovuttaa henkilötietoja teknisen käyttöyhteyden avulla (PeVL 25/1998 vp 2/II, PeVL 12/2002 vp ja PeVL 14/2002 vp). Esityksessä on edellä mainitulla perustuslakivaliokunnan ratkaisukäytännön edellyttämällä tarkkuudella ehdotettu tilastolakiin lisättäväksi säännökset tietojen säilytysajasta ja tietojen luovuttamisen tavoista ja keinoista. Lisäksi lakiin on esitetty tehtäväksi eräitä muita yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa koskevia tarkennuksia.

Perustuslain 12 §:n 2 momentissa säädetään viranomaisten hallussa olevien asiakirjojen ja muiden tallenteiden julkisuudesta. Säännöksen mukaan julkisuutta voidaan välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoittaa. Perustuslaki ei sen sijaan sisällä säännöksiä tilastoja tai niitä varten kerättyjä tietoja koskevasta tilastosalaisuudesta. EU:n tilastoasetukseen perustuva tilastosalaisuus, siltä osin kuin se koskee myös tilastotarkoituksia varten kerättyjä Suomen julkisten viranomaisten toimintaa kuvaavia tietoja, voidaan tulkita olevan sellainen perustuslaissa tarkoitettu välttämätön syy, joka voidaan tarvittaessa ottaa huomioon arvioitaessa julkisuusperiaatteen toteutumista suhteessa tilastosalaisuuteen. Tilastosalaisuuden tarkoituksena on ensisijassa osaltaan varmistaa EU:n ja kansalliseen tilasto-ohjelmaan kuuluvan tilastotarkoituksia varten kerätyn tiedon saatavuus ja luotettavuus. Suomessa tietojen toimittaminen tilastojen laatimista varten perustuu lakisääteiseen veloitteeseen sekä tilastoviranomaisten ja tiedon toimittajien hyvään, luottamukselliseen ja pitkään yhteis-

työhön. Myöskään tiedon luotettavuuden varmistamisen ja tilastosalaisuuden välillä ei Suomessa ole tutkimustiedon valossa osoitettu olevan välitöntä syy-yhteyttä. Näiden seikkojen johdosta tilastotarkoituksia varten kerättyjen julkisia viranomaisia koskevien tietojen osalta ei ole perusteltua kansallisessa lainsäädännössä tehdä yleisestä julkisuusperiaatteesta merkittävästi poikkeavia ratkaisuja. Tämän johdosta esityksessä on pyritty ensisijaisesti turvaamaan julkisuusperiaatteen mahdollisimman laaja toteutuminen ja tehty tähän linjaukseen perustuvat täsmennysehdotukset tilastolain 4 luvun eräisiin säännöksiin.

Perustuslain 16 §:n 3 momentissa on turvattu tieteen vapaus. Säännöksellä on kiinteä yhteys myös sananvapautta koskevaan perustuslain 12 §:ään. Hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp) perustelujen mukaan tieteen vapauteen kuuluu sen harjoittajan oikeus valita tutkimusaiheensa ja -menetelmänsä. Tieteen suuntautumisen tulee perustelujen mukaan toteutua ensisijaisesti tieteellisen yhteisön itsensä harjoittaman tieteen kritiikin kautta. Esitykseen sisältyvillä tilastolain 3, 13, 13 a ja 19 §:ää koskevilla muutosehdotuksilla, jotka koskevat muun muassa tieteellisten tutkijoiden oikeutta saada tilastotarkoituksia varten kerättyjä tietoja, pyritään perustuslain 22 §:ään sisältyvän oikeusohjeen mukaisesti edistämään tieteen vapauden turvaamista.

Hallitus katsoo edellä esitetyillä perusteilla, että esitys on sopusoinnussa perustuslain kanssa, minkä vuoksi ehdotetut lait voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.1

Laki**tilastolain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan tilastolain (280/2004) 1 §:n 3 momentti, 2 §:n 2 momentin 1 kohta, 3 §, 9 §:n 1 momentti, 10 §:n 1 momentti, 12 §:n 1 momentti, 13 §, 15 §:n 1 momentin 3, 6 ja 9 kohta ja 5 momentti, 18 §:n 2 momentin 1, 4 ja 7 kohta, 19 §:n 1 momentti, 22 §, 23 § sellaisena kuin se on laissa 1439/2009, 24 §:n 1 momentti, 26 § sekä 27 § ja sen otsikko, sekä

lisätään lain 2 §:ään uusi 3 momentti, lakiin uusi 10 a §, 13 a § ja 13 b § sekä 15 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2-5 momentti siirtyvät 3-6 momentiksi, seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

1 §

Lain soveltamisala

Euroopan yhteisön tilasto-ohjelmaan sisältyviin tilastoihin sovelletaan Euroopan tilastoista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 223/2009. Tämän lain säännöksiä sovelletaan kuitenkin niiltä osin kuin edellä tarkoitettu asetusta ei tule sovellettavaksi.

2 §

Valtion tilastotoimi ja tilastoja laativat viranomaiset

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) tilastoviranomaisella tilastokeskusta valtion tilastotoimen yleisviranomaisena samoin kuin maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskusta, tullihallitusta sekä terveyden ja hyvinvoinnin laitosta niiden hoitaessa laissa säädettyjä tilastojen laadintaan liittyviä tehtäviä;

Tilastoviranomaiset ja tilastoja laativa muut viranomaiset ovat ammatillisesti riippumattomia hoitaessaan tilastojen kehittämi-

seen, tuottamiseen ja jakeluun välittömästi liittyviä tehtäviä. Näiden viranomaisten on toimittava puolueettomasti, objektiivisesti, luotettavasti ja kustannustehokkaasti sekä huolehdittava tilastosalaisuuden suojaamisesta.

3 §

Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on yhteiskunnallista päätöksentekoa ja suunnittelua varten tarvittavan luotettavan tilastotiedon saannin varmistamiseksi sekä kansainväliseen tilastoyhteistyöhön liittyvien velvoitteiden toteuttamiseksi yhtenäistää ja tehostaa tietojen keruussa, käsittelyssä, käytössä, luovuttamisessa ja säilyttämisessä sovellettavia periaatteita ja menettelytapoja, edistää hyvän tilastotavan noudattamista valtion tilastotoimessa sekä varmistaa, että niiden oikeudet toteutuvat, jotka luovuttavat tietoja tilastointia varten tai joita tiedot koskevat. Lain tarkoituksena on myös edistää tilastotarkoituksia varten kerättyjen tietojen käyttöä tieteellisissä tutkimuksissa ja yhteiskuntaoloja koskevissa tilastollisissa selvityksissä.

2 luku

Tietojen kerääminen

9 §

Tiedottamisvelvollisuus tietoja kerätessä.

Tilastoja laativan viranomaisen on tietoja kerätessä kirjallisesti tai muulla tarkoituk-
senmukaisella tavalla selostettava tiedonanta-
jille tietojen käyttötarkoitus, tilastojen laati-
misessa käytettävät menettelytavat, tiedonan-
tovelvollisuus perusteluineen tai se, että tie-
tojen antaminen on vapaaehtoista, tiedonan-
tajan oikeudet, tietojen suojaamisjärjestelyt
ja säilytysajat sekä muut tarpeelliset tietojen
antamiseen vaikuttavat seikat. Silloin, kun
tietojen antaminen on vapaaehtoista, tietoja
keräävän viranomaisen tulee ilmoittaa asiasta
myös tiedonantajien edustajille.

3 luku

Tietojen käsittely ja tilastojen laatiminen

10 §

Tietojen käsittelyssä noudatettavat periaat- teet

Tilastotarkoituksia varten kerättyjä tietoja
yhdistettäessä, säilytettäessä, hävitettäessä tai
muutoin käsiteltäessä on huolehdittava siitä,
ettei kenenkään yksityiselämän tai henkilö-
tietojen suoja taikka liike- tai ammattisalai-
suus vaarannu.

10 a §

Tietojen säilytysaika

Tilastoviranomainen ja tilastoja laativa
muu viranomainen saa säilyttää tilastotarkoi-
tuksiin keräämänsä tiedot niin kauan kuin se
on tämän lain tarkoituksen toteuttamisen
kannalta välttämätöntä, jollei tietojen säilyt-
tämisestä säädetä toisin edellä tarkoitettua vi-
ranomaista koskevassa muussa laissa. Tämän
jälkeen tiedot on hävitettävä yhden vuoden
kuluessa, jollei arkistolaitos arkistolain
(831/1994) nojalla määrää tietoja säilytettä-
väksi pysyvästi. Tietojen säilyttämisen vält-
tämättömyyden arvioinnissa on otettava
huomioon, mitä henkilötietolain 12 §:n 2
momentissa säädetään.

4 luku

Tilastotarkoituksiin kerättyjen tietojen luovuttaminen

12 §

Tietojen salassapito ja julkisuus

Tilastotarkoituksia varten annettujen tieto-
jen julkisuudesta ja salassapidosta sekä tieto-
ja koskevasta vaitiolovelvollisuudesta ja hy-
väksikäyttökiellosta on voimassa, mitä vi-
ranomaisten toiminnan julkisuudesta anne-
tussa laissa säädetään. Lain 24 §:n 1 momen-
tin 16 kohta ei kuitenkaan koske tilastoja laa-
tivan viranomaisen hallussa olevia valtion ja
kunnallista viranomaista, sen toimintaa ja
tehtäviä sekä julkisten palvelujen tuottamista
kuvaavia tietoja eikä tämän lain 18 §:ssä tar-
koitettuja yrityksiä ja yhteisöjä koskevia tie-
toja.

13 §

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen

Riippumatta siitä, mitä viranomaisten vel-
vollisuudesta luovuttaa salassa pidettäviä tie-
toja muulla lailla säädetään, tilastoviran-
omaisen tilastotarkoituksiin saamia tietoja
voidaan luovuttaa ulkopuolisille vain tässä
laissa tai muussa erityisesti valtion tilasto-
tointa koskevassa laissa säädetyin perustein
taikka sen nimenomaisella suostumuksella,
jota ne koskevat. Näitä tietoja ei saa luovut-
taa käytettäväksi tutkinnassa, valvonnassa,
oikeudenkäynnissä, hallinnollisessa päätök-
senteossa tai muussa vastaavassa henkilöä,
yritystä, yhteisöä tai säätiötä koskevan asian
käsittelyssä.

Tilastoviranomainen voi luovuttaa tilasto-
tarkoituksiin keräämiään salassa pidettäviä
tietoja:

1) tieteellistä tutkimusta ja yhteiskuntaoloja
koskevaa tilastollista selvitystä varten;

2) toiselle tilastoviranomaiselle sen toimi-
alaan kuuluvan tilaston kehittämistä, tuotta-
mista ja laadunparannusta varten;

3) muulle Euroopan tilastojärjestelmään
kuuluvalla viranomaisella (ESS-

viranomaisen) sen vastuulla olevan Euroopan tilaston kehittämistä, tuottamista ja laadunparannusta varten;

4) Suomen Pankille sen vastuulla olevan Euroopan tilaston kehittämistä, tuottamista ja laadunparannusta varten.

Tilastoviranomainen ei saa luovuttaa 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa sellaisia tilastoyksikön tunnistetietoja, joiden perusteella tilastoyksikkö voidaan tunnistaa suoraan. Tilastoviranomainen voi kuitenkin edellä tarkoitetuissa tilanteissa antaa käyttöoikeuden sellaisiin salassa pidettäviin tietoihin, joiden perusteella tilastoyksikkö voidaan tunnistaa välillisesti. Välttämättömät tunnistetiedot voidaan luovuttaa 2 momentin 2-4 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa.

Tilastoviranomainen päättää tietojen luovuttamisesta ja käyttöoikeuden antamisesta. Luovutettuja tai käyttöoikeuden kautta saatuja tietoja ei saa luovuttaa edelleen, jollei tilastoviranomainen anna tähän lupaa. Tietojen luovuttamista tai käyttöoikeuden antamista koskevan luvan myöntämiseen sovelletaan muutoin, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 28 §:ssä säädetään.

Mitä 1-4 momentissa säädetään, ei estä tietojen antamista takaisin sille viranomaiselle, joka on toimittanut tietoaineiston tilastoviranomaiselle.

Tilastoja laativan muun viranomaisen tilastoja varten erikseen keräämien tietojen luovuttamiseen sovelletaan, mitä viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 28 §:ssä säädetään. Tilastoja laativa muu viranomaisen päättää kuitenkin aina luvan antamisesta.

13 a §

Julkiseen käyttöön tarkoitettut tiedostot

Tämän lain 12 §:ssä tarkoitettun salassapidon estämättä tilastoviranomainen voi tuottaa ja antaa julkiseen käyttöön sellaisia tilastotarkoituksiin kerätyistä tiedoista muodostettuja tiedostoja, joista on poistettu tunnistetiedot ja jotka on käsitelty siten, ettei tilastoyksikköä voida tunnistaa suoraan tai välillisesti.

13 b §

Tietojen luovuttamisen tavat ja keinot

Tilastotarkoituksiin kerättyjä tietoja voidaan luovuttaa teknisen käyttöyhteyden avulla, muussa teknisesti tai sähköisesti käsiteltävässä muodossa, kirjallisesti tai muulla tarkoitukseen soveltuvalla turvallisella ja luotettavalla tavalla.

5 luku

Tilastokeskuksen tilastotointa koskevat säännökset

15 §

Tilastokeskuksen oikeus kerätä henkilötietoja tiedonantovelvollisuuden nojalla

Valtion viranomaiset ovat velvollisia antamaan salassapitosäännösten estämättä tilastokeskukselle tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät henkilötiedot, jotka kuvaavat henkilön:

3) tuloja, sosiaalietuuksia, varallisuutta, omistamista, hallintaa ja muuta taloudellista asemaa;

6) liikenneonnettomuuteen ja tapaturmiin osallisuutta sekä niiden syitä ja seurauksia;

9) poliisiin, rajavartiolaitoksen ja tullihallituksen palvelujen käyttöä tai näiden viranomaisten toiminnan kohteena olemista;

Valtion viranomaiset ovat lisäksi velvollisia antamaan salassapitosäännösten estämättä tilastokeskukselle tilastojen laatimisen kannalta välttämättömät tiedot, jotka kuvaavat henkilön, yrityksen tai yhteisön omistaman tai hallitseman rakennuksen lämmitysenergiamuotoa ja energiankäyttöä.

Arkaluonteisia henkilötietoja saa 1 momentin 1, 3, 7, 9 ja 10 kohdan lisäksi kerätä tiedonantajilta vain silloin, kun arkaluonteinen tieto on vaikuttanut välittömästi koulutuksen, etuuden tai palvelun saantiin tai sen muotoon taikka kun se ilmenee välillisesti koulutuksen, etuuden tai palvelun saantia tai viranomaisen päätöstä tai liikenneonnettomuuden tai tapaturman syitä ja seurauksia koskevista tiedoista.

18 §

Yrityksiä ja yhteisöjä koskevien tietojen julkisuus

Elinkein- ja ammatinharjoittajien, yhteisöjen ja säätiöiden osalta julkisia ovat tiedot:

1) yritys- ja yhteisötunnuksesta ja sen voimassaoloajasta, oikeudellisesta muodosta, nimestä, toimialasta, kielitunnuksesta, kotikunnasta sekä osoitteesta ja muista yhteystiedoista;

4) liikevaihdon suuruusluokasta ja yrityksen/toiminnan tyypiluokittelusta;

7) arvonlisäverovelvollisuudesta, alkutuotajuudesta, työnantajana toimimisesta ja ennakkoperintärekisteriin merkitsemisestä;

19 §

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen

Sen lisäksi, mitä 13 §:n 1-4 momentissa säädetään, tilastokeskus voi luovuttaa tieteellistä tutkimusta ja yhteiskuntaoloja koskevaa tilastollista selvitystä varten tunnistetietoi-
neen tiedot iästä, sukupuolesta, koulutuksesta, ammatista ja sosioekonomisesta asemasta edellyttäen, että tietojen saajalla on henkilö-
tietolain mukainen oikeus käsitellä näitä tietoja.

6 luku

Erinäiset säännökset

22 §

Ulkopuolisten palvelujen käyttö

Tilastoja laativa viranomais- tai yksityinen voi antaa toimeksiantona suoritettavaksi tilastotuotannon eri vaiheisiin liittyviä osatehtäviä tai tukitehtäviä. Toimeksiantojen käyttöä ja ehtoja harkittaessa ja valvontaa järjestettäessä on erityisesti otettava huomioon yksityiselämän

ja henkilötietojen suojaa sekä liike- tai ammattisalaisuuden suojaa koskevat näkökohdat.

23 §

Uhkasakko

Jos tiedonantovelvollinen laiminlyö tietojen antamisen määräaikana, voi 2 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitettu tilastoviranomainen asettaa tietojen antamisen tehoteeksi uhkasakon siten, kuin siitä uhkasakko-
laissa (1113/1990) säädetään. Uhkasakon asettamisen edellytyksenä on 6 §:ssä tarkoitettujen neuvottelujen käyminen.

24 §

Tilastosalaisuuden rikkominen

Rangaistus 12 ja 13 §:ssä säädetyn salassapitovelvollisuuden sekä vaitiolovelvollisuuden ja hyväksikäyttökiellon rikkomisesta tuomitaan rikoslain (39/1889) 38 luvun 1 tai 2 §:n mukaan, jollei teko ole rangaistava rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan tai siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.

26 §

Hallintopäätöksen tiedoksiantaminen

Tilastoja laativan viranomaisen päätös saadaan antaa asianosaiselle tiedoksi lähettämällä se postitse. Jollei valituksen yhteydessä muuta näytetä, katsotaan valittajan saaneen päätöksestä tiedon seitsemäntenä päivänä sen jälkeen, kun päätös on annettu postin kuljettavaksi. Tilastoja laativan viranomaisen päätös voidaan antaa asianosaisille tiedoksi myös sähköisesti siten, kuin sähköisestä asi-
oinnista viranomaistoiminnassa annetussa laissa (13/2003) säädetään.

27 §

Oikaisuvaatimus ja muutoksenhaku

Se, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta tilastoja laativan viranomaisen tämän lain nojalla tekemä päätös koskee, saa vaatia siihen oikaisua tältä viranomaiselta siten kuin hallintolaissa (434/2003) säädetään.

Tilastoja laativan viranomaisen oikaisuvaatimuksen johdosta antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana, jollei valitusviranomaisen kiellä täytäntöönpanoa.

Tämä laki tulee voimaan X päivänä xxxkuuta 201X.

Tilastoviranomaisen ja tilastoja laativan muun viranomaisen on saatettava tilastotoimen tietojärjestelmänsä tämän lain mukaisiksi X kuukauden/vuoden kuluessa tämän lain voimaantulosta.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

1.2

Laki

maaseutuelinkeinotilastoista annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maaseutuelinkeinotilastoista annetun lain (1197/1996) 2 §:n 3 momentti ja 3 § seuraavasti:

2 §

Tiedonantovelvollisuus

Maatalousyrittäjien eläkelaitos on velvollinen antamaan tietopalvelukeskukselle salassapitosäännösten estämättä hallussaan olevat maatilaan, sen hallintaan ja maatalouslomituspalvelujen käyttöön liittyvät tiedot sekä maatilain omistajaa ja haltijaa koskevat nimi-, henkilötunnus- ja osoitetiedot 1 §:ssä mainittujen toimintojen harjoittajista.

3 §

Tietojen käsittely, salassapito ja luovuttaminen.

Tätä lakia sovelletaan myös maaseutuelinkeinohallinnon tietojärjestelmistä annetun

lain (284/2008) mukaisen rekisterinpidon yhteydessä kerättyihin tilastotietoihin.

Tietojen keräämisen perusteissa ja järjestämisessä, tietojen käsittelyssä ja tilastojen laatimisessa sekä tietojen salassapidossa ja luovuttamisessa noudatetaan, mitä tilastolaisissa (280/2004) säädetään.

Sen estämättä, mitä tilastolain 13 §:ssä säädetään, tietopalvelukeskus voi luovuttaa tieteellistä tutkimusta ja tilastollista selvitystä varten myös tunnistetiedoilla tiedot iästä, sukupuolesta, koulutuksesta ja ammatista edellyttäen, että tietojen saajalla on henkilötietolain (523/1999) mukainen oikeus kerätä ja tallettaa näitä tietoja.

Tämä laki tulee voimaan X päivänä xxxkuuta 201X.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Lag

om ändring av statistiklagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i statistiklagen (280/2004) 1 § 3 mom., 2 § 2 mom. 1 punkten, 3 §, 9 § 1 mom., 10 § 1 mom., 12 § 1 mom., 13 §, 15 § 1 mom. 3, 6 och 9 punkten samt 5 mom., 18 § 2 mom. 1, 4 och 7 punkten, 19 § 1 mom., 22 §, 23 § sådan den lyder i lag 1439/2009, 24 § 1 mom., 26 § samt 27 § och rubriken för 27 §, samt

fogas till lagens 2 § ett nytt 3 mom., till lagen nya 10 a, 13 a och 13 b § samt till 15 § ett nytt 2 mom., varvid det nuvarande 2-5 mom. blir 3-6 mom., som följer:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens tillämpningsområde

I fråga om statistik som ingår i Europeiska gemenskapens statistiska program tillämpas Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 223/2009 om europeisk statistik. Bestämmelserna i denna lag tillämpas dock till den del ovan avsedda förordning inte är tillämplig.

2 §

Statens statistikväsen och myndigheter som framställer statistik

I denna lag avses med

1) statistikmyndigheter statistikcentralen som allmän myndighet inom statens statistikväsen liksom även jord- och skogsbruksministeriets informationstjänstcentral, tullstyrelsen samt institutet för hälsa och välfärd när de sköter lagstadgade uppgifter i anknytning till statistikframställning,

Statistikmyndigheterna och andra myndigheter som framställer statistik är yrkesmässigt oberoende när de sköter uppgifter som omedelbart anknyter till utvecklande, fram-

ställning och spridning av statistik. Dessa myndigheter ska arbeta opartiskt, objektivt, tillförlitligt och kostnadseffektivt samt sörja för att statistiksekretessen iakttas.

3 §

Lagens syfte

För att säkerställa tillgången till tillförlitliga statistiska uppgifter som behövs för beslutsfattandet och planeringen i samhället och för att uppfylla förpliktelser i anslutning till det internationella statistiksamarbetet är syftet med denna lag att förenhetliga och effektivisera de principer och förfaringssätt som tillämpas vid insamlingen, bearbetningen, användningen, utlämnandet och förvaringen av uppgifter, att främja en god statistiksed inom statens statistikväsen samt att säkerställa att rättigheterna förverkligas för dem som lämnar uppgifter för statistiska ändamål eller som uppgifterna gäller. Syftet med lagen är även att främja att uppgifter som insamlats för statistiska ändamål används i vetenskaplig forskning och i statistiska utredningar av samhällsförhållandena.

2 kap.

Insamling av uppgifter

9 §

Informationsskyldighet när uppgifter samlas in

En myndighet som framställer statistik ska när uppgifter samlas in skriftligen eller på något annat ändamålsenligt sätt ge uppgiftslämnarna en redogörelse för ändamålet med uppgifterna, vilka förfaringssätt som används vid framställning av statistiken, huruvida uppgiftsskyldighet föreligger och motiveringen till den eller huruvida det är frivilligt att lämna uppgifter, uppgiftslämnarens rättigheter, hur skyddet av uppgifterna har ordnats samt förvaringstiderna för dem och andra nödvändiga omständigheter som påverkar lämnandet av uppgifter. Om det är frivilligt att lämna uppgifter ska den myndighet som samlar in uppgifterna underrätta också uppgiftslämnarnas företrädare om detta.

3 kap.

Bearbetning av uppgifter och framställning av statistik

10 §

Principer vid bearbetning av uppgifter

Vid sammanslagning, förvaring, förstöring eller övrig bearbetning av uppgifter som samlats in för statistiska ändamål ska man se till att ingens skydd för privatlivet eller personuppgifter eller affärs- eller yrkeshemlighet äventyras.

10 a §

Förvaringstid för uppgifter

En statistikmyndighet och övriga myndigheter som framställer statistik får förvara uppgifter som insamlats för statistiska ändamål så länge det är nödvändigt med tanke på genomförande av ändamålet med denna lag, om det inte föreskrivs om förvaring av uppgifter på annat sätt i någon annan lag om en ovan avsedd myndighet. Efter detta ska uppgifterna förstöras inom ett år, om inte arkivverket med stöd av arkivlagen (831/1994) bestämmer att uppgifterna ska förvaras varaktigt. När man bedömer nödvändigheten av

att bevara uppgifterna ska man beakta vad som föreskrivs i 12 § 2 mom. i personuppgiftslagen.

4 kap.

Utlämnande av uppgifter som samlats in för statistiska ändamål

12 §

Sekretessbelagda och offentliga uppgifter

I fråga om offentlighet och sekretess beträffande uppgifter som lämnats för statistiska ändamål samt tystnadsplikt och förbud mot utnyttjande beträffande dessa uppgifter gäller bestämmelserna i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Lagens 24 § 1 mom. 16 punkt gäller likväl inte uppgifter som en myndighet som framställer statistik förfogar över och som beskriver statliga och kommunala myndigheter, deras verksamhet och uppgifter samt produktionen av offentlig service, och inte heller uppgifter som gäller företag och sammanslutningar enligt 18 § i denna lag.

13 §

Utlämnande av sekretessbelagda uppgifter

Oberoende av vad som någon annanstans i lag föreskrivs om myndigheternas skyldighet att lämna ut sekretessbelagda uppgifter, kan sekretessbelagda uppgifter som en statistikmyndighet erhållit för statistiska ändamål lämnas ut till utomstående endast på de grunder som anges i denna lag eller i någon annan lag som särskilt gäller statens statistikväsen eller med uttryckligt samtycke av den som uppgifterna gäller. Dessa uppgifter får inte lämnas ut för att användas vid undersökningar eller utredningar, tillsyn, rättegångar, administrativt beslutsfattande eller vid någon annan motsvarande behandling av ärenden som gäller personer, företag, sammanslutningar eller stiftelser.

En statistikmyndighet kan lämna ut sekretessbelagda uppgifter som den samlat in för statistiska ändamål

1) för statistiska utredningar som gäller vetenskaplig forskning och samhällsförhållandena,

2) för en annan statistikmyndighet för utvecklande, framställning och kvalitetsförbättring av statistik som hör till den myndighetens verksamhetsområde,

3) för andra myndigheter som hör till det europeiska statistiksystemet (ESS-myndighet) för utvecklande, framställning och kvalitetsförbättring av sådan europeisk statistik som ESS-myndigheten svarar för,

4) för Finlands Bank för utvecklande, framställning och kvalitetsförbättring av sådan europeisk statistik som Finlands Bank svarar för.

En statistikmyndighet får inte i situationer som avses i 2 mom. 1 punkten överlåta sådana identifikationsuppgifter för en statistisk enhet på basis av vilka enheten kan identifieras direkt. En statistikmyndighet kan emellertid i situationer som avses ovan ge tillgång till sådana sekretessbelagda uppgifter på basis av vilka den statistiska enheten kan identifieras indirekt. Nödvändiga identifikationsuppgifter kan lämnas ut i situationer som avses i 2 mom. 2-4 punkten.

Statistikmyndigheten beslutar om utlämnande av uppgifter och vem som ska ges tillgång till uppgifterna. Uppgifter som utlämnats eller som någon fått tillgång till får inte utlämnas vidare, om inte statistikmyndigheten ger sitt tillstånd för detta. På beviljande av tillstånd som gäller utlämnande av eller tillgång till uppgifter tillämpas i övrigt 28 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet.

Bestämmelserna i 1-4 mom. utgör inget hinder för att uppgifterna lämnas tillbaka till den myndighet som har tillställt statistikmyndigheten uppgiftsmaterialet.

På utlämnande av uppgifter som övriga myndigheter som framställer statistik särskilt har samlat in för statistiska ändamål tillämpas 28 § i lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet. Det är likväl alltid dessa övriga myndigheter som framställer statistik som beslutar om beviljande av tillstånd.

13 a §

Filer avsedda för offentligt bruk

Oberoende av den sekretess som avses i 12 § kan en statistikmyndighet producera och överlåta sådana filer för offentligt bruk som framställts av uppgifter som samlats in för statistiska ändamål och från vilka identifikationsuppgifterna har avlägsnats och som har bearbetats på ett sådant sätt att den statistiska enheten inte kan identifieras direkt eller indirekt.

13 b §

Sätt och metoder för att lämna ut uppgifter

Uppgifter som insamlats för statistiska ändamål får lämnas ut med hjälp av en teknisk anslutning, i något annat format som kan behandlas tekniskt eller elektroniskt, i skriftlig form eller på något annat för ändamålet lämpligt, tryggt och tillförlitligt sätt.

5 kap.

Bestämmelser om statistikcentralens statistikföring

15 §

Statistikcentralens rätt att samla in personuppgifter med stöd av uppgiftsskyldighet

Statliga myndigheter är trots sekretessbestämmelserna skyldiga att lämna statistikcentralen de personuppgifter som är nödvändiga för statistikframställningen och som beskriver en persons

3) inkomster, sociala förmåner, förmögenhet, ägande, besittning och övriga ekonomiska ställning,

6) delaktighet i trafikolyckor och olycksfall samt orsakerna till och följderna av dem,

9) anlitan av polisens, gränsbevakningsväsendets och tullstyrelsens tjänster eller egenskap av föremål för dessa myndigheters verksamhet,

Statliga myndigheter är trots sekretessbestämmelserna dessutom skyldiga att lämna statistikcentralen uppgifter som är nödvändiga för framställande av statistik och som beskriver energiformen för uppvärmning och energianvändningen i byggnader som ägs eller innehas av en person, ett företag eller en sammanslutning.

Känsliga personuppgifter får utöver 1 mom. 1, 3, 7, 9 och 10 punkten samlas in hos uppgiftslämnarna bara när en känslig uppgift direkt har påverkat erhållandet av utbildning, förmåner eller service eller den form i vilken de ges eller när den känsliga uppgiften indirekt framgår av uppgifter som gäller erhållandet av utbildning, förmåner eller service, myndighetsbeslut eller orsakerna till och följderna av en trafikolycka eller ett olycksfall.

18 §

Offentlighet i fråga om uppgifter om företag och sammanslutningar

Följande uppgifter om näringsidkare, yrkesutövare, sammanslutningar och stiftelser är offentliga:

1) uppgifter om företags- och organisationsnummer och ett sådant nummers giltighetstid samt om juridisk form, namn, bransch, språksignum, hemkommun samt adress och annan kontaktinformation,

4) uppgifter om omsättningens storleksklass och om typindelning av företag eller verksamhet,

7) uppgifter om mervärdesskattskyldighet, egenskap av primärproducent, verksamhet som arbetsgivare och anteckning i förskotts-
uppbördsregistret,

19 §

Utlämnande av sekretessbelagda uppgifter

Utöver det som föreskrivs i 13 § 1–4 mom. kan statistikcentralen för vetenskaplig forskning och statistiska utredningar av samhällsförhållandena lämna ut uppgifter jämte identifikationsuppgifter om ålder, kön, utbildning, yrke och socioekonomisk ställning under förutsättning att den som får uppgifterna har rätt enligt personuppgiftslagen att behandla dessa uppgifter.

6 kap.

Särskilda bestämmelser

22 §

Användning av utomstående tjänster

En myndighet som framställer statistik kan låta utomstående utföra deluppdrag eller stöduppdrag som hänför sig till statistikproduktionens olika skeden. När myndigheten överväger att anlita utomstående och utarbetar villkor för uppdraget samt ordnar övervakningen ska den speciellt beakta synpunkterna på skyddet för privatliv och personuppgifter samt skyddet för affärs- eller yrkeshemligheter.

23 §

Vite

Om en uppgiftsskyldig försummar att lämna uppgifter inom utsatt tid, kan den statistikmyndighet som avses i 2 § 2 mom. 1 punkten förena skyldigheten att lämna uppgifter med vite så som det bestäms i viteslagen (1113/1990). Ett villkor för att vite ska kunna föreläggas är att samråd enligt 6 § har ordnats.

24 §

Brott mot statistiksekretess

Till straff för brott mot sekretessskyldigheten enligt 12 och 13 § samt mot tystnadsplikten och förbudet mot utnyttjande döms enligt 38 kap. 1 eller 2 § i strafflagen (39/1889), om inte gärningen utgör brott enligt 40 kap. 5 § i strafflagen eller strängare straff för den föreskrivs på något annat ställe i lag.

26 §

Delgivning av förvaltningsbeslut

Beslut av myndigheter som framställer statistik får delges dem som saken gäller med posten. Om inte något annat visas i samband med besvär, anses ändringssökanden ha fått del av beslutet den sjunde dagen efter den dag då beslutet postades. Beslut av myndigheter som framställer statistik kan också delges dem som saken gäller elektroniskt så som föreskrivs i lagen om elektronisk kommunikation i myndigheternas verksamhet (13/2003).

27 §

Begäran om omprövning och ändringssökande

Den vars rätt, intresse eller skyldighet berörs av ett beslut fattat med stöd av denna lag av den myndighet som framställer statistik får begära omprövning i beslutet av denna myndighet så som det föreskrivs i förvaltningslagen (434/2003).

Ändring i beslut som myndigheter som framställer statistik har fattat på grund av begäran om omprövning får sökas genom besvär enligt förvaltningsprocesslagen (586/1996). Ett beslut kan verkställas trots att det inte vunnit laga kraft, om inte besvärsmyndigheten förbjuder verkställigheten.

Denna lag träder i kraft den xx xxxx 201x.

Statistikmyndigheterna och övriga myndigheter som framställer statistik ska se till att deras datasystem för statistikväsendet är förenliga med denna lag inom x månader/år från lagens ikraftträdande.

Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.

Lag

om ändring av 2 och 3 § i lagen om landsbygdsnäringsstatistik

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om landsbygdsnäringsstatistik (1197/1996) 2 § 3 mom. och 3 § som följer:

2 §

Uppgiftsskyldighet

Lantbruksföretagarnas pensionsanstalt är utan hinder av sekretessbestämmelserna skyldig att lämna informationstjänstcentralen de uppgifter som pensionsanstalten har om en gårdsbruksenhet, besittningen av den och anlita av avbytarservice för lantbruksföretagare samt namn-, personbetecknings- och adressuppgifter för ägaren och innehavaren av gårdsbruksenheten i fråga om dem som bedriver verksamhet som avses i 1 §.

3 §

Insamlande, hemlighållande och utlämnande av uppgifter

Denna lag tillämpas även på statistiska uppgifter som insamlats i samband med re-

gisterföringen enligt lagen om landsbygds-näringsförvaltningens informationssystem (284/2008).

I fråga om grunderna för och organisering- en av insamlandet av uppgifter, bearbetning- en av uppgifter och uppgörandet av statistik samt hemlighållandet och utlämnandet av uppgifter iakttas statistiklagen (280/2004).

Utän hinder av 13 § i statistiklagen kan in- formationstjänstcentralen för vetenskaplig forskning och statistiska utredningar även lämna ut med identifikationsuppgifter för- sedda uppgifter om ålder, kön, utbildning och yrke, under förutsättning att den som får uppgifterna har rätt enligt personuppgifts- lagen (523/1999) att samla in och lagra dessa uppgifter.

Denna lag träder i kraft den xx xxxx 201x.

Åtgärder som krävs för verkställigheten av denna lag får vidtas innan lagen träder i kraft.

Eriävä mielipide Tilastolain uudistamista valmisteleavan työryhmän esitykseen

Tilastokeskuksen, Tullihallituksen ja Tiken, Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskuksen edustajina jätämme eriävän mielipiteen tilastolain uudistamista valmistelleen työryhmän loppuraporttiin esitettyjen tilastolain 13 § 3 momentin perustelujen ja lain taannehtivan soveltamisen osalta. Tilastoviranomaisten kannalta näillä asioilla on erittäin suuri merkitys, sillä tilastolain ensisijainen tarkoitus on turvata tilastojen tuottamisen edellytykset. Yhteiskunnassa vallitseva luottamus tilastoviranomaisia kohtaan on ehdoton edellytys kerätessä tietoja tilastotarkoituksiin.

Työryhmän esityksen mukaan lakiesityksen yhtenä tarkoituksena on edistää ja tehdä entistä paremmin mahdolliseksi tilastotarkoituksiin kerättyjen, salassa pidettävien tietojen käyttäminen tutkimustarkoituksiin. Lakiesityksessä on myös tarkoitus saattaa kansallinen tilastolaki yhteensopivaksi EU:n tilastoasetuksen (EY) N:o 223/2009 kanssa. Lakiesityksen 13 § 3 momentin perusteluissa näitä pyrkimyksiä on kuitenkin toteutettu liian pitkälle menevästi. Tilastoviranomaiselle kuuluvaa harkintavaltaa on rajoitettu olennaisesti, eikä ole riittävästi otettu huomioon EU:n tilastoasetuksen soveltamisalan rajoituksia. Perustelut tulisi tältä osin kirjoittaa niin, että ne mahdollistavat tilastoviranomaiselle kuuluvan tapauskohtaisen kokonaisharkinnan - erityisesti annettaessa käyttöoikeus sellaisiin tietoihin, joiden perusteella tilastoyksikkö voidaan tunnistaa välillisesti. Lakiesityksen perusteluissa tulisi mainita myös lain taannehtivaa soveltamista koskevat rajoitukset.

1) Suora ja välillinen tunnistaminen

Lakiesityksen 13 § 3 momentin perusteluissa viitataan tilastoyksikön käsitteen ja suoran tunnistamisen osalta EU:n tilastoasetuksen määritelmiin. Tilastoyksiköitä ja suoran tunnistamisen mahdollistavia tietoja ei kuitenkaan voida tyhjentävästi luetella. EU:n tilastoasetuksen tilastoyksikön ja suoran tunnistamisen määritelmät ovat EU:n tilastoasetuksen soveltamisalasta johtuen kansallisen tilastolain kannalta liian kapea-alaisia. Monet muutkin tiedot, kuten tarkat ominaisuustiedot ja tarkat aluetiedot, ovat suoraan tunnistamiseen rinnastuvia varman tunnistamisen välineitä.

Lakiesityksen 13 § 2 momentin 1-kohdan mukaan *tilastoviranomainen voi luovuttaa tilastotarkoituksiin keräämiään salassa pidettäviä tietoja tieteellistä tutkimusta ja yhteiskuntaoloja koskevaa tilastollista selvitystä varten*. Esityksen uuden 13 § 3 momentin mukaan *tilastoviranomainen ei saa luovuttaa 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa sellaisia tilastoyksikön tunnistetietoja, joiden perusteella tilastoyksikkö voidaan tunnistaa suoraan*. *Tilastoviranomainen voi kuitenkin edellä tarkoitetuissa tilanteissa antaa käyttöoikeuden sellaisiin salassa pidettäviin tietoihin, joiden perusteella tilastoyksikkö voidaan tunnistaa välillisesti*. Lakiesityksen 13 § 3 momentin tarkoituksena on helpottaa tilastotarkoituksiin kerättyjen tietojen saattamista tutkimuskäyttöön niin, ettei täydellistä yksikkötason aineiston anonymisointia aina edellytetäisi.

Muutosehdotusta on perusteltu EU:n tilastoasetuksella (EY) N:o 223/2009. Tämän asetuksen soveltamisala kattaa kuitenkin vain ns. Euroopan tilastojärjestelmän piiriin kuuluvat tilastot, joilla tarkoitetaan yhteisön toimien toteuttamiseen tarvittavia tilastoja. Myös EU:n tilastoasetuksen 3 artiklan määritelmät on rajattu vain tämän asetuksen

soveltamisalaan kuuluviin tilastoihin. Tilastoviranomaisten tilastotarkoituksiin keräämät tiedot ja tuottamat tilastot ovat kuitenkin huomattavasti laajempialaisia kuin EU:n tilastoasetuksen kattamat tiedot.

Lakiesityksen perusteluihin on sisällytetty tilastoyksikön määritelmä, jolla on merkitystä suoraa ja välillistä tunnistamista määriteltäessä. Perusteluissa viitataan tilastoyksikön määrittelyssä EU:n tilastoasetuksen määritelmään (luonnollinen henkilö, kotitalous, talouden toimija ja muu yritys, johon tiedot viittaavat), jota on esityksen perusteluissa laajennettu tapahtumilla, kuten rikos tai liikenneonnettomuus. Tilastoyksikön yleinen määritelmä on kuitenkin vakiintuneesti oleellisesti laajempi: ”*Tilastoyksikkö on se tilastollinen perusyksikkö, jota tilastointi koskee, esim. Suomen kansalainen, kotitalous tai kunta, mutta se voi olla myös tapahtuma, kuten rikos tai liikenneonnettomuus.*” YK:n (UNECE) määritelmän mukaan myös esim. maantieteelliset alueet ovat tilastoyksiköitä:

Statistical units are entities, respondents to a survey or things used for purposes of calculation or measurement. Statistical units are units of observation for which data are collected or derived. They include, among others, businesses, government institutions, individual organisations, institutions, persons, groups, geographical areas and events.

Myös suoran ja välillisen tunnistamisen määritelmät nojaavat esityksen perusteluissa EU:n tilastoasetukseen. Suora tunnistaminen on rajattu tarkoittamaan tässä asetuksessa mainittuja tietoja (nimi, osoite tai julkisesti saatavilla oleva tunnistusnumero). Kuten tilastoyksikköä määriteltäessä, tässäkään yhteydessä ei ole otettu huomioon, että suora tunnistaminen on EU:n tilastoasetuksessa ollut tarkoituksenmukaista rajata mainittuihin tietoihin, koska säädös koskee vain Euroopan tilastojärjestelmää nyky muodossaan. Tilastolaissa mahdollisuus luovuttaa tietoja tutkimuskäyttöön koskee kuitenkin kaikkia tilastotarkoituksiin kerättyjä tietoja eli huomattavasti laajempaa tilastojen ja tietojen joukkoa. Tässä viitekehyksessä suoran tunnistamisen mahdollisuudet ovat luonnollisesti paljon laajemmat kuin EU:n tilastoasetuksen yhteydessä.

Esim. väestötietojärjestelmässä käytössä oleva kotipaikkatunnus (yksilöi asunnon huoneiston tarkkuudella) ja myös henkilön asuinpaikan taikka yrityksen sijaintipaikan koordinaatit voivat olla osoitetietoon rinnastuvia suoran tunnistamisen mahdollistavia tietoja. Samoin monet muut tiedot, kuten tarkat ominaisuustiedot (mm. ammatti- tai koulutustieto), tarkat aluetiedot, jollaisia ovat esim. tarkat karttaruuduittaiset sijaintitiedot, voivat olla edellä tarkoitettussa mielessä suoraan tunnistamiseen vertautuvia välineitä. Tällöin tunnistaminen rinnastuu käsitteellisesti varmaan tunnistamiseen, jolloin tutkimuskäyttöön tarkoitettussa aineistossa on vain yksi tietty ominaisuutta edustava tapaus, joka on vaivatta yksilöitävissä.

Tilastoyksikön määritelmä sekä suoran ja välillisen tunnistamisen määrittely on lakiesityksen perusteluissa tehty liian kapea-alaisesti viitaten lähes yksinomaan EU:n tilastoasetuksen määritelmiin. Tässä asetuksessa käytetyt tilastoyksikön ja suoran tunnistamisen määritelmät eivät siten kansallisen tilastolain kannalta ole kattavia.

2) Kokonaisharkinta

Lakiesityksen 13 § 3 momentin perusteluissa tilastoviranomaisen harkintavaltaa on rajoitettu liikaa ottaen huomioon, että tilastoviranomaisen tulee huolehtia tilastotarkoituksiin kerättyjen tietojen osalta tietosuojasta ja salassapidosta.

Yksittäisen tutkimuksen tekemistä varten tulee luovuttaa vain ne yksikötason tiedot, jotka ovat perusteltuja ja välttämättömiä tutkimuksen tekemiseksi. Tilastoviranomaisen tulee tapauksittain tehtävän kokonaisarvion perusteella voida harkita, missä laajuudessa ja millä tarkkuudella yksikötason tutkimusaineisto on perustellusti tarpeen, ja missä määrin on välttämätöntä ja mahdollista antaa käyttöoikeus sellaisiin salassa pidettäviin tietoihin, joiden perusteella tilastoyksikkö voidaan tunnistaa välillisesti.

Nyt kirjoitetussa muodossa lakiesitykseen kirjatut perustelut eivät jätä tilastoviranomaisille riittävää mahdollisuutta kokonaisuutensa ja huolehtia laissa edellytetystä henkilöitä koskevasta tietosuojasta ja yritystietojen salassapidosta. Esityksen perusteissa tulisi selkeästi tuoda esiin, että tällainen viranomaisen harkinta on lain soveltamisen ja tulkinnan kannalta välttämätöntä. Tilastoviranomaisille asialla on erittäin suuri merkitys, sillä tilastolain ensisijainen tarkoitus on turvata tilastojen tuottamisen edellytykset. Tietojen kerääminen tilastotarkoituksiin perustuu siihen, että yhteiskunnassa vallitsee luottamus tilastoviranomaisia kohtaan eikä synny pienintäkään epäilyä siitä, etteivätkö tilastoviranomaiset huolehtisi asianmukaisesti tietosuojasta ja tilastosalaisuuden säilymisestä.

Annaessa käyttöoikeus välillisesti tunnistettavissa olevien tietojen tutkimuskäyttöön on säännöstä yksittäistapaukseen sovellettaessa otettava huomioon, että suorien tunnistetietojen ohella muutkin tiedot voivat johtaa esim. henkilön tai yrityksen tarkkaan yksilöimiseen. Välillinen tunnistaminen voi tapauksesta riippuen olla huomattavan helppoa. Säännöksen soveltamisen tuleekin perustua tapauksittaiseen kokonaisarvioon. Yksittäisen tutkimuksen tekemistä varten tulee luovuttaa vain ne tiedot, jotka tutkimuksen tekemiseksi ovat perusteltuja ja välttämättömiä (ns. need to know -periaate). Tämä periaate on ilmaistu myös henkilötietolaissa.

Tutkimusaineiston laajuus ja yksittäisten tietojen tarkkuus on perusteltava tarkkaan käyttöluvapahakemuksessa. Aineistoa voidaan sitten tapauskohtaisen harkinnan perusteella rajoittaa esim. luokittelemalla tai karkeistamalla sitä taikka antamalla käyttöön kokonaisaineiston sijaan vain rajoitettu otos. Tilastoviranomaisen harkinnan mahdollisuuden tulee tällaisessa yhteydessä ulottua myös edellä mainittuihin välillisen mutta varman tunnistamisen mahdollistaviin ominaisuuksiin kuten aineiston aluetiedon tarkkuus, erityinen ammatti, harvinainen sairaus jne. Harkinnan piiriin kuuluvat myös mahdolliset tutkimuseettiset kysymykset.

Tilastokeskuksen tutkimuskäyttöön luovuttamat anonymisoidut henkilöperustaiset tutkimusaineistot ovat olleet luonteeltaan erittäin laajoja, yksityiskohtaisia ja arkaluonteisia tietoja sisältäviä. Tällaisista aineistoista yksittäisen henkilön epäsuora tunnistaminen voi olla hyvin helppoa. Myös yrityksiä ja toimipaikkoja koskevat aineistot muuttuvat usein helposti tunnistettaviksi sisältämiensä tietojen ja harvojen tapausten vuoksi. Lisäksi ammatinharjoittajiin tulee soveltaa henkilötietolain mukaista tiedonluovutusta, mikä tulee huomioida yritystietojen käsittelyssä usealla eri toimialueella.

Kun tilastotarkoituksiin kerättyjä tietoja voidaan luovuttaa tutkimuskäyttöön siten, että välillinen tunnistaminen on mahdollista, tilastoviranomaisen tulee voida huolehtia siitä, että tietojen käyttö tapahtuu niin, että välillinen tunnistaminen ei ole tarpeettoman helppoa ja että tietojen tutkimuskäyttö tapahtuu teknisesti turvallisella ja tietosuojasta huolehtimisen kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Käyttöoikeuden toteuttamiseen tulee myös liittyä riittävä ja asianmukainen valvonta, koska tilastolain

säännösten vastainen käyttö ja käyttöön liittyvien lupaehtojen rikkominen on lakiesityksessä sanktioitu.

Merkittävä osa yrityksiä koskevista tilastoaineistoista, joita lakiesityksen perusteella luovutettaisiin välillisesti tunnistettavassa muodossa, sisältää yritysten viranomaisille antamia liikesalaisuuksiksi katsottavia tietoja. Käytännössä yritysaineistoja tutkimuskäyttöön luovutettaessa olisi kyseessä salassa pidettävien tietojen luovuttaminen. Liikesalaisuuksien turvaaminen edellyttää tutkimuskäyttöön tietoja luovuttavalta viranomaiselta samanlaista harkintavaltaa ja tietosuojakäytäntöjä kuin kyseisiä tietoja muuhun viranomaistoimintaan käytettäessä.

Esimerkiksi tullihallinnon toiminnassa liikesalaisuuksien suoja on toteutettu rajaamalla käyttöoikeudet ja aineiston tekniset käyttömahdollisuudet vain niille virkailijoille, joiden tehtäviin kyseisten aineistojen käsittely kuuluu. Samoin tullihallinnon virkailijoista ja niistä ulkoisten it-palvelutuottajien henkilöistä, joilla on pääsy tullihallinnon tietoaaineistoihin, tehdään erillinen turvallisuus selvitys.

Kun lakiesityksessä kaikki liikesalaisuuksien suojaan liittyvät käytänteet on jätetty luovutus päätöksiä tekevien viranomaisten harkintaan, on ensiarvoisen tärkeää että tämä harkintavalta on riittävä. Liikesalaisuuksien mahdollisen paljastumisen haittariskiä voitaisiin myös olennaisesti vähentää toteamalla lakiesityksessä, että vain riittävän vanhoja yritysaineistoja luovutettaisiin tutkimuskäyttöön välillisesti tunnistettavassa muodossa.

3) Lain taannehtivuus

Lakiesityksen 28 §:n voimaantulo- ja siirtymäsäännöksissä ei ole otettu huomioon lain takautuvaan soveltamiseen liittyviä rajoituksia. Lakiesityksen 13 § 3 momentilla ei ole taannehtivaa vaikutusta mm. sellaisiin tilastotarkoituksiin kerättyihin henkilöitä, asutokuntia tai kotitalouksia koskeviin yksikkötason aineistoihin, joiden osalta tiedonkeruun yhteydessä ei ole mainittu käyttötarkoituksena tutkimuskäyttöä tai joissa tiedot on kerätty kertoen tiedonantajille, ettei yksittäistä tiedonantajaa voida tunnistaa.

Voimassa olevan tilastolain 9 §:n mukaan tilastoviranomainen on velvollinen informoimaan tiedonantajia mm. tietojen käyttötarkoituksesta. Suorassa henkilötiedonkeruussa eli haastattelututkimuksissa ei ole tiedonantovelvoitetta ja haastateltaville on henkilötietolain mukaisesti kerrottu tietojen käyttötarkoitukset ja tietojen luovuttamisen osalta kerrottu, ettei niitä luovuteta siten, että yksittäinen vastaaja olisi tunnistettavissa. Mikäli tiedot on kerätty tilastotarkoituksiin erityislain nojalla, uudella tilastolailla ei ole taannehtivaa vaikutusta, vaan erillislain määräykset ovat ensisijaisia.

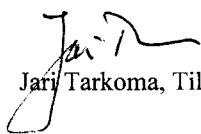
Lisäksi tilastoviranomaisilla on paljon epäsuoraa tiedonkeruuta, joka ei perustu tiedonantovelvollisuuteen vaan sopimuksiin. Sopimuksissa on sovittu tietojen käytöstä. Tilastokeskus saa esimerkiksi sopimus pohjaisesti Elinkeinoelämän keskusliitolta yritysten palkka-aineistoja, jotka se muutoin joutuisi keräämään suoraan yrityksiltä. On myös huomioitava, että osassa tilastointia koskevaa lainsäädäntöä tietojen käyttöoikeus on rajattu vain tilastointitarkoitukseen (esim. Euroopan Parlamentin ja Neuvoston asetus (EY) N:o 177/2008, tilastointiin tarkoitettujen yritysrekisterien laatimista koskevan yhteisen kehyksen vahvistamisesta).

Erityisesti harkittaessa käyttöoikeuden antamista välillisesti tunnistettaviin tietoihin tulee ottaa huomioon, että tiedonkeruun yhteydessä tiedonantajalle annettu informaatio kerättävien tietojen käyttötarkoituksesta, tietosuojasta ja salassapidosta sekä aineistoon mahdollisesti yhdisteltävistä muista tiedoista on sitova tilastolain uudistamisesta riippumatta. Lakia ei voida soveltaa taannehtivasti suostumuksen perusteella annettuihin tietoihin.

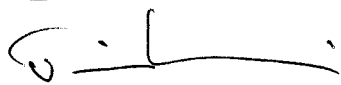
Tilastoeettisiin periaatteisiin kuuluu perehtyneenä annetun suostumuksen (informed consent) periaate. Tämä tarkoittaa sitä, että silloin kun tiedot kerätään suoraan tiedonantajilta vapaaehtoisuuteen perustuen, tietojen antamisen tulee perustua tietoiseen ja yksilöityyn suostumukseen. Tähän suostumukseen perustuu tietojen tutkimuskäytön oikeutus. Esim. tiedot, jotka on kerätty luvaten vastaajille, että henkilöt eivät ole muodostettavasta aineistosta (välillisestikään) tunnistettavissa, eivät ilman vastaajilta hankittua uutta suostumusta siirry välillisen tunnistamisen sisältävän tutkimuskäytön mahdollistavan uuden lain piiriin. Sama rajoitus voi liittyä yrityksiltä kerättyihin tietoihin. Olisi myös selvitettävä, missä määrin tilastotarkoituksiin hankittujen, sopimusperusteisten aineistojen tietoihin liittyy tällaisia (välillisen tunnistamisen mahdollisuuden sisältävää) tutkimuskäyttöä kuvatulla tavalla rajaavia seikkoja.

Helsinki 30. joulukuuta 2011

Tilastojohtaja

Jari Tarkoma, Tilastokeskus

Tilastojohtaja

Timo Koskimäki, Tullihallitus

Johtaja

Johanna Laiho-Kauranne,
Tike, Maa- ja metsätalousministeriön tietopalvelukeskus

ELINKEINOELÄMÄN KESKUSLIITON EDUSTAJAN ERIÄVÄ MIELIPIDE TILASTOLAIN UUDISTAMISTA VALMISTELEVAN TYÖRYHMÄN ESITYKSEEN

Elinkeinoelämän keskusliiton edustajana jätän eriävän mielipiteen tilastolain uudistamista valmistelleen työryhmän esitykseen koskien sen taannehtivaa soveltamista ja tilastolain 13 § 3 momentin perusteluja.

1. Lain taannehtiva soveltaminen

Työryhmän lakiesityksen 28 §:n voimaantulo- ja siirtymäsäännöksissä tulisi mielestäni ottaa huomioon lain takautuvaan soveltamiseen liittyvät rajoitukset.

Lakiesityksen 13 § 3 momentin mukaan tilastoviranomainen voi antaa käyttöoikeuden sellaisiin salassa pidettäviin tietoihin, joiden perusteella tilastoyksikkö voidaan tunnistaa välillisesti.

Tätä momenttia ei mielestäni voida taannehtivasti soveltaa sellaisiin tietoihin, jotka on kerätty kertoen tiedonantajille, ettei yksittäistä tiedonantajaa tai tiedon kohdetta voida tunnistaa ja joiden osalta tiedonantajalle ei ole tiedonkeruun yhteydessä kerrottu, että niiden käyttötarkoituksena on myös tutkimuskäyttö.

Voimassa olevan tilastolain 9 §:n mukaan tilastoviranomainen on velvollinen informoimaan tiedonantajia muun muassa tietojen käyttötarkoituksesta, tiedonantovelvollisuudesta perusteluineen ja tietojen suojaamisjärjestelyistä. Tätä lainkohtaa työryhmä ei esitä muutettavaksi.

Tiedonantovelvollisuuteen perustuvan tiedonkeruun lisäksi tilastoviranomaisilla on myös sopimukseen perustuvaa tiedonkeruuta, jolloin sopimuksissa on sovittu tietojen käytöstä. Näin on asian laita Elinkeinoelämän keskusliiton EK:n palkka-aineistoissa, jotka EK kerää yrityksiltä ja luovuttaa Tilastokeskukselle osapuolten keskinäisen sopimuksen perusteella. Elinkeinoelämän keskusliitto pitää keräämiensä palkka-aineistojen tietosuojaa erittäin tärkeänä, jotta tiedonantajien ja henkilöiden, joiden palkka- ja henkilötietoja aineistot sisältävät, luottamus tietojen käyttöön ja luottamuksellisuuteen säilyy.

Kun tilastoviranomainen harkitsee käyttöoikeuden antamista välillisesti tunnistettaviin tietoihin, sitovat tilastoviranomaista edelleen nykyisen tilastolain 9 §:n velvoitteet. Lakia ei näin ollen voida mielestäni soveltaa taannehtivasti suostumuksen perusteella annettuihin tietoihin.

2. Tilastolain 13 § 3 momentti ja sen perustelut tilastoviranomaisten harkinnasta tietoja luovutettaessa

Työryhmän lakiesityksen 13 § 3 momentissa tai sen perusteluissa tulisi mielestäni antaa tilastoviranomaisille mahdollisuus kokonaisharkintaan, kun kysymys on käyttöoikeuden antamisesta sellaisiin salassa pidettäviin tietoihin, joiden perusteella tilastoyksikkö voidaan tunnistaa välillisesti.

Tietojen kerääminen tilastotarkoituksiin perustuu siihen, että yhteiskunnassa vallitsee luottamus tilastoviranomaisiin ja siihen, että tilastoviranomaiset huolehtivat asianmukaisesti tietosuojasta ja tilastosalaisuuden säilymisestä. Merkittävä osa yritysten viranomaisille antamista ja yrityksiä koskevista tilastoaineistoista sisältää liikesalaisuuksiksi katsottavia tietoja. Näitä salassa pidettäviä tietoja voitaisiin lakiesityksen perusteella luovuttaa välillisesti tunnistettavassa muodossa tieteellistä tutkimusta ja yhteiskuntaoloja koskevaa tilastollista selvitystä varten.

Yrityksiä koskevien viranomaistietojen salassa pidosta on säädetty kuitenkin viranomaista koskevassa lainsäädännössä. Liikesalaisuuksien turvaaminen edellyttää tutkimuskäyttöön tietoja luovuttavalta viranomaiselta samanlaista mahdollisuutta harkintaan kuin kyseisiä tietoja varsinaiseen viranomaistoimintaan käytettäessä. Tietoja luovuttavalla viranomaisella on myös oltava valtuudet edellyttää tietoja tutkimustarkoituksiin käytettäessä samanlaisia tietosuojamenettelyjä kuin viranomaistoiminnassa. Tilastolaissa tulisikin kiinnittää erityistä huomiota liikesalaisuuden suojaan.

Esimerkiksi tullihallinnon toiminnassa liikesalaisuuksien suoja on toteutettu rajaamalla käyttöoikeudet ja aineiston tekniset käyttömahdollisuudet vain niille virkailijoille, joiden tehtäviin kyseisten aineistojen käsittely kuuluu. Samoin tullihallinnon virkailijoista ja niistä ulkoisten it-palvelutuottajien henkilöistä, joilla on pääsy tullihallinnon tietoaaineistoihin, tehdään erillinen turvallisuus selvitys.

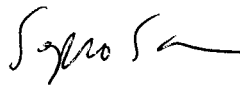
Lakiesityksessä tai sen perusteluissa ei ole kuvattu yksityiskohtaisesti salassa pidettävien tietojen luovuttamisen eikä välillisen tunnistamisen edellytyksiä. Näin ollen esimerkiksi liikesalaisuuksien suojaan liittyvät käytänteet on jätetty luovutus päätöksiä tekevien viranomaisten harkintaan.

Lain käytännön soveltamisen kannalta on kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, että viranomaisten harkintamahdollisuudet tietoja luovutettaessa ovat riittävät. Tämä on tarpeellista etenkin yrityksiä koskevissa tietoaaineistoissa, koska yritysten liikesalaisuuksia koskevien tietojen osalta ei ole olemassa henkilötietolakia vastaavaa lakia. Henkilötietolain määräyksiä tulee soveltaa myös epäsuorasti tunnistettavien henkilötietoa-

tojen luovutuksessa, mutta yritysten liikesalaisuuksia koskien vastaava säädstä ei ole olemassa. Sen sijaan yritysten liikesalaisuuksia koskevat salassapito- ja tietojen luovutussäädökset sisältyvät eri viranomaisia koskeviin erityislakeihin.

Näin ollen tietoja luovuttavien viranomaisten tulisi mielestäni voida kokonaisarvion perusteella harkita, missä laajuudessa ja millä tarkkuudella ne luovuttavat sellaisia yksikkötason tutkimusaineistoja ja tietoja, joiden perusteella tilastoyksikkö voidaan tunnistaa välillisesti.

Helsingissä, 31 päivänä joulukuuta 2011

Seppo Saukkonen

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
Snellmaninkatu 1 A
PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 09 160 01
Telefaksi 09 160 33123
www.vm.fi

7/2012
Valtiovarainministeriön julkaisu
Helmikuu 2012

ISSN 1459-3394 (nid.)
ISBN 978-952-251-312-0 (nid.)
ISSN 1797-9714 (pdf)
ISBN 978-952-251-313-7 (pdf)

VM:N
JULKAISUSARJAN
TEEMAT:

Budjetti
Hallinnon kehittäminen
ICT-toiminta
Kunnat
Ohjaus ja tilivelvollisuus
Rahoitusmarkkinat
Taloudelliset ja
talouspoliittiset
katsaukset
Valtion työmarkkinalaitos
Verotus